



ZBORNÍK PRÍSPEVKOV  
ZO XVI. ROČNÍKA  
VEDECKEJ ŠTUDENTSKEJ KONFERENCIE

TRNAVA 2023



**TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE**  
**PRÁVNICKÁ FAKULTA**



**VEDECKÁ ŠTUDENTSKÁ KONFERENCIA:**

**ZBORNÍK PRÍSPEVKOV ZO XVI. ROČNÍKA  
VEDECKEJ ŠTUDENTSKEJ KONFERENCIE  
PRÁVNICKEJ FAKULTY  
TRNAVSKEJ UNIVERZITY V TRNAVE**

**TRNAVA 2023**

Zborník príspevkov zo XVI. ročníka Vedeckej študentskej konferencie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.

Publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons 4.0, Attribution--NonCommercial-NoDerivatives. Dielo je možné opakovane používať za predpokladu uvedenia mena autorov a len na nekomerčné účely, pričom nie je možné z diela ani z jeho jednotlivých častí vyhotoviť odvodené dielo formou spracovania alebo iných zmien.

©

Simona Berkešová, Simona Duffeková, Lenka Guzi, Nina Kelemenová, Nicole Makóová, Matej Pevný, Branislav Rak

**Recenzenti:**

JUDr. Zuzana Adamová, PhD., prof. JUDr. Jozef Záhora PhD., JUDr. Karin Vrtíková, PhD., Dr. h. c. prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.

© JUDr. Ingrid Lanczová, PhD. (ed.)

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.

**Vydavateľ:**

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

ISBN (on-line): 978-80-568-0570-1

## Predhovor

Dňa 22. marca 2023 sa na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave konal XVI. ročník vedeckej študentskej konferencie. Študenti prezentovali svoje príspevky v sekcii „Právo“ v knižnici, pred komisiou zostavenou z učiteľov Právnickej fakulty a zástupkyne študentov.

Je každoročným potešením, keď sa študenti dobrovoľne prihlásia odborne pracovať na určitú odbornú tému a prezentovať svoje závery pred publikom. Desať študentiek a študentov vystúpilo a vypracovalo príspevky na rôzne témy z oblasti trestného práva, práva duševného vlastníctva, občianskeho práva, teórie práva, ústavného práva či medzinárodného práva.

Študenti si v rámci vedeckej študentskej konferencie trénujú prezentačné schopnosti, zlepšujú si písomný prejav, vzdelávajú sa v odbornej téme podľa ich záujmu a nadväzujú kontakty s rovnako cieľavedomými spolužiakmi, čo ich vo veľa prípadoch motivuje ešte silnejšie ako vlastné nemalé odhodlanie zlepšovať sa.

Doobedie venované vedeckej študentskej konferencii sa teda nieslo vo veľmi príjemnej atmosfére, čo potvrdili vyučujúci na slovnom vyhodnotení konferencie aj v recenzných posudkoch k písomným vyhotoveniam príspevkov. V mene organizátorov týmto ďakujem študentom, ktorí analyzovali a prezentovali zaujímavé právne témy, učiteľom, ktorí ochotne konzultovali so študentmi ich témy a príspevky a individuálne a s plným nasadením im vždy pomáhajú, tiež členom komisie, študentom, ktorí prišli podporiť spolužiakov a získať nové informácie a všetkým, ktorí inak participovali na šestnástom ročníku vedeckej študentskej konferencie. Myslím si, že všetci z nich môžu mať dobrý pocit, lebo podujatia tohto typu majú veľký zmysel nielen z hľadiska edukačného, ale aj osobnostného.

V mene autorov a vydavateľa želim príjemné čítanie písomných vyhotovení príspevkov študentiek a študentov Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave z vedeckej študentskej konferencie.

Ingrid Lanczová

## **Obsah**

### ***Simona Berkešová***

Diela vytvorené umelou inteligenciou z pohľadu práva duševného vlastníctva..... 4

### ***Simona Duffeková***

Detencia v trestnom práve..... 16

### ***Lenka Guzi***

Práva a povinnosti svedka v trestnom konaní..... 27

### ***Nina Kelemenová – Branislav Rak***

Alea iacta est – cui bono?..... 38

### ***Nicole Makóová***

Práva žien v Iránskom imperiálnom štáte a Iránskej islamskej republike..... 49

### ***Matej Pevný***

Nasadenie agenta v trestnom konaní a možnosti jeho operatívy..... 63

# DIELA VYTVORENÉ UMELOU INTELIGENCIOU Z POHLĀDU PRÁVA DUŠEVNÉHO VLASTNÍCTVA

Works Created by Artificial Intelligence from the Perspective of Intellectual Property Law

**Simona Berkešová**

**Abstrakt:** Umeľá inteligencia sa postupne stáva súčasťou života každého z nás. Výstupy umelej inteligencie mnohí používajú na každodennej báze, no z právneho hľadiska nie je jasné, kto sa považuje za autora takýchto výstupov a diel vytvorených umelou inteligenciou. Účelom článku je poukázať na rôzne možnosti udelenia autorstva k dielam vytvoreným umelou inteligenciou na základe platných právnych predpisov, rozhodnutí súdov a úradov na ochranu duševného vlastníctva s praktickým posúdením momentálnych možností využitia umelej inteligencie.

**Kľúčové slová:** umelá inteligencia; autorské právo; právo duševného vlastníctva.

**Abstract:** Artificial intelligence is gradually becoming a part of everyday life. Many people use artificial intelligence outputs on a daily basis. However, it is unclear who is, from a legal point of view, the author of such works created by artificial intelligence. The author aims to point out different viewpoints on the authorship of outputs by artificial intelligence based on applicable legal provisions, court decisions, and intellectual property authorities' opinions with a practical assessment of the current options for using artificial intelligence.

**Keywords:** Artificial Intelligence; Copyright Law; Intellectual Property Law.

## Zoznam skratiek:

**Autorský zákon** – zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon v znení neskorších predpisov

**Nariadenie** – Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (Akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie

**ChatGPT** – Verzia umelej inteligencie ChatGPT Feb 13

**CDPA** – právny úprava práv duševného vlastníctva platná vo Veľkej Británii (Copyright, Designs and Patents Act 1988)

**OpenAI** – spoločnosť Open AI L.L.C.

## ÚVOD

Posledné mesiace boli sprevádzané obdivom narastajúcich možností využívania umelej inteligencie v súkromnom, akademickom ako aj v profesijnom prostredí. Investície do ďalšieho vývoja umelej inteligencie narastajú, no čím je jej používanie rozširujúcejšie, tým viac sa objavujú nezodpovedané právne otázky. Medzi tie hlavné patria otázky týkajúce sa práva duševného vlastníctva, morálky, etiky alebo ochrany osobných údajov. Je veľmi pravdepodobné, že si mnoho používateľov umelej inteligencie položilo otázku, či môže použiť výstupy umelej inteligencie ako svoje vlastné, alebo komu patria primárne práva k týmto výstupom. Práve tento príspevok má za cieľ poskytnúť rôzne náhľady na to, ako zodpovedať túto otázku.

## 1. UMEĽÁ INTELIGENCIA

Pred posúdením toho, komu patria práva duševného vlastníctva k dielam vytvoreným umelou inteligenciou je vhodné upresniť, čo sa rozumie pod pojmom umelá inteligencia. Aj napriek exponenciálnemu rastu využívania a popularity umelej inteligencie, je zložitou úlohou nájsť legálnu definíciu pojmu umelá inteligencia. Pojem, ktorý bol prvýkrát použitý Johnom Mccarthyom na konferencii Darthmouthskej Univerzity v roku 1956<sup>1</sup> nemá ustálenú definíciu určenú právnym poriadkom alebo akademickou obcou.

Spomínaný John Mccarthy definuje umelú inteligenciu ako „vedu a inžinierstvo vytvárania inteligentných strojov, najmä inteligentných počítačových programov. Súvisí to s podobnou úlohou pochopenia ľudskej inteligencie pomocou počítačov, ale umelá inteligencia nemusí byť obmedzená na biologicky pozorovateľné metódy.“<sup>2</sup>

Svetová organizácia pre duševné vlastníctvo uvádza, že „umelá inteligencia sa vo všeobecnosti považuje za disciplínu počítačovej vedy, ktorá je zameraná na vývoj strojov a systémov, ktoré dokážu vykonávať úlohy, ktoré si vyžadujú ľudskú inteligenciu.“<sup>3</sup>

### 1.1. EURÓPSKA REGULÁCIA UMELEJ INTELIGENCIE

Problematike umelej inteligencie sa dlhodobo venujú aj orgány Európskej únie. V roku 2018 Komisia vydala Oznámenie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom „Umelá inteligencia pre Európu,“ v ktorom definuje umelú inteligenciu ako „systémy, ktoré vykazujú inteligentné správanie tým, že analyzujú okolitú prostredie a podnikajú kroky – s istou mierou samostatnosti – na dosiahnutie konkrétnych cieľov. Systémy umelej inteligencie môžu byť založené výlučne na softvéri a pôsobiť vo virtuálnom svete, ale umelá inteligencia môže byť aj súčasťou hardvérových zariadení.“<sup>4</sup> Táto definícia umelej inteligencie bola rozšírená Expertnou skupinou na vysokej úrovni pre umelú inteligenciu zriadenou Európskou komisiou, ktorá pojem umelá inteligencia vymedzuje nasledovne: „systémy umelej inteligencie sú softvérové (prípadne aj hardvérové) systémy navrhnuté ľuďmi, ktoré vzhľadom na komplexný cieľ konajú vo fyzickom alebo digitálnom rozmere tak, že vnímajú svoje prostredie prostredníctvom získavania údajov, interpretácie zhromaždených štruktúrovaných alebo neštruktúrovaných údajov, odvodzovania z poznatkov alebo spracúvania informácií odvodených z týchto údajov, a že rozhodujú o najlepších krokoch, ktoré sa majú vykonať na dosiahnutie daného cieľa. Systémy umelej inteligencie môžu byť používať symbolické pravidlá, alebo sa naučiť numerický model, a takisto môžu upraviť svoje správanie na základe analýzy vplyvu, aký malo ich predchádzajúce konanie na ich prostredie.“<sup>5</sup>

<sup>1</sup> CHAKRABORTY, M.: *Knowing John McCarthy: The father of artificial intelligence. Analytics insight.* [online]. 2021. Dostupné na: <https://www.analyticsinsight.net/knowning-john-mccarthy-the-father-of-artificial-intelligence/> [cit. 2023-03-10].

<sup>2</sup> MCCARTHY, J.: *What is artificial intelligence?* [online]. Stanford, CA: Stanford University, 2017, s. 2. Dostupné na: <http://jmc.stanford.edu/articles/whatisai/whatisai.pdf> [cit. 2023-03-10].

<sup>3</sup> WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION: *Artificial Intelligence and Intellectual Property.* [online]. Dostupné na: [https://www.wipo.int/about-ip/en/frontier\\_technologies/ai\\_and\\_ip.html](https://www.wipo.int/about-ip/en/frontier_technologies/ai_and_ip.html) [cit. 2023-03-10].

<sup>4</sup> EURÓPSKA KOMISIA: *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov. Umelá inteligencia pre Európu.* [online]. Brusel, 2018, s. 1. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0237&from=EN> [cit. 2023-03-10].

<sup>5</sup> EXPERTNÁ SKUPINA NA VYSOKEJ ÚROVNI PRE UMEĽÚ INTELIGENCIU: *Vymedzenie pojmu umelej inteligencie: Hlavné schopnosti a disciplíny.* [online]. Brusel, 2019, s. 6. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines> [cit. 2023-03-10].

V rámci právneho prostredia Európskej únie je z pohľadu definície pojmu umelá inteligencia podstatný návrh Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (Akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie (ďalej len „Nariadenie“), ktorý bol zverejnený v apríli 2021. Návrh bol pripravený ako súčasť stratégie EÚ pre jednotný digitálny trh, pričom jeho cieľom je zabezpečiť správne fungovanie vnútorného trhu stanovením harmonizovaných pravidiel súvisiacich s umelou inteligenciou a predísť zavedeniu vnútroštátnych pravidiel jednotlivými členskými štátmi a fragmentácii európskeho trhu v oblasti umelej inteligencie.<sup>6</sup> Nariadenie vymedzuje pojem umelá inteligencia ako „softvér vyvinutý s jednou alebo viacerými technikami a prístupmi uvedenými v prílohe I, ktorý môže pre daný súbor cieľov vymedzených človekom vytvárať výstupy, ako je obsah, predpovede, odporúčania alebo rozhodnutia ovplyvňujúce prostredie, s ktorými sú v interakcii.“<sup>7</sup> Definícia pojmu umelej inteligencie v Nariadení vyvolala diskusie v odborných a obchodných kruhoch, v dôsledku čoho finálne znenie definície ešte nie je známe. Posledná navrhovaná zmena definície umelej inteligencie Nariadením bola vypracovaná českým predsedníctvom ako štvrtý kompromisný návrh Nariadenia a má poskytovať jasné kritériá na odlišenie umelej inteligencie od klasických softvérových systémov, ako „systémy vyvinuté prostredníctvom prístupov strojového učenia a prístupov založených na logike a znalostiach.“<sup>8</sup>

Aj napriek Uzneseniu Európskeho parlamentu z 20. októbra 2020 o právach duševného vlastníctva v súvislosti s rozvojom technológií umelej inteligencie Nariadenie neobsahuje úpravu týkajúcu sa práv duševného vlastníctva týkajúcich sa umelej inteligencie.

Ako je prezentované v tejto časti príspevku, definícia umelej inteligencie je široká a nejednotná.

## 2. DIELO A VZNIK AUTORSKÉHO PRÁVA

Podľa zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon (ďalej len „Autorský zákon“) je dielom jedinečný výsledok tvorivej duševnej činnosti z oblasti literatúry, umenia alebo vedy, ktorý je vytvorený fyzickou osobou a ktorý je vnímateľný zmyslami.<sup>9</sup> Podoba diela, jeho obsah, kvalita, účel, forma jeho vyjadrenia alebo miera jeho dokončenia sa pri určovaní, čo sa rozumie dielom neberie v ohľad.<sup>10</sup> Autorský zákon tak determinuje tri podmienky, ktoré musí dielo spĺňať, aby autorovi bola priznaná autorskoprávna ochrana k dielu.

Prvou podmienkou je jedinečnosť diela v zmysle originality diela, čím sa rozumie to, že dielo je autorovým vlastným duševným výtvorom. Dielo je jedinečné, ak odráža osobnosť autora prejavom jeho slobodných a tvorivých rozhodnutí. Splnenie tejto podmienky sa nevyžaduje pri fotografických dielach, počítačových programoch a databáze.<sup>11</sup>

Druhou podmienkou je, že dielo musí byť výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora z oblasti literatúry, umenia alebo vedy. Autorom môže byť len fyzická osoba, ktorá dielo vytvorila.<sup>12</sup> Na to, aby dielo bolo výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora sa predpokladá

<sup>6</sup> Čl. 2.1 dôvodovej správy k Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (Akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie.

<sup>7</sup> Čl. 3 ods. 1 Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (Akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie.

<sup>8</sup> VÝBOR STÁLÝCH PREDSTAVITEĽOV: Čl. IV. ods. 1.1 Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (Akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie – všeobecné smerovanie. 2022. Dostupné na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14954-2022-INIT/sk/pdf>.

<sup>9</sup> ADAMOVIČ, Z.: *Právo duševného vlastníctva*. Bratislava: TINCT, 2020, s. 29. ISBN: 978-80-973544-0-4.

<sup>10</sup> Ustanovenie § 3 ods. 1 druhá veta zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.

<sup>11</sup> ADAMOVIČ, Z.: *Právo duševného vlastníctva*. Bratislava: TINCT, 2020, s. 30. ISBN: 978-80-973544-0-4.

<sup>12</sup> Ustanovenie § 13 ods. 1 zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.



určitá novosť, ktorá sa prejavuje v osobitosti a individuálnosti výsledku tejto činnosti<sup>13</sup> a aspoň minimálny stupeň kreativity má takúto činnosť odlišovať od mechanickej a rutinej činnosti.<sup>14</sup>

Tretou podmienkou je vnímateľnosť diela zmyslami, teda musí dôjsť k jeho vonkajšiemu vyjadreniu, aby dielo mohlo byť vnímané zmyslami akoukoľvek osobou.<sup>15</sup>

Ak dielo spĺňa vyššie uvedené podmienky podľa Autorského zákona, autorské právo k dielu vzniká okamihom jeho objektívneho vyjadrenia v podobe vnímateľnej zmyslami.<sup>16</sup> V texte sa viackrát vrátíme k jednotlivým podmienkam vzniku diela s odkazom na prvú, druhú a tretiu podmienku podľa vyššie uvedeného.

Autorskoprávna ochrana k dielu sa nevzťahuje na myšlienky, spôsoby, systémy, metódy, koncepty, princípy, objavy alebo informácie, ktoré boli vyjadrené, opísané, vysvetlené znázornené alebo zahrnuté do diela.<sup>17</sup> Pri počítačovom programe Autorský zákon zároveň explicitne vylučuje z autorskoprávnej ochrany myšlienku a princípy, na ktorých je založený prvok počítačového programu.<sup>18</sup> Prvá vlna umelej inteligencie, nazývaná aj ako symbolická umelá inteligencia, bola vytvorená na základe precizovaných postupov založených na pravidlách, tzv. algoritmoch, na základe ktorých počítač vedel inteligentne konať. Aktuálna druhá vlna umelej inteligencie je založená na prístupe využívania dát, na základe ktorého je možné automatizovať učenie sa umelej inteligencie bez ľudskej interferencie.<sup>19</sup> Z toho je zrejmé, že algoritmus ako hlavný základ fungovania umelej inteligencie je len spôsobom, metódou alebo princípom, a teda nie je počítačovým programom, ktorému môže byť priznaná autorskoprávna ochrana.<sup>20</sup>

### 3. AUTORSKÉ PRÁVA K DIELAM VYTVORENÝM UMELOU INTELIGENCIOU

V tejto časti príspevku sa zaoberáme praktickým pohľadom na problematiku toho, komu je priznané autorské právo k dielam vytvoreným umelou inteligenciou. Súčasná umelá inteligencia je schopná vytvoriť diela literárnej, umeleckej alebo vedeckej povahy<sup>21</sup> na základe minimálnych vstupov užívateľa, ktorý umelú inteligenciu na tento účel využíva. Ako príklad použijeme nižšie uvedené vytvorenie básne na obrázku č. 1 použitím umelej inteligencie *ChatGPT Feb 13 Version* (ďalej len "ChatGPT"), ktorú prevádzkuje spoločnosť OpenAI, L.L.C. Vstup užívateľa znel nasledovne: „*Premýšľam o právach duševného vlastníctva. Vieš mi pripraviť báseň na základe mojej myšlienky?*” ChatGPT v priebehu pár sekúnd vytvoril báseň o právach duševného vlastníctva.

<sup>13</sup> ADAMOVIČ, Z.: *Právo duševného vlastníctva*. Bratislava: TINCT, 2020, s. 31. ISBN 978-80-973544-0-4.

<sup>14</sup> ADAMOVIČ, Z. – HAZUCHA, B.: *Autorský zákon: Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, s. 32. ISBN 978-80-89603-58-9.

<sup>15</sup> Tamtiež. s. 34.

<sup>16</sup> Ustanovenie § 16 zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.

<sup>17</sup> Ustanovenie § 5 ods. a) zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.

<sup>18</sup> Ustanovenie § 87 ods. 1 zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.

<sup>19</sup> BOUCHER, P.: *Artificial intelligence: How does it work, why does it matter and what can we do about it?* [online]. Brusel, 2020, s. 3. ISBN: 978-92-846-6770-3. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS\\_STU\(2020\)641547\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS_STU(2020)641547_EN.pdf) [cit. 2023-03-10].

<sup>20</sup> HOLCOVÁ, I. a kol.: *Autorský zákon a predpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisů): Komentár*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 521. ISBN: 978-80-7598-049-6.

<sup>21</sup> ZIBNER, J.: Akceptace právní osobnosti v případě umělé inteligence. In: *Revue pro právo a technologie* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, roč. 9, č. 17, s. 24. ISSN: 1805-2797. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/9067/pdf> [cit. 2023-03-10].

 S

I am thinking about intellectual property rights. Can you draft a poem based on it?



Of course, I can give it a try! Here's a poem I came up with on intellectual property rights:

Ideas and creations, unique and new  
Intangible, yet they belong to you  
Protected by law, your intellectual property  
It's the product of your creativity

Copyrights, patents, trademarks too  
All in place to secure what's due  
Your originality, your innovation  
A legal shield to guard your creation

Obrázok č. 1

Na základe nášho vstupu bolo vytvorené dielo funkcionalitou umelej inteligencie. Sú splnené podmienky na vznik diela podľa Autorského zákona a ak áno, tak komu je priznaná autorskoprávna ochrana ako autorovi tejto básne?

V nasledujúcom texte sa venujeme rôznym možnostiam priznania autorskoprávnej ochrany k dielam vytvoreným umelou inteligenciou s praktickým rozborom splnenia podmienok vzniku diela podľa Autorského zákona, posúdením platnej legislatívy a rozhodnutí správnych orgánov.

### 3.1. AUTOR UMELEJ INTELIGENCIE AKO POČÍTAČOVÉHO PROGRAMU

Ako prvú možnosť komu možno priznať autorstvo k dielu vytvorenému umelou inteligenciou uvádzame autora počítačového programu, prostredníctvom ktorého umelá inteligencia funguje. Na účel tohto a nasledujúceho bodu budeme pracovať aj s príkladom z britskej úpravy práv duševného vlastníctva (ďalej len „CDPA“), ktorý za autora literárnych, dramatických, hudobných alebo umeleckých diel, ktoré sú počítačovo vygenerované určuje toho, kto podnikol nevyhnutné kroky na vznik diela.<sup>22</sup> V tomto prípade ide o dielo, ktoré je vygenerované počítačom a neexistuje fyzická osoba, ktorá by bola jeho autorom.<sup>23</sup>

Po prečítaní tohto ustanovenia CDPA je intuitívnym riešením autor umelej inteligencie. Autor naprogramoval, vytvoril a poskytol možnosť tréningu umelej inteligencie, a teda bez jeho nevyhnutných krokov by nevznikla umelá inteligencia a ani samotné dielo. Síce sme vyššie uviedli, že aktuálna druhá vlna umelej inteligencie sa vie učiť a trénovať samostatne, ale predchádza tomu výber súborov údajov, tréningového materiálu, úprava a doladenie umelej inteligencie na to, aby umelá inteligencia bola schopná takto fungovať.<sup>24</sup> CDPA sa ale bližšie nezaobrá tým, čo znamená podniknutie nevyhnutných krokov na vznik diela, a teda autorom môže byť (i) osoba ovládajúca počítač, na ktorom umelá inteligencia vie fungovať, (ii) osoba

<sup>22</sup> Odsek 9 bod (3) Copyright, Designs and Patents Act 1988.

<sup>23</sup> Odsek 178 Copyright, Designs and Patents Act 1988.

<sup>24</sup> SCANNEL, B.: When Irish AI's are smiling: could Ireland's legislative approach be a model for resolving AI authorship for EU Member States? In: *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. [online]. Oxford: Oxford Academy Press, 2022, Vol. 17, No. 9, s. 735. ISSN: 1747-1532. Dostupné na: <https://academic.oup.com/jiplp/article/17/9/727/6649077> [cit. 2023-03-10].

poskytujúca vstupy do umelej inteligencie alebo (iii) autor umelej inteligencie ako počítačového programu.<sup>25</sup>

Spĺňa autor umelej inteligencie podmienky na vznik autorstva k dielu ňou vytvorenému podľa Autorského zákona? Je takmer vylúčené, že dielo vytvorené umelou inteligenciou bez vstupu jej autora spĺňa podmienku vzťahu jedinečnosti medzi autorom a dielom. Autor umelej inteligencie nemá výslovný vplyv na výstupy (t.j. diela), ktoré umelá inteligencia vie alebo po vytrénovaní bude vedieť vytvoriť. Takýto výstup vo forme diela neodráža osobnosť autora umelej inteligencie a nie je prejavom jeho slobodných a tvorivých rozhodnutí, ale funkcionality umelej inteligencie na základe ním vytvorených algoritmov.

Autor umelej inteligencie určuje súbory údajov, databázy a vytvára algoritmy, na základe ktorých umelá inteligencia vie vytvoriť diela. Pri podmienke tvorivosti je teda možné dedukovať, že autor umelej inteligencie ju môže spĺňať, keďže dielo vytvorené umelou inteligenciou je výsledkom toho, čo môžeme laicky uviesť ako to, čo dovolil umelej inteligencii jej autor. Osobitosť a individuálnosť autora sa prejavuje tak, že je na úvahe autora umelej inteligencie, či jej umožní prístup k širšiemu alebo k užšiemu rozsahu údajov, na základe ktorých bude vedieť vytvoriť dielo.

Ako sme mohli vidieť na obrázku č. 1, dielo je vnímateľné zmyslami, takže tretia podmienka vzniku autorstva je splnená.

Z uvedeného usudzujeme, že v tomto prípade dielo vytvorené umelou inteligenciou nespĺňa podmienky podľa Autorského zákona a autorovi umelej inteligencie ako počítačového programu nie je možné priznať autorskoprávnu ochranu.

### 3.2. VLASTNÍK VSTUPNÝCH ÚDAJOV

Druhým riešením pri otázke autorstva k dielu umelej inteligencie je priznanie autorstva osobe, ktorá je autorom vstupov, na základe ktorých umelá inteligencia vytvorila dielo (t.j. vlastník vstupných údajov). Na podporu tohto tvrdenia je zaužívaná najmä analógia k maliarovi obrazu, ktorý používa štetec ako pomôcku na maľovanie obrazu a po dokončení obrazu je jeho autorom daný maliar. Ak autor použije pri tvorbe diela umelú inteligenciu, používa ju len ako pomôcku alebo prostriedok pri svojej tvorivej duševnej činnosti a mal by byť autorom k takému dielu. Už v roku 1985 v súdnom spore medzi Express Newspapers proti Liverpool Daily Post anglický Vrchný súd uviedol, že počítač je pri produkovani takýchto diel len nástrojom s poukazaním na to, že aj pri písaní perom je autorom diela ten, kto perom píše a nie pero.<sup>26</sup>

Keď sa vrátíme k úprave počítačom vygenerovaných diel v CDPA je možné dedukovať, že by k vytvoreniu diela umelou inteligenciou nedošlo bez toho, aby používateľ umelej inteligencie poskytol svoje vstupy na vytvorenie diela. Z toho vyplýva, že aj takýto používateľ podniká nevyhnutné kroky na vygenerovanie diela počítačom, a teda by mu podľa britskej právnej úpravy mohla byť priznaná autorskoprávna ochrana.

Opätovne si ale môžeme položiť otázku, či sú splnené všetky podmienky na vznik autorstva k dielu podľa Autorského zákona. Z doterajšieho textu vieme, že tretia podmienka na vznik autorstva je splnená, keďže takéto dielo môže byť vnímateľné zmyslami.

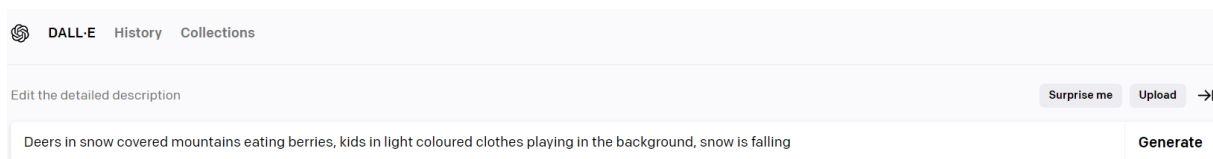
Pri tejto možnosti autorstva je diskutabilné splnenie prvej podmienky, t. j. jedinečnosti diela. Vstup používateľa môže byť bezpochyby originálny a môže prejavovať jeho osobnosť, čo ale nemá bezpodmienečný vplyv na jedinečnosť vytvoreného diela umelou inteligenciou. Podľa

<sup>25</sup> BENTLY, L. a kol.: *Intellectual Property Law*. 5. vydanie. Oxford: Oxford University Press, 2018, s. 128. ISBN: 978-0-19-876995-8.

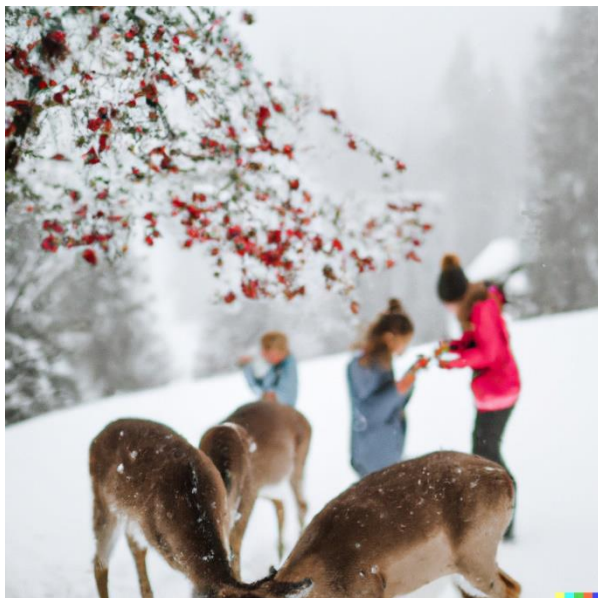
<sup>26</sup> Express Newspapers Plc v Liverpool Daily Post & Echo Plc (1985) 1 W.L.R. 1089 Ch D. In When Irish AI's are smiling: could Ireland's legislative approach be a model for resolving AI authorship for EU Member States? In: *Journal of Intellectual Property Law & Practice*. Oxford: Oxford Academy Press, 2022. s. 737. ISSN: 1747-1532.

názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky sa pri posudzovaní originalnosti diela má skúmať, či autor zanechá na diele svoj osobný otláčok, resp. tvorivú osobnú stopu.<sup>27</sup> V tomto prípade je na mieste posúdiť to, ako sa kreativita a osobnosť autora odrazí na diele vytvorenom umelou inteligenciou. Pri uvedenom príklade vytvorenia básne na obrázku č. 1 je zrejmé, že nedošlo takmer k žiadnemu slobodnému a tvorivému rozhodovaniu sa používateľa umelej inteligencie pri vytvorení básne.

Je potrebné podotknúť, že splnenie tejto podmienky môže závisieť od konkrétneho prípadu použitia umelej inteligencie. Ako druhý príklad si uvedieme použitie umelej inteligencie DALL.E 2 prevádzkovanú spoločnosťou OpenAI L.L.C., ktorá na základe vstupu používateľa vytvorí obrazové dielo. V tomto prípade bol vstup uvedený nasledovne: „*jelene v snehom pokrytých horách jediace bobuľovité ovocie, v pozadí sa hrajú deti v svetlom oblečení, sneží.*“



Obrázok č. 2



Obrázok č. 3

Umelá inteligencia vytvorila viacero obrazových diel na základe uvedeného vstupu. Jeden z príkladov vytvorených obrazových diel je obrázok č. 3. V tomto prípade môžeme uviesť, že stupeň prejavu slobodných a tvorivých rozhodnutí používateľa v jeho vstupe je vyšší ako v príklade uvedenom na obrázku č. 1. Je ale na takomto obrazovom diele zanechaná tvorivá osobná stopa autora, ak umelá inteligencia na základe vstupov používateľa vytvorí nekonečný počet rôznych variácií finálneho diela a ten si len vyberie tú, ktorá najviac vyhovuje jeho estetickému zmyslu? Na splnenie prvej podmienky bude teda potrebné skúmať viaceré faktory a jej splnenie nie je momentálne možné potvrdiť a ani vylúčiť.

Na účely splnenia podmienky tvorivosti by malo byť rovnako skúmané vynaloženie kreativity a autorových slobodných a tvorivých rozhodnutí v každom jednotlivom prípade samostatne. Pri interpretácii splnenia druhej podmienky sa môžeme oprieť o podobnú argumentáciu ako v prípade prvej podmienky.

Z uvedeného vyplýva, že pri hodnotení, či je možné vlastníčkovi vstupných údajov priznať autorstvo k dielu vytvorenému umelou inteligenciou je potrebné posudzovať každý prípad samostatne, nakoľko finálny verdikt môže ovplyvniť viacero faktorov.

<sup>27</sup> II. ÚS 647/2014.

### 3.3. UMELÁ INTELIGENCIA AKO AUTOR

V tomto príspevku sme sa už venovali tomu, že aktuálna vlna umelej inteligencie vie byť vytrénovaná tak, aby sa dokázala sama učiť a rozvíjať svoje funkcionality. Na základe toho môžeme dedukovať, že umelá inteligencia vie rozvíjať svoje možnosti a spolu s touto určitou formou individuality môže vytvoriť dielo. Pri umelej inteligencii, ktorej algoritmus umožňuje výber zohľadňujúci kritériá dané používateľom alebo zapája prvok náhody je možné hovoriť o tvorivej činnosti.<sup>28</sup> V prípade, že umelá inteligencia je tým, kto dielo vyprodukoval, nie je jej možné priznať autorstvo k tomuto dielu.<sup>29</sup> Základnou prekážkou priznania autorstva umelej inteligencii je v slovenskom právnom prostredí Autorský zákon, ktorý explicitne definuje autora ako fyzickú osobu.<sup>30</sup> Umelá inteligencia nie je fyzickou osobou, a teda nespĺňa tretiu podmienku autorstva. Obdobná úprava platí naprieč krajinami Európskej únie.<sup>31</sup>

V tomto prípade je potrebné sledovať, ako sa bude vyvíjať rozhodovacia činnosť úradov na ochranu duševného vlastníctva, keďže s narastajúcim používaním systémov umelej inteligencie sa touto témou budú musieť zaoberať. V tomto prípade by sme chceli analogicky poukázať na prípad súvisiaci s patentovou prihláškou na vynález vynájdený umelou inteligenciou s názvom *DABUS*. Táto umelá inteligencia bola vytvorená Dr. Stephenom Thalerom. V patentových prihláškach bola umelá inteligencia *DABUS* uvedená ako vynálezca a Dr. Stephen Thaler ako majiteľ patentu. Tieto patentové prihlášky boli podané vo viacerých krajinách a úrady priemyselného vlastníctva, príp. súdy, ich vyhodnotili rôzne.<sup>32</sup> Rozhodnutia sa dotkli aj otázky, či môže byť umelej inteligencii priznané právne postavenie vynálezcu podľa miestnych patentových zákonov. Práve tieto závery nám môžu v budúcnosti slúžiť ako pomôcka na interpretáciu možnosti priznania autorstva k dielu umelej inteligencii.

Patentová prihláška bola vo väčšine krajín zamietnutá s odôvodnením, že vynálezcom môže byť len fyzická osoba. Podľa Európskeho patentového úradu prihláška nebola v súlade s Európskym patentovým dohovorom, pretože stroj<sup>33</sup> nemôže byť vynálezcom. Zároveň ale nevylúčil patentovateľnosť vynálezov vytvorených umelou inteligenciou, nakoľko každý vynález, ktorý je nový, priemyselne využiteľný a zahŕňa vynálezcovskú činnosť je patentovateľný, bez ohľadu na to ako vznikol.<sup>34</sup> Odvolací súd Anglicka a Walesu za vynálezcu považuje len osobu, ktorá vynález skutočne vymyslela. V odôvodnení uviedol, že aj keď stroje sú schopné vynájsť nové vynálezy, to neznamená, že sú vynálezcami podľa anglického patentového zákona.<sup>35</sup> Rozhodnutie amerického odvolacieho súdu rovnako uvádza, že vynálezcom v súlade s americkým patentovým zákonom môže byť len fyzická osoba.<sup>36</sup>

<sup>28</sup> ZIBNER, J.: Akceptace právní osobnosti v případě umělé inteligence. In: *Revue pro právo a technologie* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, roč. 9, č. 17, s. 24. ISSN: 1805-2797. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/9067/pdf> [cit. 2023-03-10].

<sup>29</sup> ZIBNER, J.: Akceptace právní osobnosti v případě umělé inteligence. In: *Revue pro právo a technologie* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, roč. 9, č. 17, s. 25. ISSN: 1805-2797. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/9067/pdf> [cit. 2023-03-10].

<sup>30</sup> Ustanovenie § 13 ods. 1 zák. č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon.

<sup>31</sup> NEMCOVÁ, M.: Umelá inteligencia ako autor vynálezu [online]. In: *Právne noviny*, 2022. Dostupné na: <https://www.pravnenoviny.sk/umela-inteligencia-ako-autor-vynalezu> [cit. 2023-03-10].

<sup>32</sup> THALDAR, D. – NAIDOO, M.: AI Inventorship: The right decision? In: *South African Journal of Science* [online]. Durban: School of Law, University of KwaZulu-Natal, 2021, roč. 117, č. 11-12, s. 1. ISSN: 1996-7489. Dostupné na: [http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci\\_arttext&pid=S0038-23532021000600011](http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0038-23532021000600011) [cit. 2023-03-10].

<sup>33</sup> V rozhodnutiach bol používaný anglický pojem *machine*, ktorý je možné preložiť do slovenského jazyka ako stroj, zariadenie alebo aj ako počítač alebo počítačový systém.

<sup>34</sup> Bod 4.6.2. Rozhodnutia Odvolacej komisie Európskeho Patentového úradu J 0009/20 .

<sup>35</sup> Bod 55. a 54. Rozhodnutia Odvolacieho súdu Anglicka a Walesu vo veci Stephen Thaler v Comptroller General of Patents Trade Marks and Designs [2021] EWCA Civ 1374.

<sup>36</sup> Časť II, bod B. Rozhodnutia United States Court of Appeals for the Federal Circuit vo veci Thaler v Vidal, 43 F.4th 1207.



Odlíšny pohľad poskytol austrálsky Federálny súd, ktorý sa vyhol záveru, podľa ktorého by umelá inteligencia nespádala pod pojem vynálezca, pretože tým by sa stal každý vynález umelej inteligencie nepatentovateľný, čo je v rozpore so zámerom podpory technického vývoja podľa austrálskeho patentového zákona. Podľa súdu je potrebné odlíšiť postavenie vynálezcu a vlastníctvo vynálezu. Z tohto rozhodnutia vyplýva, že podľa austrálskej právnej úpravy postavenie vynálezcu nie je pri umelej inteligencii vylúčené, no majiteľom patentu by bol vlastník umelej inteligencie, ktorá vynález vynašla.<sup>37</sup>

Prelomovým bolo rozhodnutie juhoafrického patentového úradu, ktorý prihlášku akceptoval a patent udelil. Podľa zverejnených informácií je ako prihlasovateľ uvedený Dr. Thaler a ako vynálezca umelá inteligencia *DABUS* s dodatkom, že vynález bol autonómne vygenerovaný umelou inteligenciou. Patentové zákony platné v Južnej Afrike nedefinujú pojem vynálezca tak, ako je definovaný v iných už spomínaných krajinách. Rovnako tak patentové prihlášky nepodliehajú zásadnému formálnemu procesu ich skúmania, čo zjednodušilo možnosť vydať takéto rozhodnutie.<sup>38</sup>

Tento príklad nám poukazuje najmä na to, že na uznanie umelej inteligencie ako autora (alebo ako vynálezcu pri patentoch) bude potrebná vôľa zákonodarcu zmeniť striktnú legálnu definíciu autora ako fyzickej osoby.

### 3.4. PUBLIC DOMAIN

Ako posledné riešenie toho, kto je autorom diel vytvorených umelou inteligenciou uvádzame to, že tieto diela spadajú do tzv. public domain. To znamená, že tieto diela nie sú autorskoprávne chránené a každý ich môže voľne využívať.

Na základe posúdenia v tomto texte je možné dedukovať, že podľa aktuálne platnej právnej úpravy je diskutabilné alebo takmer vylúčené, aby autorom týchto diel bol autor umelej inteligencie ako počítačového programu, vlastník vstupných údajov alebo samotná umelá inteligencia. Z toho vyplýva, že týmto dielam nebude priznaná autorskoprávna ochrana a môžu byť voľne využívané kýmkoľvek.

## 4. POUŽÍVATEĽSKÉ PODMIENKY

Ako už z tohto príspevku vyplýva, práva duševného vlastníctva k dielam vytvorených umelou inteligenciou sú, podľa momentálne platnej právnej úpravy, tzv. šedou zónou. Považujeme na tento účel vhodné, aby sme poukázali na úpravu používateľských podmienok prevádzkovateľov umelej inteligencie, ktoré sú pre používateľov umelej inteligencie hlavným oporným bodom.

Príklady, ktoré sme prezentovali vyššie poukazovali na funkcionality umelých inteligencií ChatGPT a DALL-E 2, ktoré prevádzkuje spoločnosť Open AI L.L.C. (ďalej len „OpenAI“). V tejto časti sa pozrieme na používateľské podmienky spoločnosti OpenAI s dôrazom na práva používateľov použiť diela vytvorené ňou prevádzkovanou umelou inteligenciou.

OpenAI vo svojich používateľských podmienkach stanovuje, že používateľ je vlastníkom všetkých vstupov, ktoré poskytne pri používaní umelej inteligencie. OpenAI následne prevádza

---

<sup>37</sup> THALDAR, D. – NAIDOO, M.: AI Inventorship: The right decision?. In: *South African Journal of Science* [online]. Durban: School of Law, University of KwaZulu-Natal. 2021, roč. 117, č. 11-12, s. 1. ISSN: 1996-7489. Dostupné na: [http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci\\_arttext&pid=S0038-23532021000600011](http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0038-23532021000600011) [cit. 2023-03-10].

<sup>38</sup> SCHWARTZ, D.: *South Africa and Australia break from U.S. and U.K. to give DABUS its first IP breaks*. [online]. 2021. Dostupné na: <https://www.nixonpeabody.com/insights/articles/2021/08/10/south-africa-and-australia-break-from-u-s-and-u-k-to-give-dabus-its-first-ip-breaks> [cit. 2023-03-10].

na používateľa všetky práva, ktoré sú spojené s výstupmi (t.j. dielami), ktoré umelá inteligencia vyprodukuje.<sup>39</sup>

OpenAI zverejnila aj pravidlá zdieľania a publikovania, ktoré stanovujú podmienky na publikovanie diel vytvorených so systémom, ktoré prevádzkuje. Hlavnou podmienkou je, že rola umelej inteligencie pri vytváraní diela musí byť zrozumiteľne a jasne uvedená. Diela zároveň nemajú byť prezentované ako diela vytvorené len umelou inteligenciou alebo len osobou a akákoľvek zodpovednosť je na osobe, ktorá dielo publikovala.<sup>40</sup>

Z toho vyplýva, že primárne práva k dielam OpenAI priznáva sebe, no pre praktické použitie je podstatné poznamenať, že všetky práva prevádza na používateľa, a tým mu umožňuje používať tieto diela na akýkoľvek účel.

## ZÁVER

Kto je teda autorom diel vytvorených umelou inteligenciou? Z príspevku je zrejmé, že argumentov, ktoré podporujú jednotlivé možnosti je mnoho, no neposkytujú nám jasnú odpoveď na našu otázku. Momentálne sú na rade zákonodarcovia spolu s úradmi na ochranu práv duševného vlastníctva a veríme, že nám, s ohľadom na už spomenuté okolnosti, pomôžu nájsť správnu odpoveď na túto otázku v blízkej budúcnosti.

## SUMMARY

Who is the author of the work generated by artificial intelligence? This article shows that there are many views on how to resolve this topic. However, there is no clear answer to our question. It is up to the lawmakers and the intellectual property authorities to deal with the question. We believe that they shall help us correctly resolve the question soon, considering the circumstances mentioned in this article.

## POUŽITÁ LITERATÚRA

ADAMOVIÁ, Z.: *Právo duševného vlastníctva*. Bratislava: TINCT, 2020, 224 s. ISBN: 978-80-973544-0-4.

ADAMOVIÁ, Z. – HAZUCHA, B.: *Autorský zákon: Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 1160 s. ISBN: 978-80-89603-58-9.

BOUCHER, P.: *Artificial intelligence: How does it work, why does it matter and what can we do about it?* [online]. Brusel, 2020, 76 s. ISBN: 978-92-846-6770-3. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS\\_STU\(2020\)641547\\_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/641547/EPRS_STU(2020)641547_EN.pdf) [cit. 2023-03-10].

CHAKRABORTY, M.: *Knowing John McCarthy: The father of artificial intelligence. Analytics insight*, 2021. [online]. Dostupné na: <https://www.analyticsinsight.net/known-john-mccarthy-the-father-of-artificial-intelligence/> [cit. 2023-03-10].

HOLCOVÁ, I. a kol.: *Autorský zákon a predpisy související (včetně mezinárodních smluv a evropských předpisu): Komentár*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 1692 s. ISBN: 978-80-7598-049-6.

MCCARTHY, J.: *What is artificial intelligence?* [online]. Stanford, CA: Stanford University, 2017, 15 s. Dostupné na: <http://jmc.stanford.edu/articles/whatisai/whatisai.pdf>

---

<sup>39</sup> Bod 3. ods. (a) Používateľských podmienok spoločnosti OpenAI L.L.C. [online]. Dostupné na: <https://openai.com/policies/terms-of-use> [cit. 2023-03-10].

<sup>40</sup> Podmienky používania obsahu spoluvytvoreného s API OpenAI spoločnosti OpenAI L.L.C. [online]. Dostupné na: <https://openai.com/policies/sharing-publication-policy> [cit. 2023-03-10].

NEMCOVÁ, M.: Umelá inteligencia ako autor vynálezu [online]. In: *Právne noviny*, 2022. Dostupné na: <https://www.pravnenoviny.sk/umela-inteligencia-ako-autor-vynalezu> [cit. 2023-03-10].

SCANNEL, B.: When Irish AI's are smiling: could Ireland's legislative approach be a model for resolving AI authorship for EU Member States? In: *Journal of Intellectual Property Law & Practice* [online]. Oxford: Oxford Academy Press, 2022, roč. 17, č. 9, s. 727-740. ISSN: 1747-1532. Dostupné na: <https://academic.oup.com/jiplp/article/17/9/727/6649077> [cit. 2023-03-10].

SCHWARTZ, D.: *South Africa and Australia break from U.S. and U.K. to give DABUS its first IP breaks.* [online]. 2021. Dostupné na: <https://www.nixonpeabody.com/insights/articles/2021/08/10/south-africa-and-australia-break-from-u-s-and-u-k-to-give-dabus-its-first-ip-breaks> [cit. 2023-03-10].

THALDAR, D. – NAIDOO, M.: AI Inventorship: The right decision?. In: *South African Journal of Science* [online]. Durban: School of Law, University of KwaZulu-Natal, 2021, roč. 117, č. 11-12, s. 1-3. ISSN: 1996-7489. Dostupné na: [http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci\\_arttext&pid=S0038-23532021000600011](http://www.scielo.org.za/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0038-23532021000600011) [cit. 2023-03-10].

WORLD INTELLECTUAL PROPERTY ORGANIZATION: *Artificial Intelligence and Intellectual Property.* [online]. Dostupné na: [https://www.wipo.int/about-ip/en/frontier\\_technologies/ai\\_and\\_ip.html](https://www.wipo.int/about-ip/en/frontier_technologies/ai_and_ip.html) [cit. 2023-03-10].

ZIBNER, J.: Akceptace právni osobnosti v případě umělé inteligence. In: *Revue pro právo a technologie* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2018, roč. 9, č. 17. s. 19 - 44. ISSN: 1805-2797. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/9067/pdf> [cit. 2023-03-10].

## **Právne predpisy**

Dôvodová správa k Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (Akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie.

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (Akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie. Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon v znení neskorších predpisov.

Copyright, Designs and Patents Act 1988 (UK).

## **Rozhodnutia**

Express Newspapers Plc v Liverpool Daily Post & Echo Plc (1985) 1 W.L.R. 1089 Ch D. In *When Irish AI's are smiling: could Ireland's legislative approach be a model for resolving AI authorship for EU Member States?*. Oxford: Oxford Academy Press, 2022. s. 727-740. ISSN: 1747-1532.

Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky II. ÚS 647/2014.

Rozhodnutie Odvolacej komisie Európskeho Patentového úradu J 0009/20 – 3.1.01.

Rozhodnutie Odvolacieho súdu Anglicka a Walesu vo veci Stephen Thaler v Comptroller General of Patents Trade Marks and Designs [2021] EWCA Civ 1374.

Rozhodnutie United States Court of Appeals for the Federal Circuit vo veci Thaler v Vidal, 43 F.4th 1207.

## **Iné**

EURÓPSKA KOMISIA: *Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov. Umelá inteligencia pre*



*Európu*. [online]. Brusel, 2018, 21 s. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0237&from=EN>

EXPERTNÁ SKUPINA NA VYSOKEJ ÚROVNI PRE UMELÚ INTELIGENCIU: *Vymedzenie pojmu umelej inteligencie: Hlavné schopnosti a disciplíny*. [online]. Brusel, 2019, 9 s. Dostupné na: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/definition-artificial-intelligence-main-capabilities-and-scientific-disciplines>

*Používateľské podmienky spoločnosti OpenAI L.L.C.* [online]. Dostupné na: <https://openai.com/policies/terms-of-use> [cit. 2023-03-10].

*Podmienky používania obsahu spoluvytvoreného s API OpenAI spoločnosti OpenAI L.L.C.* [online]. Dostupné na: <https://openai.com/policies/sharing-publication-policy> [cit. 2023-03-10].

VÝBOR STÁLÝCH PREDSTAVITEĽOV: Čl. IV. ods. 1.1 *Návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie – všeobecné smerovanie*. [online]. Dostupné na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14954-2022-INIT/sk/pdf>

# DETENCIA V TRESTNOM PRÁVE

Detention in Criminal Law

Simona Duffeková

**Abstrakt:** Cieľom článku je priblížiť čitateľovi trestnoprávne sankcie v slovenskom právnom poriadku so zameraním na detenciu. Pre lepšiu prehľadnosť je článok rozdelený do troch kapitol. V prvej kapitole autorka stručne charakterizuje trestnoprávne sankcie a poukazuje na základné rozdiely medzi trestami a ochrannými opatreniami. V druhej kapitole autorka približuje detenciu, hmotnoprávne podmienky ukladania detencie a procesnoprávne podmienky výkonu tohto ochranného opatrenia. V rámci tretej kapitoly autorka popisuje ako funguje, respektíve ako by čoskoro mal fungovať, detenčný ústav v podmienkach Slovenskej republiky. V závere tretej kapitoly autorka poukazuje na legislatívne nedostatky slovenskej právnej úpravy a prezentuje návrhy *de lege ferenda* v súvislosti s prepustením osoby umiestnenej do detenčného ústavu na slobodu.

**Kľúčové slová:** trestnoprávne sankcie; tresty; ochranné opatrenia; detencia; detenčný ústav.

**Abstract:** The author introduces the criminal sanctions in the Slovak legal system with a focus on detention. In the first chapter, there is a brief characteristic of criminal sanctions and differences between punishments and protective measures. In the second chapter, the author describes detention, the substantive conditions for imposing this protective measure, and the procedural conditions for enforcement. In the third chapter, the author describes how a detention facility works, or should soon work, in the Slovak Republic. In the concluding lines of the third chapter, the author points out the legislative shortcomings of the Slovak legislation and presents *de lege ferenda* proposals in relation to the release of a person placed in the detention facility.

**Keywords:** Criminal Sanctions; Punishments; Protective Measures; Detention; Detention Facility.

## ÚVOD

Detencia predstavuje ochranné opatrenie, ktoré bolo do slovenského právneho poriadku zavedené rekodifikáciou Trestného zákona v roku 2006. Ide o najprísnejšie ochranné opatrenie, ktoré Trestný zákon umožňuje uložiť za spáchanie trestného činu alebo činu inak trestného.

Text nášho článku sme pre lepšiu prehľadnosť rozdělili do troch kapitol. V prvej kapitole charakterizujeme trestnoprávne sankcie a poukazujeme na základné rozdiely medzi trestami a ochrannými opatreniami, pričom práve ich rozdielnosť odôvodňuje existenciu bipartície trestnoprávných sankcií v slovenskom právom poriadku.

V druhej kapitole článku charakterizujeme detenciu, definujeme jej účel a približujeme čitateľovi hmotnoprávne podmienky jej ukladania podľa Trestného zákona, ako aj procesnoprávne podmienky jej výkonu podľa Trestného poriadku.

V tretej kapitole čitateľovi približujeme ako funguje, respektíve ako by v blízkej dobe mal fungovať detenčný ústav, ktorý bol ako prvé zariadenie svojho druhu na Slovensku oficiálne otvorený dňa 22. decembra 2022 v Hronovciach. V závere tretej kapitoly poukazujeme na nedostatky slovenskej právnej úpravy v súvislosti s prepustením osoby umiestnenej do detenčného ústavu na slobodu a zároveň prezentujeme návrhy *de lege ferenda*, ktoré, podľa nášho názoru, predstavujú možné riešenie predmetnej problematiky.

## 1. TRESTNOPRÁVNE SANKCIE V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Právna úprava **sankcií v slovenskom trestnom práve** vychádza predovšetkým z ústavnoprávneho základu a z právnej úpravy obsiahnutej v zákonoch. Podľa **článku 49 Ústavy Slovenskej republiky** len zákon môže určiť, aké konanie je trestným činom a rovnako len zákonom je možné ustanoviť, aký trest, prípadne aké iné ujmy na právach možno za jeho spáchanie uložiť. Druhá časť tohto článku je konkretizovaná právnou úpravou trestnoprávnych sankcií, ktorá je obsiahnutá v **druhej hlave všeobecnej časti zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon** (ďalej len „Trestný zákon“) a tiež v **zákone č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb** a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Podľa ustanovenia § 31 odsek 1 Trestného zákona sa za trestnoprávne sankcie považujú **tresty**, ktoré sú právnym následkom trestného činu a **ochranné opatrenia**, ktoré sú právnym následkom trestného činu alebo činu inak trestného. Slovenská trestnoprávna úprava teda vychádza z takzvanej **bipartície trestnoprávnych sankcií**, čo znamená, že sa za trestnoprávnu sankciu považujú tresty a ochranné opatrenia.<sup>1</sup>

Existencia takéhoto delenia trestnoprávnych sankcií na dva druhy je odôvodnená najmä tým, že tresty a ochranné opatrenia vykazujú viaceré **rozdielne znaky**. Zatiaľ čo trest predstavuje právny následok trestného činu, ochranné opatrenie môže súd uložiť nielen za spáchanie trestného činu, ale aj činu inak trestného. Ochranné opatrenie primárne nemá za následok morálne odsúdenie páchatel'a ani negatívne ohodnotenie jeho konania. Ochrana spoločnosti sa, v prípade ochranných opatrení, sleduje výlučne prostredníctvom individuálnej prevencie, zatiaľ čo tresty ochranu spoločnosti zabezpečujú nielen prostredníctvom individuálnej, ale aj generálnej prevencie, ktorá spočíva v odstrašujúcom účinku trestu. Ochranné opatrenia plnia najmä funkciu terapeutickú, výchovnú a zabezpečovaciu, pričom ujma nimi spôsobená je len nevyhnutným dôsledkom ich uloženia, nie ich funkčnou zložkou ako v prípade trestov.

Dĺžka trvania trestov a ochranných opatrení je ďalším výrazným rozdielom medzi predmetnými trestnoprávnymi sankciami. Druh a výmera trestu sa páchatel'ovi ukladá v závislosti od spáchaného trestného činu, respektíve v závislosti od trestnoprávnej kvalifikácie daného skutku. Ochranné opatrenia sa ukladajú tak, aby splnili svoj účel, absentuje teda požiadavka úmernosti ochranného opatrenia k spáchanému trestnému činu alebo činu inak trestnému. Dĺžka ich trvania nie je vopred určená a nie je determinovaná závažnosťou spáchaného skutku, ale dosiahnutím účelu konkrétneho ochranného opatrenia.<sup>2</sup> Výnimku predstavuje ochranný dohľad, ktorý, v zmysle § 78 Trestného zákona, môže súd uložiť na jeden až tri roky, najviac na päť rokov v prípade jeho opätovného uloženia.

O uložení ochranného opatrenia súd rozhoduje podľa zákona účinného v čase, keď sa o ochrannom opatrení rozhoduje, čo predstavuje ďalší z rozdielnych znakov. O uložení trestu totiž súd rozhoduje podľa zákona účinného v čase spáchania trestného činu alebo podľa neskoršieho zákona v prípade, že tento neskorší zákon je pre páchatel'a priaznivejší.<sup>3</sup> Výkon ochranných opatrení nemôže byť na rozdiel od trestov zmiernený ani odpustený prezidentom Slovenskej republiky a nie je možné ho ani zahladať. Okrem toho platí, že ochranné opatrenia sú nepremlčateľné, plynutie času sa ich teda v tejto súvislosti nedotýka.<sup>4</sup>

<sup>1</sup> TITTOVÁ, M.: *Trestnoprávne sankcie ukladané fyzickým osobám*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, s. 12-13.

<sup>2</sup> TITTOVÁ, M.: *Trestnoprávne sankcie ukladané fyzickým osobám*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, s. 55-59.

<sup>3</sup> IVOR, J.-POLÁK, P.-ZÁHORA, J.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2016, s. 453.

<sup>4</sup> TITTOVÁ, M.: *Trestnoprávne sankcie ukladané fyzickým osobám*. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, s. 55-59.

## 2. DETENCIA

### 2.1. VŠEOBECNE K DETENCI

**Detencia** je ochranné opatrenie, ktorého názov pochádza z latinského výrazu *detentio*, čo znamená držanie, zadržovanie. Do slovenského právneho poriadku bola detencia zavedená Trestným zákonom č. 300/2005 Z. z. s účinnosťou od 1. januára 2006. Predstavuje **najprísnejšie ochranné opatrenie** v rámci slovenského trestného práva, pretože je výrazným zásahom do základných ľudských práv a slobôd. Z tohto dôvodu má povahu *ultima ratio*, teda by mala byť využívaná ako posledná možnosť ochrany spoločnosti a pokiaľ je to možné, mali by pred ňou dostať prednosť miernejšie ochranné opatrenia, najmä ochranné liečenie.<sup>5</sup>

V Trestnom zákone nachádzame právnu úpravu detencie v ustanoveniach § 81 a § 82. Ide o taký druh ochranného opatrenia, ktorého **úlohou je chrániť spoločnosť** pred tými páchatelmi, ktorí počas výkonu trestu odňatia slobody ochoreli nevyliciteľnou duševnou poruchou, a v prípade ktorých existuje dôvodná obava, že aj po výkone trestu odňatia slobody by mohli byť nebezpeční pre spoločnosť. Ďalšie zotrvanie páchatel'ov trpiacich takouto duševnou poruchou vo výkone trestu odňatia slobody je neúčinné a možno povedať, že, v dôsledku ich duševnej poruchy, súčasne aj nebezpečné pre ostatných odsúdených. Ochranu spoločnosti detencia zabezpečuje aj pred tými páchatelmi, ktorí sa odmietajú podrobiť ochrannému liečeniu a pod vplyvom návykových látok páchajú trestné činy. Okrem toho súd môže, ak to považuje za potrebné, rozhodnúť o uložení detencie aj v iných prípadoch, ak ide o páchatel'a zločinu spáchaného zo sexuálneho motívu alebo páchatel'a, ktorý opätovne spácha obzvlášť závažný zločin.<sup>6</sup>

**Účelom** umiestnenia páchatel'a v detenčnom ústave je zabrániť mu v páchaní ďalších trestných činov a činov inak trestných, a to jeho dôslednou **izoláciou od spoločnosti a osobitným liečebným režimom**, ktorý je, vzhľadom na postoje alebo duševnú poruchu páchatel'a, zjavne intenzívnejší a špecifickejší ako v prípade ochranného liečenia.<sup>7</sup> Detencia má teda nielen izolačnú, respektíve ochrannú či zabezpečovaciu funkciu, ale aj funkciu liečebnú, teda medicínsku.<sup>8</sup> Účelom detencie teda nie je len samotné **zabezpečenie ochrany spoločnosti** pred nebezpečnými páchatelmi, u ktorých v dôsledku duševnej poruchy hrozí opakovanie závažnej trestnej činnosti, ale aj **pôsobenie na týchto páchatel'ov** rôznymi liečebnými, psychologickými, vzdelávacími, pedagogickými, rehabilitačnými a činnosťnými programami, ktoré podporujú ich rozhodnutie podrobiť sa a riadne vykonávať ústavné ochranné liečenie, z ktorého by mohli byť po jeho úspešnom absolvovaní odovzdaní do liečenia ambulantného vykonávaného na slobode.<sup>9</sup>

**Trvanie detencie** nie je ohraničené časovým rozpätím, je však obmedzené len na čas, kým ochranu spoločnosti pred potenciálne nebezpečným páchatel'om nemožno zabezpečiť miernejšími prostriedkami, prípadne kým nedôjde k takému zlepšeniu stavu páchatel'a, že riziko jeho nebezpečnosti bude malé a môže byť prepustený na slobodu. V prípade potreby teda nie je vylúčené, aby detencia trvala doživotne. Aby nedochádzalo k zneužívaniu inštitútu detencie, súd má obligatórnu povinnosť aspoň jedenkrát ročne na návrh detenčného ústavu

<sup>5</sup> BURDA, E.-ČENTĚŠ, J.-KOLESÁR, J.-ZÁHORA J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. diel. I. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 541.

<sup>6</sup> BURDA, E.-ČENTĚŠ, J.-KOLESÁR, J.-ZÁHORA J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. diel. I. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 543-544.

<sup>7</sup> ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie*. Žilina: Eurokódex, s. r. o., 2020, s. 170.

<sup>8</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: *Detencia v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 33.

<sup>9</sup> MAŠLANYOVÁ, D.-SZABOVÁ, E. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 207.

alebo na žiadosť odsúdeného preveriť odôvodnenosť zotrvania odsúdeného v detenčnom ústave. Podkladom pre rozhodnutie súdu o prepustení odsúdeného z detenčného ústavu alebo o nariadení ďalšieho trvania detencie je odborný lekársky posudok.<sup>10</sup>

## 2.2. HMOTNOPRÁVNE PODMIENKY UKLADANIA DETENCIE

**Hmotnoprávne podmienky ukladania detencie** upravuje Trestný zákon v ustanoveniach § 81 a § 82. Súd môže rozhodnúť o umiestnení odsúdeného do detenčného ústavu **dvoma spôsobmi**, a to obligatórne alebo fakultatívne.

Jediný **obligatórny dôvod** uloženia detencie je upravený v § 81 odsek 1 Trestného zákona. V zmysle tohto ustanovenia, ak je odsúdenému vo výkone trestu odňatia slobody zistená **duševná choroba**, ktorá je podľa odborného lekárskeho posudku **nevyliciteľná** a jeho pobyt na slobode je, aj s prihliadnutím na spáchanú trestnú činnosť, pre spoločnosť **nebezpečný**, súd na návrh prokurátora alebo riaditeľa ústavu na výkon trestu odňatia slobody preruší výkon trestu odňatia slobody a nariadi umiestnenie odsúdeného v detenčnom ústave. Pôjde o prípady, kedy odsúdený duševnou poruchou ochorie vo výkone trestu odňatia slobody alebo keď odsúdený duševnou poruchou trpel ešte pred výkonom trestu odňatia, ale zistená u neho bola až počas výkonu tohto trestu.<sup>11</sup>

V zmysle ustanovenia § 81 odsek 2 Trestného zákona môže súd pred skončením výkonu trestu odňatia slobody **fakultatívne** rozhodnúť o umiestnení odsúdeného do detenčného ústavu, ak ide o páchatel'a úmyselného trestného činu, ktorého pobyt na slobode je **nebezpečný**, a ktorý sa **odmieta podrobiť ochrannému liečeniu** alebo u ktorého ochranné liečenie neplní svoj účel pre jeho negatívny postoj. V takomto prípade sa odsúdený umiestni do detenčného ústavu až po skončení výkonu trestu odňatia slobody.<sup>12</sup> Z formulácie tohto ustanovenia je zrejmá **subsidiarita detencie k ochrannému liečeniu**, keďže k umiestneniu odsúdeného do detenčného ústavu dochádza až v prípade zlyhania ochranného liečenia.<sup>13</sup>

Podľa § 81 odsek 3 Trestného zákona môže súd pred skončením výkonu trestu odňatia slobody **fakultatívne** rozhodnúť o umiestnení odsúdeného do detenčného ústavu, ak ide o páchatel'a zločinu spáchaného zo **sexuálneho motívu** alebo páchatel'a, ktorý opätovne spácha **obzvlášť závažný zločin**. Odsúdený sa umiestni do detenčného ústavu až po skončení výkonu trestu odňatia slobody.<sup>14</sup> Návrh na umiestnenie odsúdeného do detenčného ústavu podľa tohto ustanovenia je oprávnený podať len minister spravodlivosti Slovenskej republiky.<sup>15</sup>

Novelou Trestného zákona (zákonom č. 262/2011 Z. z.) s účinnosťou od 1. septembra 2011 bolo ustanovenie § 81 Trestného zákona **doplnené o štvrtý odsek** z dôvodu potreby ochrany personálu zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti, pacientov hospitalizovaných v takýchto zariadeniach, ako aj širšieho okruhu ľudí pred agresívnym a nebezpečným správaním páchatel'ov v rámci výkonu ochranného liečenia vykonávaného v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti. Podľa predmetného ustanovenia môže súd **fakultatívne** rozhodnúť o umiestnení odsúdeného do detenčného ústavu, ak jeho pobyt na slobode je **nebezpečný** a ak vykonáva

<sup>10</sup> BURDA, E.-ČENTÉŠ, J.-KOLESÁR, J.-ZÁHORA J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. diel. I. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 544.

<sup>11</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: *Detencia v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 34.

<sup>12</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: *Detencia v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 39.

<sup>13</sup> ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, s. r. o., 2020, s. 169.

<sup>14</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: *Detencia v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 41.

<sup>15</sup> MAŠLANYOVÁ, D.-SZABOVÁ, E. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 208.

ochranné liečenie v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti, kde svojím správaním **ohrozuje život alebo zdravie** iných osôb. Návrh na umiestnenie odsúdeného do detenčného ústavu v tomto prípade podáva zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti, v ktorom odsúdený vykonáva ochranné liečenie.<sup>16</sup>

### 2.3. PROCESNOPRÁVNE PODMIENKY VÝKONU DETENCIE

**Procesnoprávne podmienky výkonu detencie** sú upravené v zákone č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“), konkrétne v ustanoveniach § 462 až § 463a, ako aj v osobitnom zákone č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o výkone detencie“). Nemenej dôležitým predpisom týkajúcim sa výkonu detencie je vyhláška Ministerstva zdravotníctva č. 417/2022 Z. z. o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie detenčného ústavu a detenčného ústavu pre mladistvých (ďalej len „vyhláška Ministerstva zdravotníctva č. 417/2022 Z. z.“).

Ustanovenie § 462 odsek 1 Trestného poriadku diferencuje **dôvody uloženia** detencie a v ich kontexte rozlišuje aj subjekt oprávnený podať **návrh** na umiestnenie odsúdeného do detenčného ústavu. V prípadoch podľa § 81 odsek 1 a 2 Trestného zákona je subjektom oprávneným na podanie návrhu na umiestnenie odsúdeného do detenčného ústavu **prokurátor** alebo **riaditeľ ústavu na výkon trestu odňatia slobody**, v ktorom odsúdený tento trest vykonáva. V prípadoch podľa § 81 odsek 3 Trestného zákona je subjektom oprávneným na podanie tohto návrhu **minister spravodlivosti Slovenskej republiky**.<sup>17</sup> Podľa § 81 odsek 4 Trestného zákona je subjektom oprávneným na podanie návrhu **zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti**, v ktorom odsúdený vykonáva ochranné liečenie ústavnou formou.<sup>18</sup>

Ustanovenie § 462 odsek 2 Trestného poriadku upravuje príslušnosť súdu na nariadenie výkonu detencie. Odsek 3 predmetného ustanovenia umožňuje podanie sťažnosti proti rozhodnutiu podľa odseku 2, pričom predmetná sťažnosť nemá odkladný účinok.<sup>19</sup>

V ustanovení § 463 odsek 1 Trestného poriadku je zakotvená **povinnosť súdu** obligatórne na verejnom zasadnutí **preskúmať dôvodnosť** umiestnenia odsúdeného v detenčnom ústave. Už po šiestich mesiacoch má odsúdený právo žiadať súd o preskúmanie dôvodnosti detencie, čo platí aj v prípade, ak ide o preskúmanie rozhodnutia o pokračovaní v detencii. Okrem odsúdeného je oprávnený takýto návrh podať aj detenčný ústav, v ktorom odsúdený detenciu vykonáva. Dôvody detencie skúma súd sám *ex offo* jedenkrát ročne.

V prípade pomnutia dôvodov, pre ktoré bol odsúdený umiestnený do detenčného ústavu, je súd povinný uznesením prepustiť odsúdeného z detencie. Rovnako zákon stanovuje aj povinnosť súdu uznesením rozhodnúť o pokračovaní vo výkone detencie, ak trvajú dôvody, pre ktoré bola uložená.

Odkladný účinok zákon priznáva v ustanovení § 463 odsek 2 Trestného poriadku len sťažnosti prokurátora, ktorá smeruje proti uzneseniu súdu o prepustení odsúdeného z detenčného ústavu.<sup>20</sup>

<sup>16</sup> ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, s. r. o., 2020, s. 169.

<sup>17</sup> ČENTĚŠ, J.-KURILOVSKÁ, L.-ŠIMOVČEK, I.-BURDA, E. a kol.: *Trestný poriadok II. § 196 – 569*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 956.

<sup>18</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: *Detencia v trestnom práve*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 70.

<sup>19</sup> ČENTĚŠ, J.-KURILOVSKÁ, L.-ŠIMOVČEK, I.-BURDA, E. a kol.: *Trestný poriadok II. § 196 – 569*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 956.

<sup>20</sup> ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, s. r. o., 2015, s. 815.

S účinnosťou od 1. januára 2020 bolo do Trestného poriadku zavedené nové ustanovenie § 463a, ktoré explicitne ustanovuje, že **výkon detencie upravuje osobitný zákon**, ktorým je **zákon č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie**. Hlavným cieľom predmetného zákona je upraviť výkon detencie v detenčnom ústave vrátane podmienok zriaďovania, fungovania a stráženia detenčného ústavu, práva a povinnosti osôb umiestnených v detenčnom ústave, ako aj dozor a kontrolu nad výkonom detencie.<sup>21</sup>

### 3. DETENČNÝ ÚSTAV AKO MIESTO VÝKONU DETENCIE

Podľa § 3 odsek 1 zákona o výkone detencie je miestom výkonu detencie špeciálne zariadenie – **detenčný ústav**. O výstavbe prvého detenčného ústavu vláda Slovenskej republiky rozhodla v roku 2017,<sup>22</sup> čo v praxi spôsobilo nemalé komplikácie vzhľadom na skutočnosť, že detencia bola do slovenského právneho poriadku zavedená už v roku 2006 a v dôsledku neexistencie detenčného ústavu bol znemožnený jej reálny výkon. S výstavbou Detenčného ústavu v Hronovciach neďaleko Levíc sa začalo 15. mája 2020.<sup>23</sup> Dňa 22. decembra 2022 bol **Detenčný ústav v Hronovciach** oficiálne otvorený s kapacitou 75 pacientov. Jeden detenčný ústav však na pokrytie potrieb spoločnosti a samotných odsúdených – pacientov nepostačuje. Vláda preto rozhodla o výstavbe **druhého detenčného ústavu**, ktorý sa bude budovať pri Psychiatrickej nemocnici v **Kremnici**.<sup>24</sup> S jeho výstavbou by sa malo začať v prvej polovici roku 2024 a, podobne ako Detenčný ústav v Hronovciach, aj kremnický detenčný ústav bude disponovať lôžkami pre 75 pacientov.<sup>25</sup> Dva detenčné ústavy by na pokrytie potrieb spoločnosti a pacientov zatiaľ mali postačovať.

**Prijatie osoby do detenčného ústavu** je možné len na základe písomného príkazu súdu. Pri prijímaní osoby do detenčného ústavu je potrebné overiť jej totožnosť, poučiť ju o jej právach a povinnostiach spôsobom pre ňu zrozumiteľným a možno jej odňať veci, ktoré by mohli ohroziť život, zdravie alebo bezpečnosť iných osôb, narušovať ústavný poriadok alebo ktoré by mohli byť zneužitú na útek.

Po prijatí do detenčného ústavu je osoba povinná podrobiť sa osobnej a zdravotnej prehliadke, ako aj hygienickým a protiepidemickým opatreniam. Odborná komisia rozhodne o zaradení osoby v detencii do osobitného liečebného režimu. Do momentu rozhodnutia odbornej komisie je prijímaná osoba umiestnená v detenčnej jednotke.

**Liečebnou jednotkou** rozumieme uzavretý celok, ktorý je určený pre osoby s rovnakým alebo podobným liečebným režimom. Detenčný ústav sa vnútorne člení na **tri liečebné jednotky**, a to na **detenčnú jednotku**, do ktorej sa umiestňujú osoby s najzávažnejším rizikom porúch správania, **detenčno-resocializačnú jednotku** pre osoby, ktorým súd uložil detenciu podľa § 81 odsek 2 a 3 Trestného zákona alebo podľa § 81 odsek 1 Trestného zákona v prípade akútneho zhoršenia zdravotného stavu a na **jednotku resocializačno-detenčnú**, ktorá je určená pre osoby s nízkym rizikom porúch správania.<sup>26</sup>

Osoby v detenčnom ústave sa umiestňujú do **liečebných izieb**. V zmysle vyhlášky Ministerstva zdravotníctva č. 417/2022 Z. z., izba pre osoby umiestnené v detencii s vlastným

<sup>21</sup> ČENTĚŠ, J.-KURILOVSKÁ, L.-ŠIMOVČEK, I.-BURDA, E. a kol.: *Trestný poriadok II. § 196 – 569*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 958-959.

<sup>22</sup> MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR: *Vláda schválila detenčný ústav* [online]. Dostupné na: [www.health.gov.sk/Clanok?vlada-schvalila-detencny-ustav](http://www.health.gov.sk/Clanok?vlada-schvalila-detencny-ustav) [cit.2023-02-04].

<sup>23</sup> MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR: *Výstavba Detenčného ústavu ide podľa plánu* [online]. Dostupné na: <https://www.health.gov.sk/Clanok?mz-detencny-ustav-vystavba> [cit.2023-02-04].

<sup>24</sup> MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR: *Ministri zdravotníctva a spravodlivosti otvorili prvý detenčný ústav na Slovensku* [online]. Dostupné na: [www.health.gov.sk/Clanok?mz-detencny-ustav-otvorenie](http://www.health.gov.sk/Clanok?mz-detencny-ustav-otvorenie) [cit. 2023-02-04].

<sup>25</sup> FAJČÍKOVÁ, K.: *Detenčný ústav začnú stavať v Kremnici už o rok* [online]. Dostupné na: [www.kremnica.sk/oznamy/detencny-ustav-zacnu-stavat-v-kremnici-uz-o-rok-foto-.html](http://www.kremnica.sk/oznamy/detencny-ustav-zacnu-stavat-v-kremnici-uz-o-rok-foto-.html) [cit. 2023-02-04].

<sup>26</sup> Dôvodová správa k zákonu č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

sociálnym zariadením má mať plochu najmenej 9m<sup>2</sup> na jedno lôžko pre jednu osobu umiestnenú na izbe. Izba má byť vybavená bezpečnostným vstupom, dverami a mrežou s možnosťou vizuálneho monitorovania. Základným vybavením takejto izby je pevne ukotvený stôl a stolička, ukotvené police alebo policová skriňa a pevne ukotvené lôžko alebo bezpečnostné lôžko, ktoré je vyžadované v detenčno-resocializačnej jednotke.

Pre osoby s poruchami správania podmienenými prejavmi duševnej poruchy je v detenčnom ústave určená takzvaná **bezpečnostná miestnosť**, ktorá má byť nepretržite vizuálne monitorovaná, má mať zabezpečené dostatočné vetranie a prístup denného a umelého svetla. V prípade rizikového správania osôb v detencii je možné využiť **miestnosť určenú na fixáciu osoby na lôžku**, ktorá je vybavená pevným lôžkom s matracom a úchytní pre izolačné popruhy alebo takzvanú **seklúznu miestnosť** s plochou najmenej 7m<sup>2</sup>, ktorá je bez zariadenia s výnimkou jednoduchého sociálneho zariadenia a vodovodného ventilu na pitnú vodu, a ktorej steny sú obložené bezpečnostným obkladom.<sup>27</sup>

Detenčný ústav v rámci svojej pôsobnosti zabezpečuje **osobitný liečebný režim**, náležité zaobchádzanie s osobami v detencii a vnútornú kontrolu výkonu detencie. Osobitným liečebným režimom rozumieme súbor diagnostických, liečebných, psychologických, edukačných, ošetrovateľských, pedagogických, rehabilitačných, socioterapeutických, ergoterapeutických a sociálnych intervencií, ktorým sa má dosiahnuť stabilizácia stavu osoby v detencii. Odborní zamestnanci detenčného ústavu sú povinní zaobchádzať s osobou v detencii v súlade s jej osobitným liečebným režimom, pričom platná právna úprava rozoznáva osem druhov osobitných liečebných režimov.

Čo sa týka **personálneho zloženia detenčného ústavu**, kľúčové postavenie tu zohrávajú najmä **odborní zamestnanci**, teda lekári a iní zdravotnícki pracovníci, ktorí zabezpečujú riadny výkon osobitných liečebných režimov, sú oprávnení vydávať pokyny osobám v detencii a v prípade potreby voči nim používať **obmedzovacie prostriedky**. Tieto môžu byť **telesné** alebo **netelesné**, pričom platí, že **netelesné majú prednosť** pred telesnými. Obmedzovacími prostriedkami netelesnej povahy sú najmä verbálna komunikácia, odvrátenie pozornosti a aktívne počúvanie. Obmedzovacími prostriedkami telesnej povahy sú špeciálne úchopy, špeciálne prostriedky slúžiace na znehybnenie osoby v detencii, umiestnenie v bezpečnostnej miestnosti, pripútanie k lôžku, použitie zábran, použitie telesnej prevahy a podanie liekov v prípade akútnej liečby bez súhlasu osoby v detencii.

Za súčasť personálneho zloženia detenčného ústavu považujeme aj **príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže**, ktorí zabezpečujú stráženie a bezpečnosť v detenčnom ústave. Okrem tejto činnosti príslušníci zboru na požiadanie odborného zamestnanca vykonávajú odbornú asistenciu a ochranu pri uplatňovaní obmedzovacích prostriedkov voči osobám v detencii, ktoré odmietajú plniť rozkazy a príkazy odborných zamestnancov.

Umiestnenie osoby do detenčného ústavu má za následok určité **obmedzenie jej základných ľudských práv a slobôd**. Takáto osoba je obmedzená napríklad vo výkone práva na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, slobody pohybu a pobytu, práva na slobodné užívanie majetku, práva slobodne sa združovať a zhromažďovať, práva slobodnej voľby povolania či práva slobodne si vybrať lekára a zdravotnícke zariadenie. Osobe v detencii sú však **priznané aj určité práva**, napríklad právo na nepretržitý osemhodinový spánok v čase nočného pokoja, právo zúčastniť sa vychádzok v súlade s osobitným liečebným režimom, právo na informácie, právo komunikovať telefonickou a elektronickou formou či právo na vzdelávanie sa, stýkanie sa s advokátom a tak ďalej. K zákonom taxatívne vymedzeným **povinnostiam osoby v detencii** patrí napríklad povinnosť plniť pokyny a príkazy odborného zamestnanca alebo príslušníka Zboru väzenskej a justičnej stráže, podrobiť sa zdravotnej a osobnej prehliadke, podrobiť sa potrebnému vyšetreniu, zaobchádzať šetrne so zverenými vecami a iným

<sup>27</sup> Vyhláška Ministerstva zdravotníctva č. 417/2022 Z. z. o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálo-technické vybavenie detenčného ústavu a detenčného ústavu pre mladistvých.



majetkom, zachovávať zásady slušného správania, udržiavať poriadok vo svojich osobných veciach, dodržiavať osobnú hygienu a podobne.

**Dozor nad dodržiavaním zákonnosti** pri výkone detencie v detenčnom ústave vykonáva príslušný **prokurátor** podľa zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre v znení neskorších predpisov. V súlade s týmto zákonom je detenčný ústav povinný do 24 hodín informovať prokurátora o použití obmedzovacích prostriedkov telesnej povahy.

**Prepustenie osoby z detenčného ústavu** sa uskutoční po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia, ktorým súd rozhodol o prepustení osoby v detencii z výkonu detencie.<sup>28</sup>

V súvislosti s prepustením odsúdeného z detenčného ústavu je potrebné uviesť, že detenčný ústav predstavuje umelo vytvorené prostredie, v ktorom sú minimalizované možnosti pôsobenia kriminogénnych faktorov na odsúdeného, a v ktorom mu je poskytovaná odborná terapeutická starostlivosť. Okamžité začlenenie prepusteného do spoločnosti preto nemožno považovať za celkom vhodné – sociálne prostredie ponúka veľké množstvo kriminogénnych faktorov a žiadnu terapeutickú starostlivosť, čo môže na prepusteného vplývať veľmi negatívne.<sup>29</sup>

Vzhľadom na uvedené si myslíme, že slovenská právna úprava nie je v problematike prepustenia odsúdeného z detenčného ústavu dostatočná. Ustanovuje, že detencia má trvať tak dlho, kým nemožno ochranu spoločnosti zabezpečiť miernejšími prostriedkami, neexistuje však ustanovenie, ktoré by využitie miernejších prostriedkov bližšie špecifikovalo. Výnimku v tomto smere predstavuje uloženie detencie podľa § 81 odsek 1 Trestného zákona, kedy umiestnením odsúdeného do detenčného ústavu dochádza k prerušeniu výkonu trestu odňatia slobody a v prípade pominutia dôvodov na ďalšie trvanie detencie súd rozhodne nielen o prepustení odsúdeného z detenčného ústavu, ale aj o ďalšom výkone trestu. Analogicky by sme mohli riešiť aj prípady uloženia detencie podľa § 81 odsek 4 Trestného zákona, kedy v podstate dochádza k prerušeniu ústavného ochranného liečenia.

**Nedostatočnosť našej právnej úpravy** sa najvýraznejšie prejavuje v prípade fakultatívneho uloženia detencie podľa § 81 odsek 2 a 3 Trestného zákona. V týchto prípadoch dochádza k umiestneniu odsúdeného do detenčného ústavu až po výkone trestu odňatia slobody a v prípade, že na ďalšie trvanie detencie už neexistujú podľa odborného lekárskeho posudku dôvody, odsúdený je prepustený na slobodu.<sup>30</sup>

Takáto legislatívna absencia v našej právnej úprave dáva priestor na úvahu *de lege ferenda*. Stotožňujeme sa s názorom docentky *Ferenčíkovej* a myslíme si, že by bolo účelné prijať také ustanovenia, ktoré by zakotvili **pozvoľné začlenenie odsúdených** po prepustení z detenčného ústavu do spoločnosti. Za najvhodnejšie riešenie považujeme prijatie ustanovenia, v zmysle ktorého by bola detencia v prípade pominutia dôvodov na jej ďalšie trvanie obligatórne premenená na miernejšie ochranné opatrenie, a to na **ústavné ochranné liečenie**, ktoré by následne mohlo byť zmenené na **ambulantné ochranné liečenie**.<sup>31</sup> Takýmto spôsobom by bola zabezpečená ako ochrana spoločnosti, tak aj ďalšie terapeutické pôsobenie na odsúdeného v záujme jeho postupného začlenenia do spoločnosti.

<sup>28</sup> Dôvodová správa k zákonu č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

<sup>29</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: Možnosť aplikácie inštitútu probácie pri výkone detencie. In: *Aplikácia nových k prístupov k človeku v kontexte mediácie a probačnej práce: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Dni probácie a mediácie na GFT PU 05. – 07.04.2017*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017, s. 133.

<sup>30</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: Možnosti využitia technických prostriedkov pri výkone detencie. In: *Nové horizonty v práve 2019: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. mája 2019 na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2019, s. 307-308.

<sup>31</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: Možnosť aplikácie inštitútu probácie pri výkone detencie. In: *Aplikácia nových k prístupov k človeku v kontexte mediácie a probačnej práce: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Dni probácie a mediácie na GFT PU 05. – 07.04.2017*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017, s. 131.

Ako vhodné riešenie sa javí aj **využitie inštitútu probácie**. Inštitút probácie bol do nášho právneho poriadku zavedený zákonom č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podstatou probácie, respektíve probačného dohľadu, je konštruktívna metóda prevýchovy a iného pozitívneho ovplyvňovania správania páchatel'a, ktorá je založená na kombinácii prvkov kontroly, poradenstva a pomoci. Probační a mediační úradníci poskytujú páchatel'ovi odbornú pomoc, kontrolujú jeho správanie a spolupracujú s páchatel'om, ako aj jeho rodinným a sociálnym prostredím, v ktorom žije a pracuje s cieľom viesť v budúcnosti riadny život.<sup>32</sup> Aplikácia inštitútu probácie, respektíve probačného dohľadu by mohla odsúdeným po prepustení z detenčného ústavu pomôcť so začlenením sa do spoločnosti a súčasne zabezpečiť kontrolu správania z detencie prepustených odsúdených, čím by bola zároveň zabezpečená aj ochrana spoločnosti pred potenciálne nebezpečnými páchatel'mi. Toto riešenie by však prichádzalo do úvahy iba v prípade tých odsúdených, ktorých psychický stav je v čase prepustenia z detenčného ústavu zlepšený až natoľko, že nie je potrebné absolvovanie ústavného a následne ambulantného ochranného liečenia, respektíve až po jeho absolvovaní.

## ZÁVER

V prvej kapitole nášho článku sme stručne charakterizovali trestnoprávne sankcie v slovenskom právnom poriadku a poukázali sme na rozdielne znaky, ktoré odlišujú tresty a ochranné opatrenia, a ktoré odôvodňujú existenciu bipartície trestnoprávnych sankcií v slovenskom trestnom práve.

V rámci druhej kapitoly sme sa zamerali na charakteristiku detencie. Definovali sme účel detencie a priblížili sme čitateľovi hmotnoprávne podmienky jej ukladania zakotvené v Trestnom zákone, ako aj procesnoprávne podmienky jej výkonu zakotvené v Trestnom poriadku.

V tretej kapitole sme popísali, aká je súčasná situácia na Slovensku v súvislosti s, dlhé roky neuskutočnenou, výstavbou detenčného ústavu a priblížili sme fungovanie detenčného ústavu v podmienkach Slovenskej republiky. V závere kapitoly sme poukázali na nedostatočnosť slovenskej právnej úpravy v súvislosti s prepustením odsúdeného z detenčného ústavu na slobodu a prezentovali sme návrhy *de lege ferenda*, ktoré by, podľa nášho názoru, mohli byť vhodným riešením predmetnej problematiky.

## SUMMARY

In the article, the author describes detention as the strictest protective measure, introduced into Slovak criminal law in 2006. The purpose of detention is to ensure the protection of society from those offenders who have been diagnosed with incurable mental illness while serving a prison sentence and whose stay at liberty is dangerous.

In the first chapter, the author briefly characterizes criminal sanctions, including their typology. Slovak criminal law recognizes two types of sanctions - punishments and protective measures. Therefore, there is the so-called bipartition of criminal sanctions in Slovak criminal law.

In the second chapter, the author defines detention as the specific protective measure, its purpose, substantive conditions for imposition, and procedural conditions for execution. The author introduces four categories of offenders on whom the court must or may impose detention, including the circumstances to observe.

---

<sup>32</sup> FERENČÍKOVÁ, S.: Možnosti využitia technických prostriedkov pri výkone detencie. In: *Nové horizonty v práve 2019: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. mája 2019 na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2019, s. 310.

In the third chapter, the detention facility as a place of detention is at the center of attention. Although Slovak criminal law has recognized detention since 2006, the construction works of the detention facility only started in 2017 and finished at the end of 2022. At the end of 2022, the authorities decided to build also a second detention facility. So far, two detention facilities should cover the needs of Slovak society. In this chapter, the reader gets an insight into how the detention facility operates or will operate once it is fully operational. The author describes the daily routine in the facility, the treatment rooms, the rights and duties of persons in detention, and the requirements for the staff of the detention facility. At the end of the third chapter, there are *de lege ferenda* proposals, in which the author suggests the adoption of provisions concerning the release from a detention facility. The author expresses concerns that the current legal regulation is insufficient from this point of view and does not guarantee the protection of society, which is the purpose not only of detention itself but also of other protective measures and punishments in Slovak criminal law.

## POUŽITÁ LITERATÚRA

### Knihy a monografie

BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA J. a kol.: *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. diel. I. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, 1130 s. ISBN: 978-80-7400-324-0.

ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok. Veľký komentár*. 2. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, s. r. o., 2015, 955 s. ISBN: 978-80-8155-057-7.

ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, s. r. o., 2020, 1024 s. ISBN: 978-80-8155-096-6.

ČENTĚŠ, J. – KURILOVSKÁ, L. – ŠIMOVČEK, I. – BURDA, E. a kol.: *Trestný poriadok II. § 196 – 569*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, 1336 s. ISBN: 978-80-89603-88-6.

FERENČÍKOVÁ, S.: *Detencia v trestnom práve*. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, 252 s. ISBN: 978-80-8152-359-5.

IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2016, 556 s. ISBN: 978-80-8168-509-5.

MAŠLANYOVÁ, D. – SZABOVÁ, E. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, 654 s. ISBN: 978-80-7380-862-4.

TITTLOVÁ, M.: *Trestnoprávne sankcie ukladané fyzickým osobám*. Bratislava: Wolters Kluwer, s. r. o., 2018, 256 s. ISBN: 978-80-8168-884-3.

### Články zo zborníka

FERENČÍKOVÁ, S.: Možnosť aplikácie inštitútu probácie pri výkone detencie. In: *Aplikácia nových k prístupov k človeku v kontexte mediačnej a probačnej práce: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Dni probácie a mediácie na GFT PU 05. – 07.04.2017*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017, s. 123-136. ISBN: 978-80-555-1820-6.

FERENČÍKOVÁ, S.: Možnosti využitia technických prostriedkov pri výkone detencie. In: *Nové horizonty v práve 2019: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. mája 2019 na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2019, s. 301-315. ISBN 978-80-557-1568-1.

### Právne predpisy

Zákon č. 86/1950 Zb. Trestný zákon.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva č. 417/2022 Z. z. o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie detenčného ústavu a detenčného ústavu pre mladistvých.

### **Iné zdroje**

Dôvodová správa k vládnemu návrhu trestného zákona č. 300/2005 Z. z.

Dôvodová správa k zákonu č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

### **Internetové zdroje**

FAJČÍKOVÁ, K.: *Detenčný ústav začnú stavať v Kremnici už o rok* [online]. Dostupné na: [www.kremnica.sk/oznamy/detencny-ustav-zacnu-stavat-v--kremnici-uz-o--rok-foto--.html](http://www.kremnica.sk/oznamy/detencny-ustav-zacnu-stavat-v--kremnici-uz-o--rok-foto--.html) [cit. 2023-02-04].

MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR: *Ministri zdravotníctva a spravodlivosti otvorili prvý detenčný ústav na Slovensku* [online]. Dostupné na: [www.health.gov.sk/Clanok?mz-detencny-ustav-otvorenie](http://www.health.gov.sk/Clanok?mz-detencny-ustav-otvorenie) [cit. 2023-02-04].

MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR: *Vláda schválila detenčný ústav* [online]. Dostupné na: [www.health.gov.sk/Clanok?vlada-schvalila-detencny-ustav](http://www.health.gov.sk/Clanok?vlada-schvalila-detencny-ustav) [cit.2023-02-04].

MINISTERSTVO ZDRAVOTNÍCTVA SR: *Výstavba Detenčného ústavu ide podľa plánu* [online]. Dostupné na: <https://www.health.gov.sk/Clanok?mz-detencny-ustav-vystavba> [cit.2023-02-04].

NÉMETHOVÁ, J.: *Detenčný ústav v Hronovciach je hotový, prácu tu nájdú desiatky ľudí* [online]. Dostupné na: [www.mylevice.sme.sk/c/22841499/detencny-ustav-v-hronovciach-je-hotovy-pracu-tu-najdu-desiatky-ludi](http://www.mylevice.sme.sk/c/22841499/detencny-ustav-v-hronovciach-je-hotovy-pracu-tu-najdu-desiatky-ludi) [cit. 2023-02-04].

# PRÁVA A POVINNOSTI SVEDKA V TRESTNOM KONANÍ

## Rights and Obligations of a Witness in Criminal Proceedings

Lenka Guzi

**Abstrakt:** Problematika postavenia svedka v trestnom konaní a jeho práv a povinností je aj v súčasnosti stále aktuálnou témou s poukazom na jeho jedinečnosť a nezastupiteľnosť v trestnom konaní. Trestný poriadok priznáva svedkovi v trestnom konaní určité práva a povinnosti, ktorými sa tento príspevok bude zaoberať. Medzi povinnosti svedka v trestnom konaní zaradíme, okrem iného, všeobecnú svedeckú povinnosť, povinnosť vypovedať pri konfrontácii, zúčastniť sa na rekognícii či poskytnúť hlasovú vzorku. Okrem povinností svedkovi prináležia aj určité práva, ktorým sa budeme venovať v tretej časti príspevku. Jedná sa najmä o právo svedka odoprieť výpoveď, právo požiadať o utajenie totožnosti, nárok na svedočné a podobne.

**Kľúčové slová:** svedok; práva a povinnosti svedka v trestnom konaní; všeobecná svedecká povinnosť; právo odoprieť výpoveď; zákaz výsluchu.

**Abstract:** Taking into account the uniqueness and irreplaceability of witness testimony in criminal proceedings, it is always relevant to pay attention to the rights and obligations of the witnesses. The witness obligations in criminal proceedings include giving general testimony, giving testimony during a confrontation, taking part in reconnaissance, providing a voice sample, etc. Apart from obligations, the witnesses also have certain rights, described in the third chapter of the article. These mainly include the right of the witness to refuse to testify, the right to request the concealment of identity, the right to compensation of necessary expenses and lost work wages or other demonstrable lost income, etc.

**Keywords:** Witness; Rights and Obligations of a Witness in Criminal Proceedings; General Witness Obligation; Right to Refuse to Testify; Prohibition of Interrogation.

## ÚVOD

Svedok je jednou z najdôležitejších osôb v trestnom konaní, keďže je to práve svedok, ktorý disponuje možnosťou vypovedať o skutočnostiach dôležitých pre trestné konanie, ktoré bezprostredne vnímal svojimi zmyslami. Na to, aby bol výsluch svedka vykonaný zákonným spôsobom, je potrebné splnenie procesných ako aj obsahových podmienok. Procesné podmienky výsluchu svedka sú upravené najmä v Trestnom poriadku, v ust. § 127 – § 140. Nutnosť splnenia procesných podmienok výsluchu svedka vyžaduje, aby orgány činné v trestnom konaní (ďalej aj „OČTK“) rešpektovali podmienky ustanovené najmä v Trestnom poriadku na vykonanie tohto dôkazného prostriedku (napríklad poučenie svedka, rešpektovanie jeho práva odoprieť výpoveď a pod.). Na splnenie obsahových podmienok výsluchu svedka sa vyžaduje, aby sa OČTK pri vykonaní tohto dôkazného prostriedku zamerali na zistenie skutočností súvisiacich s objasnením trestného činu.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> ČENTÉŠ, J. – LAZAREVA, N. – ŠANTA, J.: Výsluch svedka ako dôkazný prostriedok. In: *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. [online]. 2012. Dostupné na: <https://ja-sr.sk/files/Dokazovanie%20v%20civilnom%20a%20trestnom%20konani.pdf> [cit. 2023-04-12].

## 1. POJEM SVEDOK

Trestný poriadok pojem svedok nedefinuje, avšak určitú definíciu možno vyvodit' z § 127 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého: „Každý je povinný dostaviť sa na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní a súdu a vypovedať ako svedok o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o páchatel'ovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie.“ Na základe uvedeného môžeme skonštatovať, že svedkom v trestnom konaní je fyzická osoba odlišná od obvineného,<sup>2</sup> ktorá bola zo strany OČTK alebo súdu vyzvaná (predvolaná), aby ako svedok vypovedala o skutočnostiach dôležitých pre trestné konanie, ktoré sama vnímala (poznala, pozorovala) svojimi zmyslami, alebo ktorá sa sama či z podnetu niektorej zo strán dostavila za týmto účelom k OČTK alebo k súdu.<sup>3</sup>

Právna teória nám poskytuje aj viacero ďalších definícií pojmu svedok. Podľa Šamka je v zásade svedkom osoba, ktorá je odlišná od obvineného s tým, že obvineným sa nemyslí len ten, proti komu bolo vznesené obvinenie postupom podľa § 206 ods. 1 Trestného poriadku, ale aj osoba podozrivá zo spáchania trestného činu, či páchatel' trestného činu, ktorý je v § 19 ods. 1 Trestného zákona definovaný ako osoba, ktorá spáchala trestný čin. Ak teda páchatel'om rozumieme osobu, ktorá čin spáchala, tak svedok je v podmienkach právnej úpravy Slovenskej republiky chápaný ako osoba, ktorá vlastnými zmyslami získala poznatky o trestnej činnosti inej osoby, ktorá spravidla nie je vo veci zainteresovaná. Šamko konštatuje, že svedok je vytvorený udalosťou, ktorú inicioval páchatel' a osoba svedka túto udalosť vnímala svojimi zmyslami. Vo svojej podstate ide o logický výklad a definovanie pojmu svedok, ktorý vyplýva z rozlíšenia medzi svedkom a páchatel'om trestného činu.<sup>4</sup>

Obdobnú definíciu svedka ponúka aj Prokejinová, podľa ktorej je svedkom „fyzická osoba rozdielna od obvineného, ktorá bola predvolaná za účelom podania svedeckej výpovede o skutočnostiach dôležitých pre trestné konanie, ktoré sama vnímala svojimi zmyslami, bola schopná si ich zapamätať a zároveň ich aj v rámci trestného konania reprodukovať.“<sup>5</sup>

Na základe uvedeného možno konštatovať, že svedkom môže byť len (1) fyzická osoba odlišná od obvineného, ktorá (2) vnímala okolnosti dôležité pre trestné konanie vlastnými zmyslami v čase spáchania skutku, pričom tieto okolnosti súvisia so skutkom, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, a zároveň ide o osobu, ktorá (3) bola predvolaná OČTK alebo súdom. Svedka nemožno zastúpiť inou osobou a jeho výpoveď je v tomto zmysle nenahraditeľná, nakoľko svedok vypovedá o skutočnostiach, ktoré vnímal vlastnými zmyslami, teda získaval poznatky o veci priamym a bezprostredným pozorovaním skutočnosti.

V súvislosti s vymedzením pojmu svedok je nutné poukázať aj na skutočnosť, že teória trestného práva rozlišuje svedka v materiálnom a formálnom zmysle. Svedkom v materiálnom zmysle je fyzická osoba, ktorá vnímala skutočnosti, ktoré môžu byť podkladom pre rozhodnutie

---

<sup>2</sup> Podľa uznesenia Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 6To/13/2016 zo dňa 24.10.2018: „Z dikcie citovaného ustanovenia (§ 127 ods. 1 Trestného poriadku – pozn. aut.) vyplýva, že procesné postavenie svedka je nezlučiteľné s postavením inej osoby v tom istom trestnom konaní, čo znamená, že svedok je osobou vždy odlišnou od obvineného, pričom obvinený, resp. páchatel' trestného činu, nemôže byť vo svojej vlastnej trestnej veci aj svedkom, a to ani v pomere k ostatným spoluobvineným. To však neplatí v prípade bývalého spoluobvineného, ktorého možno vypočítať ako svedka v pomere k ostatným spoluobvineným za predpokladu, že trestné stíhanie sa voči nemu právoplatne zastavilo, vylúčilo zo spoločného konania, alebo sa skončilo právoplatným rozsudkom (R 45/1978, R 39/1970).“

<sup>3</sup> ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 1. vyd. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 370.

<sup>4</sup> ŠAMKO, P.: Niekoľko poznámok k výkladu pojmu svedok a k tomu, či páchatel' môže byť svedkom vo vlastnej trestnej veci. In: *Právne listy*. [online]. 2013. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a195-niekoľko-dalsich-poznamok-k-vykladu-pojmu-svedok-a-k-tomu-ci-pachatel-moze-byt-svedkom-vo-svojej-vlastnej-trestnej-veci> [cit. 2023-04-02].

<sup>5</sup> PROKEJNOVÁ, M.: *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2009, s. 40.



OČTK alebo súdu, a ktorá o nich môže vypovedať bez ohľadu na to, či už bola zo strany OČTK alebo súdom alebo niektorou zo strán vyzvaná k výpovedi alebo sa sama za týmto účelom prihlásila. Za svedka vo formálnom zmysle považujeme fyzickú osobu, ktorá má práva a povinnosti podľa Trestného poriadku, teda bola OČTK alebo súdom predvolaná k výsluchu alebo sa sama alebo z podnetu niektorej zo strán dostavila k podaniu svedeckej výpovede k OČTK alebo súdu.<sup>6</sup>

Svedok v zásade nemá postavenie subjektu trestného konania, pretože nevykonáva vplyv na priebeh trestného konania a Trestný poriadok mu na uskutočnenie tohto vplyvu nepriznáva procesné práva a povinnosti. Za subjekt trestného konania sa svedok považuje len v časti trestného konania týkajúcej sa rozhodovania o svedočnom, teda o náhrade nevyhnutných výdavkov a ušlej mzdy alebo iného preukázateľne ušlého príjmu v súvislosti s podaním svedeckej výpovede podľa § 140 Trestného poriadku.

## **2. POVINNOSTI SVEDKA V TRESTNOM KONANÍ**

### **2.1. POVINNOSŤ SVEDKA PODAŤ SVEDECKÚ VÝPOVEĎ (VŠEOBECNÁ SVEDECKÁ POVINNOSŤ)**

Povinnosť svedka svedčiť vyplýva z § 127 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého je každý povinný dostaviť sa na predvolanie OČTK a súdu a vypovedať ako svedok o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o páchatelovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie. Ide o základnú povinnosť svedka v trestnom konaní. Povinnosť svedčiť je všeobecnou povinnosťou vyplývajúcou zo zákona, ktorá vymedzuje povinnosť osoby dostaviť sa na predvolanie OČTK alebo súdu a zároveň povinnosť vypovedať o relevantných skutočnostiach, ktoré sa týkajú trestného konania.

Povinnosť svedka dostaviť sa je v Trestnom poriadku zhmotnená v § 128 ods. 1 a je podmienená tzv. riadnym predvolaním. O riadne predvolanie na úkon ide vtedy, ak sa svedok o jeho konaní dozvie hodnoverným spôsobom, napr. prevzatím predvolania, telefonicky od príslušného orgánu činného v trestnom konaní a podobne, aspoň s takým časovým odstupom od začiatku úkonu, ktorý mu reálne umožní na úkon trestného konania sa dostaviť. Aj v prípade, ak sú dané vážne dôvody, ktoré bránia svedkovi v účasti na úkone trestného konania, je potrebné, aby jeho neprítomnosť bola včas ospravedlnená. Pokiaľ sa svedok z objektívnych príčin nemohol ospravedlniť pred úkonom, nie je vylúčené považovať za dostatočné a včasné aj ospravedlnenie sa po úkone, ak nasleduje ihneď po odpadnutí dôvodu, pre ktorý tak svedok nemohol urobiť skôr. V takom prípade nie je možné uložiť svedkovi poriadkovú pokutu podľa § 66 ods. 1 Trestného poriadku.<sup>7</sup> Uloženie poriadkovej pokuty je jedným z následkov nedostavenia sa na predvolanie, o ktorých má byť svedok poučený. Ďalšími následkami sú predvedenie a v prípade svedka v konaní pred súdom aj jeho zabezpečenie. V tomto kontexte však nemožno opomenúť, že svedok sa pred OČTK môže dostaviť aj dobrovoľne, z vlastnej iniciatívy.

Zo všeobecnej zákonom ustanovenej povinnosti svedčiť existuje viacero výnimiek. V zmysle Trestného poriadku je výnimkou z povinnosti svedčiť zákaz výsluchu svedka podľa § 129 Trestného poriadku a právo svedka odoprieť výpoveď podľa § 130 Trestného poriadku. Osoby spadajúce pod niektorú z výnimiek podľa § 129 alebo § 130 Trestného poriadku však musia predvolanie rešpektovať a dostaviť sa pred OČTK alebo súd. Výnimku z povinnosti dostaviť sa a vypovedať majú osoby disponujúce diplomatickou imunitou alebo inými výsadami medzinárodného práva. Ide o členov diplomatického zboru, konzulárnych úradníkov a predstaviteľov misií medzinárodných organizácií. Uvedené osoby nie je možné trestne stíhať,

<sup>6</sup> Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 6To/13/2016 zo dňa 24.10.2018.

<sup>7</sup> R 35/1998.

ani voči nim vykonávať procesné úkony, napr. výsluch svedka, a to počas celej doby ich pôsobenia a trvania ich imunít a výsad.<sup>8</sup>

Z povinnosti vypovedať je v zmysle § 129 Trestného poriadku vyňatá osoba, ktorej výsluch je zakázaný. Na túto výnimku musia OČTK prihladať z úradnej povinnosti. Svedok teda nesmie byť vypočúvaný, pokiaľ nebol oslobodený od povinnosti mlčanlivosti uloženej zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, a to aj v prípade, ak by vypovedať sám chcel<sup>9</sup>. Zákaz výsluchu svedka sa navyše vzťahuje aj na konfrontáciu, rekogníciu, prípadne tiež na vyšetrovací pokus, previerku výpovede na mieste činu a rekonštrukciu.<sup>10</sup> Týmto spôsobom je rešpektovaná ochrana utajovaných skutočností<sup>11</sup> a rovnako aj ochrana mlčanlivosti, ktoré majú prednosť aj pred splnením svedeckej povinnosti. Oslobodenie od povinnosti mlčanlivosti možno odoprieť len v prípade, ak by bola ohrozená obrana alebo bezpečnosť štátu, alebo by hrozila iná rovnako vážna škoda. V takomto prípade je príslušný orgán povinný uviesť dôvody odopretia oslobodenia od povinnosti mlčanlivosti.<sup>12</sup> V zmysle zákona o ochrane utajovaných skutočností<sup>13</sup> môže vedúci ústredného orgánu štátnej správy, do ktorého pôsobnosti patrí utajovaná skutočnosť, oslobodiť osobu od povinnosti mlčanlivosti o utajovaných skutočnostiach na účely jej výsluchu ako svedka. Národná rada Slovenskej republiky môže oslobodiť od povinnosti mlčanlivosti o utajovaných skutočnostiach, s ktorými sa počas výkonu svojej funkcie oboznámil prezident SR, poslanec Národnej rady SR, predseda vlády SR, predseda a podpredseda Najvyššieho kontrolného úradu alebo sudca Ústavného súdu SR.

## 2.2. INÉ (OSOBITNÉ) POVINNOSTI SVEDKA

Jednou z osobitných povinností svedka je jeho povinnosť vypovedať pri konfrontácii. Šimovček definuje konfrontáciu ako „metódu, ktorá spočíva v súčasnom výsluchu dvoch už prv vypočutých osôb o okolnostiach, ktoré boli predmetom ich predchádzajúceho výsluchu, ak sa v ich výpovediach vyskytli závažné rozpory, ktoré nemožno odstrániť iným spôsobom.“<sup>14</sup> Esenciálnou podmienkou vykonania konfrontácie je to, že osoby, ktoré sa majú nariadenej konfrontácie zúčastniť, boli predtým vypočuté v rovnakom procesnom postavení, v akom majú byť účastní aj pri konfrontácii, a zároveň predchádzajúci výsluch týchto osôb bol vykonaný v súlade so zákonom. Ak bol však výsluch, ktorý predchádza nariadenej konfrontácii a ktorého rozpory sa na nej majú odstraňovať, vykonaný v rozpore so zákonom, nie je možné v ďalšom považovať takto vykonanú konfrontáciu za zákonnú (viď R 52/92 a R 11/94-II).<sup>15</sup>

Pri konfrontácii sú konfrontované osoby, v tomto prípade napríklad svedok a obvinený, postavené oproti sebe tvárou v tvár, odpovedajú na otázky vyšetrovateľa alebo si s jeho súhlasom kladú otázky navzájom. Prvá otázka sa kladie tej z konfrontovaných osôb, ktorej

<sup>8</sup> IVOR, J.: *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 45-46.

<sup>9</sup> K rovnakému záveru, teda, že „k zákazu výsluchu svedka musí OČTK prihladať z úradnej povinnosti, a preto svedok nesmie byť vypočúvaný, ak nebol oslobodený od štátom uloženej alebo uznanej povinnosti mlčanlivosti, a to aj keby sám chcel vypovedať,“ dospel aj Najvyšší súd ČR v uznesení, sp. zn.: 3Tdo 947/2013 zo dňa 30.10.2013.

<sup>10</sup> ČENTĚŠ, J.: *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2017, s. 360.

<sup>11</sup> Pojem utajovaná skutočnosť je definovaný v § 2 písm. a) zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa ktorého utajovanou skutočnosťou je „informácia alebo vec určená pôvodcom utajovanej skutočnosti, ktorú vzhľadom na záujem Slovenskej republiky treba chrániť pred vyzradením, zneužitím, poškodením, neoprávneným rozmnožením, zničením, stratou alebo odcudzením a ktorá môže vzniknúť len v oblastiach, ktoré ustanoví vláda Slovenskej republiky svojím nariadením.“

<sup>12</sup> § 129 ods. 1 Trestného poriadku.

<sup>13</sup> § 40 zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

<sup>14</sup> ŠIMOVČEK, I. a kol.: *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 262.

<sup>15</sup> Rozsudok Krajského súdu v Bratislave, sp. zn.: 2To/117/2016 zo dňa 4.5.2017.



výpoveď je považovaná za najdôveryhodnejšiu. Po zapísaní výpovede tejto osoby sa položí otázka druhej osobe s tým, aby sa vyjadrila k uvedeným skutočnostiam.

Trestný poriadok v určitých prípadoch nepripúšťa možnosť vykonania konfrontácie. Konfrontáciu teda nemožno vykonať s ohrozeným svedkom, chráneným svedkom, svedkom, ktorého totožnosť je utajená, svedkom v trestnom konaní vedenom pre trestné činy terorizmu a agentom, okrem prípadu, keď agent súhlasil s odhalením svojej totožnosti.<sup>16</sup>

Ďalšou z povinností svedka v trestnom konaní je povinnosť zúčastniť sa na rekognícii, a to najmä vtedy, keď je v rámci trestného konania dôležité, aby svedok opäť spoznal osobu, ktorá je podozrivá alebo obvinená, alebo vec, resp. predmet použitý na spáchanie trestného činu a pod. Ustanovenie § 126 ods. 3 Trestného poriadku vyjadruje požiadavku, že k rekognícii je potrebné vždy pribrať nezúčastnenú osobu, z čoho logicky vyplýva, že nemôže ísť o osobu podozrivého, obvineného, iného svedka, prípadne iný orgán činný v trestnom konaní.

V zmysle § 155 ods. 1 Trestného poriadku je každý povinný podrobiť sa prehliadke tela, v prípade, ak treba zistiť, či sú na jeho tele stopy alebo následky trestného činu. Z uvedeného vyplýva, že túto povinnosť má aj svedok. Okrem toho má svedok tiež povinnosť napísať potrebný počet určených slov, ak je to potrebné na zistenie pravosti rukopisu,<sup>17</sup> poskytnúť hlasovú vzorku, ak treba identifikovať hlas<sup>18</sup> a podrobiť sa vyšetreniu duševného stavu, ak sú závažné pochybnosti, či nie je u svedka, ktorého výpoveď je pre rozhodnutie obzvlášť dôležitá, podstatne znížená schopnosť správne vnímať alebo vypovedať.<sup>19</sup>

### 3. PRÁVA SVEDKA V TRESTNOM KONANÍ

Okrem povinností prislúchajú svedkovi aj určité práva, ktorých dodržiavanie má pre trestné konanie zásadný význam. V prípade, ak by dochádzalo k ich nedodržiavaniu, resp. porušovaniu v rámci jednotlivých procesných úkonov, vykonaný úkon by bol relatívne alebo absolútne vadný.

#### 3.1. PRÁVO SVEDKA ODOPRIEŤ VÝPOVEĎ

Medzi najvýznamnejšie práva svedka bezpochyby patrí právo svedka odoprieť výpoveď uvedené v § 130 Trestného poriadku. Jedným zo zákonom uvedených dôvodov, pre ktoré môže svedok odoprieť výpoveď je, že by výpoveďou mohol privodiť nebezpečenstvo trestného stíhania sebe. Uvedené sa spája so zásadou *nemo tenetur se ipsum accusare*,<sup>20</sup> ktorá je explicitne vyjadrená v čl. 14 ods. 3 písm. g) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.<sup>21</sup> Európsky súd pre ľudské práva považuje zásadu *nemo tenetur* ako súčasť práva na spravodlivý proces garantovaný čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd. Okrem toho vychádza aj z čl. 37 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd a čl. 47 ods. 1 Ústavy SR. Obe tieto ustanovenia garantujú každému právo odoprieť výpoveď, pokiaľ je súčasne naplnená

<sup>16</sup> § 125 ods. 3 Trestného poriadku.

<sup>17</sup> § 133 ods. 1 Trestného poriadku.

<sup>18</sup> § 133 ods. 2 Trestného poriadku.

<sup>19</sup> § 150 Trestného poriadku.

<sup>20</sup> Bližšie k zásade *nemo tenetur se ipsum accusare* pozri: GUZI, L.: Zásada *nemo tenetur se ipsum accusare* v rozhodovacej činnosti súdov. In: *Vedecká študentská konferencia: Zborník príspevkov z XV. ročníka Vedeckej študentskej konferencie právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*. [online]. Dostupné na: <http://publikacie.iuridica.truni.sk/wp-content/uploads/2023/01/Zbornik-VSK-2022.pdf>

<sup>21</sup> Vyhláška MZV SR č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

podmienka „*ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.*“ Nikomu nevzniká právo odoprieť výpoveď pokiaľ neexistuje hrozba takého nebezpečenstva.<sup>22</sup>

V zmysle § 130 ods. 1 Trestného poriadku právo odoprieť výpoveď ako svedok má príbuzný obvineného v priamom rade, jeho súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel a druh. Táto výnimka zo všeobecnej svedeckej povinnosti umožňuje svedkovi nevypovedať, aby tento nemusel byť postavený pred morálnu dilemu, či vypovedať pravdu a spôsobiť tak nebezpečenstvo trestného stíhania svojej blízkej osobe. Dôležité je podotknúť, že osoby uvedené v § 130 ods. 1 Trestného poriadku majú právo a nie povinnosť odoprieť výpoveď. Samotná existencia príbuzenského vzťahu medzi svedkom a obvineným je dôvodom pre vznik práva svedka odoprieť výpoveď. Tento dôvod sa vzťahuje na výpoveď svedka ako celok. Teda, ak sú naplnené zákonom ustanovené podmienky pre uplatnenie práva odoprieť výpoveď, svedok sa musí rozhodnúť, či odoprie výpoveď ako celok alebo vypovedať bude a poskytne výpoveď ako celok.<sup>23</sup> V prípade, ak je v určitej trestnej veci viac obvinených a svedok je v zákone uvedenom pomere len k niektorému z nich, má právo odoprieť výpoveď ohľadne iných obvinených len vtedy, keď nemožno oddeliť výpoveď, ktorá sa ich týka, od výpovede týkajúcej sa obvineného, s ktorým je svedok v tomto pomere.<sup>24</sup>

Ustanovenie § 130 ods. 1 Trestného poriadku nerieši otázku opodstatnenosti dôvodu na uplatnenie práva svedka odoprieť výpoveď, ani spôsob preukazovania či preverovania daných príbuzenských alebo rodinných vzťahov. Avšak predmetné ustanovenie nemožno obchádzať takým spôsobom, že vyšetrovateľ aj napriek tomu, že svedok oprávnené odoprel výpoveď, tento sa ho pýta na dôvody a pohnútky odopretia výpovede a na skutočnosti, ktoré mali byť predmetom výsluchu a tieto skutočnosti následne uvedie v písomnom zázname (zápisnici). Takýto postup je neprípustný a obsah takto nezákonne získanej výpovede nie je možné použiť ako dôkaz pred orgánmi činnými v trestnom konaní, a to či už čítaním záznamu urobeného vyšetrovateľom, prípadne iným spôsobom (napr. výsluchom vyšetrovateľa na obsah oznámenia svedka, ktoré takto nezákonne získal).<sup>25</sup>

Právo svedka odoprieť výpoveď má prednosť pred dosiahnutím účelu trestného konania, ktorý vyplýva z § 1 Trestného poriadku,<sup>26</sup> a to aj vtedy, ak by v konkrétnej veci mohlo viesť k dôkaznej núdzi.<sup>27</sup> Na uvedené nadväzuje aj § 130 ods. 2 Trestného poriadku ako ďalšia zákonom predpokladaná situácia na uplatnenie práva svedka odoprieť výpoveď. V zmysle uvedeného ustanovenia je svedok oprávnený odoprieť vypovedať v prípade, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, svojmu príbuznému v priamom rade, svojmu súrodencovi, osvojiteľovi, osvojenecovi, manželovi alebo druhovi, alebo iným osobám v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktorých ujmu by právom pociťoval ako vlastnú ujmu. Z podstaty tohto ustanovenia vyplýva, že totožnosť osoby, ktorej by svedok mohol spôsobiť nebezpečenstvo trestného stíhania, je anonymná a požadovať od svedka identifikáciu tejto osoby by bolo v priamom rozpore s účelom § 130 ods. 2 Trestného poriadku.<sup>28</sup>

Výpočet osôb, vo vzťahu ku ktorým má svedok právo odmietnuť výpoveď, uvedený v § 130 ods. 2 Trestného poriadku je v porovnaní s odsekom 1 širší, pričom je rozšírený o pojem „iné

<sup>22</sup> Bližšie pozri DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 999.

<sup>23</sup> ČENTĚŠ, J.: *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2017, s. 361-362.

<sup>24</sup> § 130 ods. 1 Trestného poriadku.

<sup>25</sup> R 20/1984.

<sup>26</sup> Podľa § 1 Trestného poriadku: „*Trestný poriadok upravuje postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia boli podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté, pričom treba rešpektovať základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb.*“

<sup>27</sup> R 35/2008.

<sup>28</sup> POLÁK, P.: *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 111.

osoby v rodinnom alebo obdobnom pomere,<sup>29</sup> ktorých ujmu by svedok pociťoval ako vlastnú.“ Otázku, či by svedok ujmu spočívajúcu v nebezpečenstve trestného stíhania, ktorú by svojou výpoveďou mohol spôsobiť obvinenému, s ktorým je v rodinnom alebo obdobnom pomere, pociťoval právom ako ujmu vlastnú v zmysle predmetného ustanovenia, je potrebné posudzovať nielen z hľadiska momentálnych vzťahov k obvinenému, ale tiež so zreteľom na ďalšie v konkrétnom prípade reálne existujúce a po dlhší čas trvajúce citové a rodinné, resp. rodinným vzťahom obdobné a pre rodinný život svedka dôležité väzby a vzťahy, ktoré vo svojom súhrne majú podstatný význam pre posúdenie danej otázky.<sup>30</sup>

Na rozdiel od práva svedka odoprieť výpoveď podľa § 130 ods. 1 Trestného poriadku, právo odoprieť výpoveď podľa odseku 2 sa nemôže vzťahovať na výpoveď svedka ako celok, nemôže byť absolútne, a to najmä z dôvodu poskytnúť orgánom činným v trestnom konaní a súdom možnosť získať potrebné podklady k zisteniu, či je hrozba nebezpečenstva trestného stíhania svedka reálna, alebo nie. Odôvodnenie práva odoprieť vypovedať z dôvodu nebezpečenstva trestného stíhania je však výlučne na svedkovi samotnom a nemožno ho viesť, či dokonca nútiť k svedeckej výpovedi alebo dokonca k ohrozeniu svojho ústavného práva neprivodiť si nebezpečenstvo trestného stíhania vlastnou výpoveďou.<sup>31</sup>

Svedok je taktiež oprávnený odoprieť výpoveď aj v prípade, ak by svojou výpoveďou porušil spovedné tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá mu bola zverená ústne alebo písomne pod podmienkou mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou.<sup>32</sup>

### 3.2. ĎALŠIE PRÁVA SVEDKA V TRESTNOM KONANÍ

Okrem práva odoprieť výpoveď Trestný poriadok svedkovi priznáva aj ďalšie práva, pričom nemusia byť explicitne vyjadrené v jeho ustanoveniach, ale tiež mu môžu vyplývať z podstaty a významu procesného postavenia svedka. Jedným z takýchto práv je aj právo svedka na súkromie a ohľaduplné, primerané a dôstojné zaobchádzanie zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdu. Toto právo síce nie je uvedené v žiadnom konkrétnom ustanovení Trestného poriadku, avšak možno ho vyvodiť zo zásady zdržanlivosti a primeranosti upravenej v § 2 ods. 2 Trestného poriadku, z ktorej vyplýva, že do základných práv a slobôd osôb v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie.

Svedok má tiež právo na tzv. svedočné, ktoré je upravené v § 140 Trestného poriadku. Ide o právo svedka na náhradu nevyhnutných výdavkov a ušlej mzdy za prácu alebo iného preukázateľného ušlého príjmu, a teda na náhradu toho, čo pri plnení svojej svedeckej povinnosti vynaložil, resp. toho, čo mu ušlo na príjme.

Ďalším z práv svedka je právo na poučenie v zmysle § 131 ods. 1 Trestného poriadku. S právom svedka na poučenie súvisí aj povinnosť orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu poučiť svedka o tom, že je povinný vypovedať pravdu, nič nezamlčať, musí byť poučený o význame svedeckej výpovede, o práve odoprieť výpoveď, ako aj o následkoch krivej výpovede.

Svedok má v zmysle § 136 Trestného poriadku právo požiadať o utajenie svojej totožnosti, bydliska, prípadne miesta pobytu, ak existuje dôvodná obava, že uvedením týchto údajov je

---

<sup>29</sup> V zmysle R 12/1995 aj „švagrovstvo, t. j. pomer medzi jedným manželom a príbuznými druhého manžela, možno považovať za obdobný pomer ako rodinný. Poškodený v švagrovskom pomere k obvinenému má právo odoprieť vypovedať ako svedok za predpokladu, že by svojou výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania obvineného, resp. by mu priťažil alebo ho usvedčil, čo by právom pociťoval ako vlastnú ujmu.“

<sup>30</sup> R 11/1995.

<sup>31</sup> R 35/2008.

<sup>32</sup> § 130 ods. 2 Trestného poriadku.

ohrozený jeho život, zdravie, telesná integrita alebo ak také nebezpečenstvo hrozí jemu blízkej osobe.

Z ustanovenia § 138 v spojení s § 123 ods. 1 Trestného poriadku vyplýva, že aj svedok má právo v priebehu výsluchu nazrieť do svojich písomných poznámok, pričom je neprípustné, aby prečítal celú svoju výpoveď. Po skončení výsluchu v prípravnom konaní mu musí byť predložená zápisnica o výsluchu, pričom má právo žiadať o jej doplnenie alebo opravu.

Ustanovenie § 139 Trestného poriadku priznáva svedkovi, ktorému hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného alebo odsúdeného na slobode, právo požiadať o poskytnutie informácie o prepustení alebo úteku obvineného z väzby, prepustení alebo úteku odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody, prerušení výkonu trestu odňatia slobody, prepustení alebo úteku odsúdeného z výkonu ochranného liečenia zo zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti, zmene formy výkonu ochranného liečenia z ústavného liečenia na ambulantné liečenie, alebo prepustení alebo úteku odsúdeného z výkonu detencie. Tieto informácie poskytne orgán činný v trestnom konaní alebo súd aj bez žiadosti svedka v prípade, ak zistí, že svedkovi hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného alebo odsúdeného na slobode.

Svedok má tiež právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy, a to už od začiatku konania. Touto problematikou sa zaoberal aj Ústavný súd SR, ktorý konštatoval, že pokiaľ je priznané právo na právnu pomoc občanovi pri podávaní vysvetlenia v postavení obvineného, poškodeného a osoby zúčastnenej na jednej strane, nemožno mu nepriznať právo na právnu pomoc pri podaní svedeckej výpovede. Svedok má totiž právo za podmienok vyplývajúcich z § 130 Trestného poriadku odoprieť výpoveď. Je preto namieste, aby mal možnosť sa poradiť o výkone tohto svojho práva. To platí najmä pre situáciu obsiahnutú v § 130 ods. 2 Trestného poriadku. Ak zákon vyžaduje, aby na začiatku výsluchu bola daná svedkovi možnosť, aby spontánne a súvislé opísal a vypovedal všetko, čo o veci vie a odkiaľ sa dozvedel ním uvádzané skutočnosti, je mu súčasne umožnené, aby vo svojej výpovedi pominul to, čo (zo zákona stanoveného dôvodu) pokladá pre seba (a pre zákonom vymenované osoby) za nebezpečné. A len vtedy, ak sú mu kladené upresňujúce či dopĺňajúce otázky, prislúcha mu oprávnenie odpovedť na ne odmietnuť. V takom prípade mu však nemožno uprieť právo na právnu pomoc advokáta, s ktorým musí mať možnosť sa poradiť, či informácia, ktorá by bola obsahom jeho odpovede, by nespôsobilá trestné stíhanie jemu alebo osobe blízkej. Z ústavnoprávneho hľadiska totiž nie je žiaden dôvod, aby svedok na rozdiel od osoby podávajúcej vysvetlenie nemal právo na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 2 Ústavy. Pritom v žiadnom prípade nejde o to, že by orgán činný v trestnom konaní mal za povinnosť advokáta v každom prípade zaistiť alebo odkladať vykonanie svedeckej výpovede preto, že si svedok praje mať pri výsluchu svojho advokáta, ale len o povinnosť toto zastúpenie umožniť. Je preto vecou svedka, či sa rozhodne prísť na podanie svedeckej výpovede v sprievode svojho právneho zástupcu či sám.<sup>33</sup>

## ZÁVER

Jedinečnosť svedka a jeho výpovede tkvie v tom, že svedok vypovedá o skutočnostiach, ktoré bezprostredne vnímal vlastnými zmyslami. Z tohto dôvodu je svedok nezastupiteľnou osobou, keďže podať správu o tom, čo určitá osoba vnímala svojimi vlastnými zmyslami, nemôže iná osoba, než tá, ktorá istú udalosť aj skutočne vlastnými zmyslami vnímala. S poukazom na jedinečnosť a nezastupiteľnosť osoby svedka, ktorého výsluchom je možné objasniť a preukázať rôzne okolnosti významné pre trestné konanie, ktoré častokrát nemožno verifikovať inými dôkaznými prostriedkami, môžeme konštatovať, že problematika svedka, jeho práv a povinností, je aj v súčasnosti stále aktuálnou.

<sup>33</sup> Nález Ústavného súdu SR, sp. zn.: I. ÚS 248/07 zo dňa 3.7.2008, obdobne nález Ústavného súdu SR, sp. zn.: IV. ÚS 76/08 zo dňa 31.7.2008.

V tomto príspevku sme sa zaoberali definíciou pojmu svedok v prvej časti. S pomocou definícií viacerých autorov sme dospeli k záveru, že svedkom môže byť len fyzická osoba odlišná od obvineného, ktorá vníma okolnosti dôležité pre trestné konanie vlastnými zmyslami v čase spáchania skutku, pričom tieto okolnosti súvisia so skutkom, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, a zároveň ide o osobu, ktorá bola predvolaná OČTK alebo súdom.

Druhá a tretia časť príspevku bola venovaná právam a povinnostiam svedka v trestnom konaní. Základnou povinnosťou svedka je povinnosť svedčiť vyplývajúca z § 127 Trestného poriadku, ktorá vymedzuje povinnosť osoby dostaviť sa na predvolanie OČTK alebo súdu a zároveň povinnosť vypovedať o relevantných skutočnostiach, ktoré sa týkajú trestného konania. Povinnosť svedka dostaviť sa je podmienená tzv. riadnym predvolaním. Otázkou, kedy ide o riadne predvolanie sa zaoberal aj Najvyšší súd SR vo svojom rozhodnutí, sp. zn. 6Tz 3/95 zo dňa 31.1.1995 (R 35/1998). Okrem uvedeného patrí medzi povinnosti svedka povinnosť vypovedať pri konfrontácii, zúčastniť sa na rekognícii, napísať potrebný počet slov za účelom zistenia pravosti rukopisu, poskytnúť hlasovú vzorku, podrobiť sa vyšetrovaniu duševného stavu za zákonom uvedených podmienok a podrobiť sa prehliadke tela a inému podobnému úkonu.

Najvýznamnejším právom svedka je právo odoprieť výpoveď podľa § 130 Trestného poriadku. Na rozdiel od práva svedka odoprieť výpoveď podľa § 130 ods. 1 Trestného poriadku, právo odoprieť výpoveď podľa odseku 2 sa nemôže vzťahovať na výpoveď svedka ako celok. Okrem práva odoprieť výpoveď svedok disponuje aj inými právami, a to právom požiadať o utajenie totožnosti, možnosťou nahliadnuť do svojich písomných poznámok, taktiež mu musí byť po skončení výsluchu v prípravnom konaní predložená zápisnica o výsluchu, pričom má právo žiadať o jej doplnenie, prípadne opravu, môže požiadať prokurátora v prípravnom konaní a v konaní pred súdom súd, aby bol informovaný o prepustení alebo úteku obvineného z väzby alebo odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody v zmysle § 139 Trestného poriadku. Svedok má tiež právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy a nárok na svedočné.

## SUMMARY

The witness makes a testimony based on a unique perception, therefore, has an irreplaceable position in the criminal procedure. Witnesses can clarify and demonstrate various circumstances crucial for criminal proceedings, which often cannot be verified by other means of evidence.

In this article, the author provides a synthetic definition of witness testimony, analyzing the definitions made by various criminal law authorities. She informs that witnesses are natural persons different from the accused, who perceived certain circumstances crucial for criminal proceedings during the commitment of a crime. These circumstances must relate to the act for which the criminal proceedings started, and they testify about them after being summoned by a law enforcement authority or a court.

The second and third chapters describe the witness rights and obligations in criminal proceedings. The essential witness obligation is to testify (Section 127 of the Code of Criminal Procedure), i.e., to appear when summoned by a law enforcement authority or court and to give evidence about relevant facts related to criminal proceedings. The summons must be proper (the Slovak Supreme Court defined the term "proper" in the Decision no. 6Tz 3/95 of 31 January 1995 - R 35/1998). Furthermore, other witness obligations include the obligation to testify during the confrontation, to participate in the reconnaissance, to write the necessary number of words to determine the authenticity of the handwriting, to provide a voice sample, to undergo a mental state examination or a body search under the conditions specified by law, etc.

The crucial witness right is to refuse to testify according to Section 130 of the Code of Criminal Procedure, with two options described in Subsection 1 and Subsection 2. Other rights include

the right to keep the identity confidential, to inspect their written notes, to have access to the minutes of the interrogation at the of the interrogation in preliminary proceedings, including the right to ask for additions or corrections, to be informed by the prosecutor in the preliminary proceedings / by the court in the court proceedings about the release or escape of the accused from custody or prison (Section 139 of the Code of Criminal Procedure), to ask for legal help in proceedings before courts, state bodies or public administration bodies, and to get compensation for necessary expenses and lost work wages or other demonstrable lost income.

## POUŽITÁ LITERATÚRA

- ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, 864 s. ISBN: 80-89122-75-2.
- ČENTÉŠ, J.: *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2017, 956 s. ISBN: 978-80-8155-070-6.
- ČENTÉŠ, J. – LAZAREVA, N. – ŠANTA, J.: *Výsluch svedka ako dôkazný prostriedok*. In: *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. [online]. 2012. Dostupné na: <https://ja-sr.sk/files/Dokazovanie%20v%20civilnom%20a%20trestnom%20konani.pdf> [cit. 2023-04-12]. ISBN: 978-80-970207-4-3.
- DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. 2. prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 1792 s. ISBN: 9788089603749.
- GUZI, L.: *Zásada nemo tenetur se ipsum accusare v rozhodovacej činnosti súdov*. In: *Vedecká študentská konferencia: Zborník príspevkov z XV. ročníka Vedeckej študentskej konferencie právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave*. [online]. 2022, s. 4-14. Dostupné na: <http://publikacie.iuridica.truni.sk/wp-content/uploads/2023/01/Zbornik-VSK-2022.pdf>
- IVOR, J.: *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2010, 1049 s. ISBN: 9788080783099.
- POLÁK, P.: *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava: Eurokódex, 2011, 296 s. ISBN: 978-80-89447-49-7.
- PROKEINOVÁ, M.: *Dokazovanie a jednotlivé dôkazné prostriedky v trestnom procese (s praktickými príkladmi)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydateľské oddelenie, 2009, 107 s. ISBN: 978-80-7160-279-8.
- ŠAMKO, P.: *Niekoľko poznámok k výkladu pojmu svedok a k tomu, či páchatel môže byť svedkom vo vlastnej trestnej veci*. In: *Právne listy*. [online]. 2013. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a195-niekolko-dalsich-poznamok-k-vykladu-pojmu-svedok-a-k-tomu-ci-pachatel-moze-byt-svedkom-vo-svojej-vlastnej-trestnej-veci> [cit. 2023-04-02].
- ŠIMOVČEK, I. a kol.: *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 408 s. ISBN: 9788073803438.
- Nález Ústavného súdu SR, sp. zn.: I. ÚS 248/07 zo dňa 3.7.2008.
- Nález Ústavného súdu SR, sp. zn.: IV. ÚS 76/08 zo dňa 31.7.2008.
- Rozsudok Krajského súdu v Bratislave, sp. zn.: 2To/117/2016 zo dňa 4.5.2017.
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR, sp. zn.: 5Tz 14/83 zo dňa 3.6.1983 (R 20/1984).
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 6Tz 3/95 zo dňa 31.1.1995 (R 35/1998).
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 5Tz 58/93 zo dňa 27.1.1994 (R 12/1995).
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 6Tz 17/94 zo dňa 24.8.1994 (R 11/1995).
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 6To/13/2016 zo dňa 24.10.2018.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 6To/13/2016 zo dňa 24.10.2018.
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn.: 3Tdo 947/2013 zo dňa 30.10.2013.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn.: 1Tošs 9/2008 zo dňa 21.2.2008 (R 35/2008).
- Zákon č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.  
Zákon č. 301/2005 Trestný poriadok.  
Vyhláška MZV SR č. 120/1976 Zb. o Medzinárodnom pakte o občianskych a politických  
právach a Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

## ALEA IACTA EST – CUI BONO?

The Dice Are Cast – To Whom Is It a Benefit?

Nina Kelemenová – Branislav Rak

**Abstrakt:** Článok reaguje na súčasnú situáciu na Slovensku v spojitosti s aktuálnou právnou úpravou drogovej trestnej činnosti. Cieľom predkladaného článku je poukázať na fakt, že súčasná úprava drogovej trestnej činnosti v spojitosti so sankčnou politikou je neprimerane prísna a naopak cieľom nie je presvedčiť niekoho opačného názoru na názor iný. Článok sa taktiež pokúša pomenovať príčiny, ktoré k tomuto stavu vedú, a to najmä z pohľadu znaleckého dokazovania.

**Kľúčové slová:** drogová trestná činnosť; drogová problematika; sankčná politika; legislatívna úprava; zásady trestného zákona; iracionality; znalecký posudok.

**Abstract:** The authors analyze the current regulation of drug crimes in Slovakia. They aim to draw attention to the disproportional strictness of the sanctions in the current legal regulation of drug-related criminal activity. Further on, they list the causes that lead to this state, especially they take into account the expert evidence.

**Keywords:** Drug Crime; Drug Issues; Sanctioning Policy; Legislation; Principles of Criminal Law; Irrationalities; Expert Testimony.

### ÚVOD

Problematika drogovej trestnej činnosti je aktuálnou už niekoľko desaťročí. Masívne problémy s drogami spustilo jednoznačne otvorenie hraníc, globalizácia a vývojové trendy výrobných technológií. V spoločnosti dlhodobo zaznieva otázka, či je trestnoprávna úprava drogových trestných činov na Slovensku dostatočne efektívna a či generálna klauzula uvedená v § 34 ods. 1 zákona č. 300/2005 Trestný zákon v znení neskorších predpisov<sup>1</sup> (ďalej len „*Trestný zákon*“) dostatočne plní svoju úlohu. Drogová problematika sa radí medzi závažné trestné činnosti, ktorú samozrejme, netreba podceňovať ani ju nijakým iným spôsobom zľahčovať, avšak sankčná politika vo vzťahu k drogovej problematike je podľa nášho názoru, *de lege lata*, neprimerane prísna.<sup>2</sup> Slovenské zákony, ktoré sa týkajú drog, patria medzi najrepressívnejšie v Európe. Máme za to, že v porovnaní s inými závažnými trestnými činmi, sú tresty týkajúce sa drog neprimerane vysoké až drakonické.

Možno povedať, že tak ako pohľad na iné témy, aj pohľad na drogovú problematiku podlieha zmenám a vývoju, čo by mal, v prvom rade, reflektovať zákonodarca. Zákony by mali reagovať na potreby spoločnosti, nakoľko spoločnosť ako celok sa taktiež každým dňom vyvíja. Aj napriek tomu, že zákonodarca sa v poslednom období snaží reflektovať potrebu zmien

---

<sup>1</sup>Podľa § 34 ods. 1 Trestného zákona: „*Trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatela spoločnosťou.*“

<sup>2</sup> Aktuálne je v Medzirezortnom pripomienkovom konaní (ďalej len „*MPK*“) novela Trestného zákona a taktiež aj novela Trestného poriadku, ktorá čiastočne znižuje trestné sadzby k niektorým špeciálnym situáciám. Návrh zákona čiastočne reaguje na dlhodobú požiadavku odbornej obce upraviť trestné sadzby, ktoré sa v niektorých prípadoch vymykajú európskym štandardom.



v spoločnosti a prejavuje ju, do značnej miery, aj v rámci drogovej politiky, sme stále názoru, že to nerobí dostatočne.

Drogová trestná činnosť v ostatných rokoch patrila k jednej z najviac pertraktovaných tém laického i odborného diskurzu. Doktrína trestného práva vyslovila niekoľko kritických poznámok k jej legislatívnemu rámcu v Trestnom zákone.<sup>3</sup> Niektoré z nich sme sa už pokúsili načrtnúť v súvislosti s povahou a charakterom ukladania trestov v podmienkach Slovenskej republiky. Trestný poriadok upravuje postup, cieľom ktorého je bez dôvodných pochybností zistiť, či bol spáchaný trestný čin, a ak áno, zistiť jeho páchatel'a a uložiť mu podľa zákona spravodlivý trest alebo ochranné opatrenie, vykonať rozhodnutie alebo jeho výkon zabezpečiť za súčasného rešpektovania základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb.<sup>4</sup> Ak aplikačná prax orgánov činných v trestnom konaní vykazuje v oblasti ukladania trestov za drogovú trestnú činnosť známky iracionality, potom tieto musia mať, aj s ohľadom na zásadu voľného hodnotenia dôkazov, svoje korene v predchádzajúcich štádiách trestného konania, najmä však v samotnom dokazovaní. Pojem drogová trestná činnosť je širokým pojmom.

Na účely tohto príspevku budeme demonštrovať niektoré problematické procesnoprávne otázky so zreteľom na omamné a psychotropné látky z rodu konopa – kanabinoidy. Zdôrazňujeme, že účelom predkladaného príspevku nie je nachádzať generálne ospravedlnenie pre trestnú činnosť spáchanú pod vplyvom omamných a psychotropných látok (bez ohľadu na to, či ide o látku z rodu konopa alebo nie) alebo v súvislosti s nimi.

## 1. IRACIONALITY DROGOVEJ TRESTNEJ ČINNOSTI NA SLOVENSKU

Iracionality spojené s drogovou trestnou činnosťou možno badať v jej rôznych oblastiach. Tak napríklad či už ide o trestanie, odklon od zásad trestného práva, výšku trestov či samotné ukladanie trestov páchatel'om zo strany súdov. Samozrejme, súdy, a teda aj sudcovia, sa musia pohybovať v medziach zákona, a preto nič iné, ako je napísané v našich zákonoch, nevymyslíme. Avšak na tomto mieste si položíme otázku, či by nemali zákony reflektovať potreby spoločnosti? Mali. Nemali by byť sankcie primerané spáchaným trestným činom? Taktiež, mali. Deje sa to v podmienkach Slovenskej republiky? Jednoznačne nie.<sup>5</sup>

Na nasledujúcich riadkoch priblížime, aké zásady a sankcie sú ukladané za drogové trestné činy. Základné zásady trestného práva sú vedúce právne idey, na ktorých je trestné právo založené. Tvoria základ, na ktorom je postavená koncepcia trestnej zodpovednosti a systém trestných sankcií, určujú šírku a koncepciu trestnoprávnej ochrany spoločenských vzťahov.<sup>6</sup> V nasledujúcej časti priblížime a bližšie špecifikujeme zásadu humánnosti, primeranosti a spravodlivosti v spojitosti s trestaním páchatel'ov drogových trestných činov.

### 1.1. (NE)HUMÁNNOSŤ, (NE)SPRAVODLIVOSŤ, (NE)PRIMERANOSŤ?

Pri ukladaní trestov súdy rešpektujú určité základné zásady, ktoré sú smerodajné pri ukladaní trestu a určovaní jeho výmery. Spomenuté zásady vyplývajú z ústavy, medzinárodných dohovorov či Trestného zákona.<sup>7</sup> Ako sme vyššie v texte spomenuli, v Trestnom zákone sú uvedené v § 34, avšak na účely predkladaného vedeckého textu sme sa rozhodli venovať iba

<sup>3</sup> VRÁBLOVÁ, M. – KLÁTIK, J. – RÍSOVÁ, V.: *Drogové trestné činy*. Praha: Leges, 2018. s. 15.

<sup>4</sup> § 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

<sup>5</sup> Položené (rečnicke) otázky nás budú sprevádzať celým textom predkladaného článku.

<sup>6</sup> IVOR J. – POLÁK P. – ZÁHORA J.: *Trestné právo hmotné I – všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016, s. 27.

<sup>7</sup> IVOR J. – POLÁK P. – ZÁHORA J.: *Trestné právo hmotné I – všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016, s. 419.

niektorým vybraným zásadám, z nášho pohľadu kľúčovým, s ohľadom na skúmanú problematiku drogovej trestnej činnosti.<sup>8</sup>

### 1.1.2. (NE)HUMÁNNOSŤ

Vychádzajúc z predchádzajúceho textu, trest predstavuje trestnoprávny následok trestného činu, pričom o jeho uložení rozhoduje výlučne súd.<sup>9</sup> Ten sa riadi rôznymi zásadami trestného práva všeobecne, no najmä je obmedzený zákonom. To znamená, že sudca má prísne dané mantinely, v rámci ktorých môže rozhodnúť. Jedna zo zásad, ktorá je porušovaná pri drogovo trestných činoch je aj zásada humánnosti trestu. Priame vyjadrenie spomenutej zásady explicitne v Trestnom zákone nenájdeme, avšak vychádza najmä z čl. 7 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd, a to nasledovne: „*Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.*“ Prípadne ju nájdeme vyjadrenú aj v čl. 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „*Dohovor*“).<sup>10</sup> Uvedené konkretizuje a dopĺňa všeobecnú zásadu humanizmu vo vzťahu k ukladaniu a výkonu trestu. Samozrejme, požiadavky na humánnosť trestu nájdeme obsiahnuté aj v rôznych medzinárodných či európskych dokumentoch.<sup>11</sup>

Keďže slovenské trestné právo je založené na zásade humanizmu, tak z tejto zásady vyplýva, že trest má taktiež pôsobiť iba na páchatel'a trestného činu a má mu spôsobiť iba takú ujmu, aká sa vyžaduje na splnenie účelu trestu. Zjednodušene povedané, **ujma, ktorá je následkom trestu, nemá prevyšovať potrebu ochrany spoločnosti ako takej.** Na pozadí zásady humanizmu chceme na tomto mieste poukázať na trest prepadnutia majetku. Práve aj na príklade, ktorý uvedieme nižšie v texte, explicitne ukážeme, ako v konkrétnej situácii môže byť porušená jedna zo základných zásad trestného práva.

Zákonodarca zákonom č. 262/2011 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „*zákon č. 262/2011 Z. z.*“), zaviedol do Trestného zákona trest prepadnutia majetku, čím sa § 58 Trestného zákona rozšíril o druhý a tretí odsek. Súd za splnenia určitých podmienok musí obligatórne tento inštitút použiť, a teda musí obligatórne uložiť trest prepadnutia majetku, ak „*páchatel' spácha trestný čin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 ods. 7 a 8, § 173 ods. 3 alebo § 173 ods. 4 Trestného zákona.*“<sup>12</sup> Rozumieme, že účel zákonodarcu bol pravdepodobne reflektovať na potrebu dôslednejšieho postihu páchatel'ov pri takýchto spoločensky nežiaducich a nebezpečných trestných činoch, avšak je otáznе, či by páchatel', resp. užívateľ marihuany, mal prísť aj o celý majetok. Mediálne známy je prípad pána Jozefa Šipoša, ktorý si z marihuany vyrábal liečivú masť a bol následne neprávoplatne odsúdený na 20 rokov nepodmienečného trestu odňatia slobody s trestom prepadnutia majetku - rodinného domu. Pán Jozef Šipoš v spomenutom rodinnom dome býval so svojím synom a rodičmi, od ktorých dom dostal darom. V tomto prípade je trest pána Šipoša absolútne rozporný s danou zásadou, nakoľko je asi ťažko predstaviteľné a uveriteľné, že jeho konanie je tak spoločensky nebezpečné ako napríklad úkladná vražda uvedená v prvej hlave osobitnej časti Trestného zákona, konkrétne v § 144, pri ktorej je trestná sadzba rovnaká.

<sup>8</sup> Ďalšie trestnoprávne zásady sú zásada *nulla poena sine lege*, zásada personalita trestu, zásada *ne bis in idem*, zásada úmernosti sankcie spáchanému trestnému činu a ďalšie.

<sup>9</sup> Ibidem, s. 180.

<sup>10</sup> Bližšie pozri: [https://www.echr.coe.int/documents/convention\\_slk.pdf](https://www.echr.coe.int/documents/convention_slk.pdf)

<sup>11</sup> Nájdeme ich obsiahnuté napríklad v Európskom dohovore na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania prijatého Radou Európy v roku 1987 či v Európskych väzenských pravidlách prijatých Radou Európy v roku 2006 a i.

<sup>12</sup> Bližšie pozri § 58 Trestného zákona, Trest prepadnutia majetku, ods. 2 a ods. 3.

### 1.1.3. (NE)SPRAVODLIVOSŤ

„Ved' akú účasť má spravodlivosť na neprávosti?!“<sup>13</sup>

Ďalej sa budeme venovať zásade spravodlivosti trestu. Alebo korektnejšie, (ne)spravodlivosti? Vo všeobecnosti chápeme spravodlivosť ako filozofickú kategóriu, na nazeranie ktorej by sme vedeli viesť dlhotrvajúci diskurz. Kategória spravodlivosti nepochybne sprevádzala ľudstvo už od počiatku. Rozumieme ňou morálny princíp požadujúci rešpektovanie právnej normy, cnosť spočívajúcu v rešpektovaní práv druhých.<sup>14</sup> Spravodlivosť je taktiež holistický pojem majúci uplatnenie v celom právnom poriadku, a to vo verejnom aj v súkromnom práve.<sup>15</sup> Je to jedna zo základných spoločenských hodnôt, ktorú objasňovalo už učenie Platóna a Aristotela.

Spravodlivosť je daná účelom trestu. Aby bol trest spravodlivý, nesmie byť príliš prísny, avšak ani príliš mierny, ale presne taký, aby ochránil spoločnosť pred páchaním trestných činov. U páchatel'a neprimerane prísne tresty vedú k zatrpknutosti, pretože takéto tresty páchatel' oprávnené nemôže považovať za spravodlivé. Dodržanie zásady primeranosti trestu k závažnosti spáchaného trestného činu súvisí napokon aj s otázkou spravodlivosti trestu. Výlučným dôvodom, ktorý oprávňuje spoločnosť na uloženie trestu, je spáchanie trestného činu. Keďže trest predstavuje obmedzenie slobody páchatel'a, mala by sa miera tohto obmedzenia odvíjať hlavne od dôvodu, ktorý ospravedlňuje jeho uloženie, teda od spáchaného trestného činu.<sup>16</sup> Dikcia Trestného zákona § 172 ods. 6 znie nasledovne: „*Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá ak (...)*“. Z citovaného ustanovenia vidíme, že všetky kvalifikované skutkové podstaty, a teda aj spolu s § 172 ods. 6, spadajú pod obzvlášť závažný zločin. Pokiaľ sa jedná o druh trestu, súd je viazaný uložením nepodmienečného trestu odňatia slobody.<sup>17</sup> Ak sa jedná o výmeru trestu, súd v takýchto prípadoch môže mimoriadne znížiť trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby len vo výnimočných prípadoch, avšak z dôvodu aplikácie § 39 ods. 3 písm. c) Trestného zákona, nikdy nemôže klesnúť pod 5 rokov.<sup>18</sup> Vzhľadom na závažnosť skutku vo vzťahu ku konzumentom marihuany,<sup>19</sup> ktorých konanie spadá pod § 172 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona, je taktiež problémom aj to, že subkategória obzvlášť závažného zločinu spôsobuje ďalšie zákonné limitácie.<sup>20</sup>

Ak by sme mali porovnať iné skutkové podstaty trestných činov, tak by sme v skutku mohli vidieť nespravodlivosť pri ukladaní trestov. Tak napríklad by sme sa mohli pozrieť na vraždu, v § 145 ods. 1 Trestného zákona, ktorej základná skutková podstata znie nasledovne: „*Kto iného úmyselne usmrtí, potrestá sa odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov*“. Život patrí k najvýznamnejšie chráneným objektom a zákonodarca za porušenie vyššie uvedenej

<sup>13</sup> Biblia. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2001, s. 2423.

<sup>14</sup> IVOR J. – POLÁK P. – ZÁHORA J.: *Trestné právo hmotné I – všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2016, s. 422.

<sup>15</sup> RAWLS, J.: *Spravodlivosť ako férovosť*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2007, s. 254.

<sup>16</sup> LATA, J.: *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, s. 69.

<sup>17</sup> Ustanovenie § 34 ods. 6 Trestného zákona *in fine*; nie sú splnené podmienky na uloženie trestu domáceho väzenia podľa § 53 Trestného zákona; vo vzťahu k možnej výmere nie sú splnené podmienky na uloženie podmienečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody podľa § 49 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona či s probačným dohľadom podľa § 51 ods. 1 Trestného zákona.

<sup>18</sup> § 39 ods. 3 písm. c): „*Pri ukladaní trestu pod zákonom ustanovenú trestnú sadzbu však súd nesmie uložiť trest odňatia slobody kratší ako päť rokov, ak je v osobitnej časti tohto zákona dolná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody aspoň desať rokov*“.

<sup>19</sup> Konzumenti marihuany sú trestne stíhaní v zmysle § 171 Trestného zákona, § 172 je aplikovateľný až, napríklad, pri prekročení množstiev nad vlastnú potrebu v spojitosti s § 135 Trestného zákona.

<sup>20</sup> Tak napríklad kontraproduktívna možnosť zaradenia konzumenta marihuany do ústavu na výkon trestu s maximálnym stupňom stráženia podľa § 48 ods. 3 písm. b).

trestnej normy potrestá páchatel'a na 15 až 20 rokov. Nie sú, aj v tejto súvislosti, konzumenti marihuany postihovaní nespravodlivo?

#### 1.1.4. (NE)PRIMERANOSŤ?

Bližšie špecifikujeme tiež zásadu primeranosti trestov. Okrem toho, že „*trest má postihovať iba páchatel'a, tak aby bol zabezpečený čo najmenší vplyv na jeho rodinu a jemu blízke osoby*“<sup>21</sup> musí byť trest podľa aplikačnej praxe taktiež primeraný a zdržanlivý. Najvyšší súd Slovenskej republiky zdôrazňuje, že pri aplikácii zásady primeranosti a zdržanlivosti by vždy mali byť využité opatrenia, ktoré najlepšie budú viesť k dosiahnutiu účelu, zároveň však nebudú neprimerane zasahovať do základných práv a slobôd osoby, voči ktorej sa uplatňujú.<sup>22</sup> V prípade zjavného a extrémneho excesu z požiadavky primeranosti trestu k spáchanému trestnému činu, môže uloženie a výkon trestu nadobudnúť charakter krutého či neľudského trestu. Trest nesmie byť ukladaný mechanicky, bez zváženia všetkých okolností konkrétneho prípadu a pomerov páchatel'a.<sup>23</sup>

Potrebu primeranosti trestu pritom vo svojej judikatúre uplatňuje aj Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „*ESLP*“), ktorý opakovane vyslovil, že hoci rozhodovanie o vine a vhodnom treste prislúcha výlučne národným súdom, cíti sa byť povinný zasiahnuť tam, kde existuje zjavný nepomer medzi závažnosťou činu a uloženým trestom.<sup>24</sup> Zmienené rozhodnutia ESLP sa síce týkajú prípadov porušenia už vyššie spomenutého čl. 2 Dohovoru, avšak podľa názoru obhajoby je nutné ESLP formulovanú požiadavku, aby trest zodpovedal závažnosti konania, za ktoré je ukladaný, vzťahovať aj na neprimerane prísne tresty. Vychádzajúc z uvedeného, princípu proporcionality bude zodpovedať len taká právna úprava, ktorá umožní súdu, úloha ktorého je pri rozhodovaní o treste nezastupiteľná,<sup>25</sup> aby so zreteľom na individuálne zvláštnosti konkrétneho trestného činu, osobné vlastnosti a pomery páchatel'a, mu uložil len taký trest, ktorý bude na dosiahnutie jeho účelu nevyhnutný. Podľa nášho názoru ustanovenie § 58 ods. 3 Trestného zákona princípu proporcionality nezodpovedá, čím sa dostáva do rozporu s čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky. Podľa čl. 4 ods. 1 rámcového rozhodnutia Rady 2004/757/SVV musia členské štáty zabezpečiť, aby sa za trestné činy súvisiace s obchodovaním s drogami a prekursorami „*dali uložiť účinné, primerané a odrádzajúce trestné sankcie.*“<sup>26</sup> Slovenské právo, konkrétne v prípade, ak vezmeme do úvahy § 172 ods. 2 Trestného zákona, tieto požiadavky nespĺňa.

Rámcové rozhodnutia sú záväzné pre členské štáty, pokiaľ ide o výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom voľba foriem a metód sa ponecháva na vnútroštátne orgány. Je potrebné upozorniť, že Slovenská republika sa zaviazala rešpektovať účel predmetného rozhodnutia. Predaj, prechovávanie drog sa Slovenská republika zaviazala postihovať trestom odňatia slobody s hornou hranicou najmenej 1 až 3 rokov, a v prípade osobitých okolností s hornou hranicou najmenej 5 rokov, pričom sa vždy musí brať na zreteľ závažnosť drogy aj osobité skutkové okolnosti. V tejto súvislosti treba pripomenúť, že rámcové rozhodnutia sú záväzné pre členské štáty vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom sa voľba foriem a

<sup>21</sup> § 34 ods. 3 Trestného zákona.

<sup>22</sup> Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 19. mája 2011, 5 Tost 13/201.

<sup>23</sup> Na tomto mieste poukazujeme na právne východiská a závery rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. US 6/2009 z 2.11.2011.

<sup>24</sup> Bližšie pozri rozhodnutia ESLP, napr. vo veci Nikolova a Velichkova proti Bulharsku z 20. decembra 2007 a vo veci Ali and Ayse Duran proti Turecku z 8. apríla 2008.

<sup>25</sup> Čl. 50 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky: „*Len súd rozhoduje o vine a treste za trestné činy.*“

<sup>26</sup> Bližšie pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:02004F0757-20171122&from=EN>

metód ponecháva vnútroštátnym orgánom.<sup>27</sup> Uvedené rámcové rozhodnutie je len nástrojom minimálnej harmonizácie.

Ak by sme opäť nazreli na § 172 Trestného zákona, vidíme, že obzvlášť neprimerané tresty obsahuje práve toto ustanovenie. V piatom odseku spomenutého ustanovenia hrozí páchateľovi 10 až 15 rokov.<sup>28</sup> V súčasnosti je mediálne známym prípad Róberta Džunka, ktorý bol v roku 2017 už raz odsúdený za držbu dvanástich gramov marihuany a dostal podmienený trest na 30 mesiacov s odkladom na 36 mesiacov. O dva roky neskôr, vo februári 2019, bol s marihuanou opäť prichytený. Dňa 12.09.2020 Okresný súd v Košiciach Róberta neprávoplatne odsúdil na 12,5 roka trestu odňatia slobody. Samozrejme, voči takémuto rozsudku obžalovaný Róbert Džunko, resp. jeho obhajca, podal odvolanie. Následne mu bol trest skráteneý na 10 rokov. Prípad trval niekoľko rokov, avšak napokon Krajský súd v Košiciach zrušil rozsudok Okresného súdu v Košiciach a trest mimoriadne znížil na 5 rokov trestu odňatia slobody. Po viac ako troch rokoch vo výkone trestu odňatia slobody mu prezidentka Zuzana Čaputová udelila milosť.<sup>29</sup>

Pri skutkovo podobných prípadoch však nejde o pravidlo a Slovenská republika je dlhodobo terčom kritiky širokej verejnosti v súvislosti s neprimeranými trestami za drogové trestné činy, resp. pri držbe, obchodovaní či výrobe zakázaných omamných či psychotropných látok, jedov či prekurzorov. Obzvlášť v dnešných dňoch, kedy máme navôkol seba mnoho medializovaných prípadov, sa tlak na zmenu legislatívy čoraz viac stupňuje ako zo strany občanov, tak aj zo strany sudcov, ktorí častokrát nemajú inú možnosť, tak ako sme spomínali vyššie v texte, iba uložiť vysoký trest. Nemôžeme však zabúdať na spomenutú novelu Trestného zákona, ktorá je momentálne v MPK. Napríklad, ak sa novela schváli, držba jednej rastliny rodu *Cannabis* bude iba priestupkom – teda nebudeme postupovať podľa Trestného zákona, ale iba podľa Priestupkového zákona.

## 2. NOVÁ PRÁVNA ÚPRAVA DROGOVÝCH TRESTNÝCH ČINOV – KROK SPÄŤ ALEBO KROK VPRED?

Najvýznamnejšou účinnou látkou zo skupiny kanabinoïdov je látka tetrahydrokanabinol (ďalej len „*THC*“). Po intoxikácii THC môže dôjsť k pocitom veselosti, ale aj pocitom, ktoré povedú k trestnej činnosti. Len demonštratívne možno spomenúť dezorientáciu v čase a priestore, halucinácie, úzkosť, depresie i psychózy. Počiatočná intoxikačná eufória spravidla pozvoľna prechádza do celkového útlmu charakteristického ospalosťou a spomalenými psychomotorickými prejavmi.<sup>30</sup> Snaha zákonodarcu predísť riziku páchania trestnej činnosti v príčinnej súvislosti s omamnými a psychotropnými látkami viedla k premietnutiu viacerých spôsobov dispozície s nimi do skutkových podstát trestných činov v Trestnom zákone.<sup>31</sup> Do

<sup>27</sup> Na tomto mieste poukazujeme na rozsudok z 24. júna 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, bod 69.

<sup>28</sup> § 172 ods. 5 „*Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 3 alebo 4 a už bol za taký čin odsúdený.*“

<sup>29</sup> Prezident Slovenskej republiky podľa čl. 102 ods. 1 písm. j) Ústavy Slovenskej republiky, „*odpúšťa a zmierňuje tresty uložené súdmi v trestnom konaní a zahľadza odsúdenie formou individuálnej milosti alebo amnestie (...)*“.

<sup>30</sup> BLAŽEJOVSKÝ, M.: *Drogy v dopravě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 88.

<sup>31</sup> Nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi v znení účinnom do 30.04.2022.

§ 171 ods. 1: „*Kto neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.*“

§ 171 ods. 2: „*Odňatím slobody až na päť rokov sa páchateľ potrestá, ak neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor vo väčšom rozsahu.*“

§ 172 ods. 1: „*Kto neoprávnene*

*a) vyrobí, b) dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť, c) kúpi, predá, vymení, zadováži, alebo d) prechováva po akúkoľvek dobu, omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.*

prijatia novely Trestného zákona č. 105/2022 Z. z. právna úprava *de lege lata* nezohľadňovala kritérium typovej závažnosti konania páchatel'a s dôrazom na povahu omamnej a psychotropnej látky. Ambíciou o vypočutie týchto výhrad bolo prijatie už spomínanej novely Trestného zákona. Snaha predkladateľov návrhu zákona smerovala k odstráneniu problému spočívajúceho v neprímerane prísnom postihovaní prechovávačov tzv. mäkkej drogy, marihuany. Za tým účelom predkladatelia novely navrhli zaviesť osobitnú skutkovú podstatu prechovávanía omamnej alebo psychotropnej látky z rastlín rodu konopa pre vlastnú potrebu s nižšou hornou hranicou trestnej sadzby, argumentujúc najmä výrazom nižšej typovej závažnosti tejto formy konania.<sup>32</sup> Do účinnosti novely Trestného zákona bolo podľa zákonodarcu irelevantné, či páchatel' prechovával pre osobnú spotrebu rastlinu z rodu konopa (napríklad v podobe fajčiva) alebo v nezmenenom množstve niektorú z tzv. tvrdých drog. Právna úprava drogových trestných činov je, po novele Trestného zákona, *de lege lata* založená na explicitnom rozlišovaní, či sa páchatel' dopúšťa niektorej z foriem neoprávnených dispozícií s rastlinou z rodu konopa alebo inou omamnou alebo psychotropnou látkou, pričom sa osobitne kladie dôraz na vymedzenie hraníc medzi prechovávaním a ostatnými formami konania.<sup>33</sup>

---

§ 172 ods. 2: „Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a) a už bol za taký čin odsúdený, b) pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti, c) závažnejším spôsobom konania, d) na chránenej osobe, alebo e) vo väčšom rozsahu.“

§ 172 ods. 3: „Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, b) voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo c) v značnom rozsahu.“

§ 172 ods. 4: „Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb, b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo c) vo veľkom rozsahu.“

§ 173 ods. 1: „Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“

§ 173 ods. 2: „Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.“

§ 173 ods. 3: „Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.“

§ 173 ods. 4: „Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.“

<sup>32</sup> Dôvodová správa k novele Trestného zákona č.105/2022 Z. z.

<sup>33</sup> § 171 ods. 1: „Kto neoprávnene prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa pre vlastnú potrebu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.“

§ 171 ods. 2: „Kto neoprávnene prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku uvedenú v odseku 1 pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“

§ 171 ods. 3: „Kto neoprávnene prechováva inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako uvedenú v odseku 1, jed alebo prekurzor pre vlastnú potrebu, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.“

§ 171 ods. 4: „Kto neoprávnene prechováva inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako uvedenú v odseku 1, jed alebo prekurzor pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.“

§ 172 ods. 1: „Kto neoprávnene prechováva po akúkoľvek dobu omamnú látku alebo psychotropnú látku z rastliny rodu konopa, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až sedem rokov.“

§ 172 ods. 2: „Odňatím slobody na päť rokov až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a už bol za taký čin odsúdený.“

§ 172 ods. 3: „Kto neoprávnene prechováva po akúkoľvek dobu inú omamnú látku alebo psychotropnú látku ako uvedenú v odseku 1, jed alebo prekurzor, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.“

§ 172 ods. 4: „Kto neoprávnene

a) vyrobí,

b) dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť, alebo

c) kúpi, predá, vymení, zadováži, omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.“

§ 172 ods. 5: „Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 3 alebo 4 a už bol za taký čin odsúdený.“

§ 172 ods. 6: „Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4

### 3. PRINÁŠA APLIKAČNÁ PRAX DROGOVÝCH TRESTNÝCH ČINOV „PO NOVOM“ SKUTOČNÚ SLOBODU PRE KONOPNÝCH VÄZŇOV?

Zoznam omamných a psychotropných látok upravuje príloha č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. Podľa prílohy spomenutej právnej úpravy sa ňou rozumie aj extrakt suchý z rastlín rodu Cannabis (konopa), okrem semien a odrôd konopy siatej uvedených v osobitnom predpise, zaradený do I. skupiny omamných látok a psychotropných látok. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. *omamné látky sú látky vyvolávajúce návyk a psychickú a fyzickú závislosť ľudí charakterizovanú zmenami správania sa so závažnými zdravotnými a psychosociálnymi následkami, na ktoré sa vzťahuje medzinárodný dohovor, ktorým je Slovenská republika viazaná.* Podľa § 2 ods. 2 zákona č. 139/1998 Z. z. sa psychotropnými látkami rozumie látky *ovplyvňujúce stav ľudskej psychiky pôsobením na centrálny nervový systém s menej závažnými zdravotnými a psychosociálnymi následkami, na ktoré sa vzťahuje medzinárodný dohovor, ktorým je Slovenská republika viazaná.* Návykovou látkou sa na účely Trestného zákona rozumie *alkohol, omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka, jeho ovládacie alebo rozpoznávací schopnosti alebo sociálne správanie.*<sup>34</sup>

Vyvodenie trestnej zodpovednosti pre naplnenie znakov niektorej zo skutkových podstát tzv. drogových trestných činov uvedených v § 171 - § 173 Trestného zákona je z hľadiska dokazovania nevyhnutne spojené s preukázaním skutočnosti, či množstvo zaistenej omamnej alebo psychotropnej látky z rodu konopa je spôsobilé vyvolať návyk a psychickú a fyzickú závislosť ľudí, resp. ovplyvniť psychiku človeka a jeho centrálny nervový systém. Tieto závery potvrdzuje aj judikatúra, podľa ktorej: *„Rastliny rodu Cannabis (konopa), okrem semien a odrôd konopy siatej uvedených v osobitnom predpise, sú omamnou látkou zaradenou v I. skupine prílohy č. 1. zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov, ak obsahujú psychotropnú látku THC ako účinnú látku, a to v koncentrácii, ktorá je spôsobilá vyvolať návyk a psychickú a fyzickú závislosť ľudí charakterizovanú v § 2 ods. 1 naposledy označeného zákona. II. Ak je splnený predpoklad uvedený v bode I., sú rastliny rodu Cannabis (konopa) omamnou látkou v zmysle § 171 ods. 1 alebo § 172 ods. 1 Trestného zákona (...)*“<sup>35</sup> Na túto otázku však žiadna norma trestného práva

a) pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti,

b) závažnejším spôsobom konania,

c) na chránenej osobe, alebo

d) vo väčšom rozsahu.“

§ 172 ods. 7: *„Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4*

a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,

b) voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo

c) v značnom rozsahu.“

§ 172 ods. 8: *„Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1, 3 alebo 4*

a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,

b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo c) vo veľkom rozsahu.“

§ 173 ods. 1: *„Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.“*

§ 173 ods. 2: *„Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.“*

§ 173 ods. 3: *„Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.“*

§ 173 ods. 4: *„Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.“*

<sup>34</sup> § 130 ods. 5 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

<sup>35</sup> Zjednocujúce stanovisko trestného kolégia NS SR z 05.04.2016, sp. zn. Tpj 88/2015 (R 35/2016).



(alebo iného právneho odvetvia) nedokáže poskytnúť fundovanú odpoveď. S cieľom čo najobjektívnejšieho zistenia skutkového stavu je na zodpovedanie tejto otázky nutné prizvať znalca z príslušného odboru. Zo skutkových viet početného množstva súdnych rozhodnutí vyplýva, že znaleckú činnosť pre potreby trestného konania, najmä skúmanie množstva psychoaktívnej látky tetrahydrokanabinol v množstve zaistenej gramáže usušenej rastliny z rodu *Cannabis* skúma a vyhodnocuje Kriminálny a expertízny ústav Policajného zboru.<sup>36</sup> Ide o znalecký ústav evidovaný v zozname znalcov vedenom Ministerstvom spravodlivosti SR v odbore kriminalistika.<sup>37</sup> Detekcia návykových látok v ľudskom organizme sa vykonáva prostredníctvom laboratórnych metód používaných v odvetví toxikológie.<sup>38</sup> Znalecké posudky a odborné vyjadrenia na účely zisťovania koncentrácie THC v zaistenom množstve usušenej rastliny vypracované pre potreby trestného konania Kriminálnym a expertíznym ústavom PZ nemôžu prispieť k zisteniu skutkového stavu bez dôvodných pochybností, a tak ani účel trestného konania nemôže byť naplnený v celej svojej obsahovej šírke. Kriminálny a expertízny ústav Policajného zboru je síce akreditovaným znaleckým ústavom, ale objektívne zisťovanie množstva THC pre potreby trestných konaní je mimo jeho vecný záber. Súd pritom hodnotí znalecký posudok voľne ako každý iný dôkaz (§ 2 ods. 6 Trestného poriadku) a nie je ním bezpodmienečne viazaný. Nemôže síce ľubovoľne nahradiť odbornú mienku znalca vlastnou (v danej otázke laickou) mienkou, ale môže a je povinný preveriť znalecký posudok najmä z toho hľadiska, či znalec prihliadol na všetky skutočnosti, ktoré majú význam pre podanie posudku, či sa skutkové východiská znaleckého posudku opierajú o skutočnosti v trestnom konaní náležite zistené alebo naopak o skutočnosti, ktoré sú pochybné, ba dokonca odporujúce iným výsledkom dokazovania a či riešenie znalca logicky vyplýva z týchto skutkových predpokladov.<sup>39</sup>

Pomerne diskutovanou je v odborných kruhoch aj otázka vymedzenia obsahového množstva THC v sušine, ktoré je spôsobilé ovplyvniť psychiku človeka, jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti alebo sociálne správanie. Znalecké posudky Kriminálneho a expertízneho ústavu Policajného zboru hovoria v tejto súvislosti o 2 % THC v 500 mg sušiny, ale zo súdnej praxe nevyplýva, že by poskytovali akékoľvek vysvetlenie. Niektoré súdy považujú za obvykle jednorazovú dávku množstvo zodpovedajúce 500 mg sušiny rastliny rodu *Cannabis* s obsahom účinnej látky THC nie nižšej ako 1 %.<sup>40</sup> Iné súdne rozhodnutia hovoria o 2 %.<sup>41</sup> Výsledky meraní množstva THC v usušenej rastline pritom závisia najmä od vonkajších externalít (teplota alebo dĺžka sušenia rastliny pri expertíznom skúmaní), **čo má rozhodujúci vplyv na samotné posúdenie skutočnosti, či konanie páchatel'a je trestným činom alebo nie**. Nie je tiež bez významu, že v závislosti od použitej laboratórnej metódy sa merania vyznačujú chybovosťou, pretože presné, ustálené množstvo THC v sušine nie je možné zmerať s určitosťou.<sup>42</sup>

<sup>36</sup> Napríklad rozsudok Okresného súdu Malacky, sp. zn. 7T/74/2022 zo dňa 07.02.2023. Niektoré súdne rozhodnutia v skutkovej vete ani neustálili, na akom právnom základe vypočítali hmotnostné percento THC v zaistenom množstve sušiny – pozri napr. Trestný rozkaz Okresného súdu v Žiari nad Hronom, sp. zn. 2T/7/2023 zo dňa 01.02.2023.

<sup>37</sup> Vyplýva to z informácií uvedených na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti SR: [https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/reg-detail/znalec/znalOrgUst\\_13631](https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/reg-detail/znalec/znalOrgUst_13631).

<sup>38</sup> BLAŽEJOVSKÝ, M.: *Drogy v dopravě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 117.

<sup>39</sup> R 40/1972.

<sup>40</sup> Uznesenie NS SR sp. zn. 5Tz 11/2004, zo dňa 20.05.2004, Uznesenie KS Trenčín, sp. zn. 2 To 96/2017, zo dňa 11.01.2018 alebo Uznesenie NS SR, sp. zn. 4Tdo 42/2019, zo dňa 03.09.2019.

<sup>41</sup> Rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 3To/104/2016 zo dňa 08.11.2016.

<sup>42</sup> BLAŽEJOVSKÝ, M.: *Drogy v dopravě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 115.

## ZÁVER

Úlohy a poslanie orgánov činných v trestnom konaní platná právna úprava diferencuje na povinnosť zistiť skutkový stav podľa konkrétneho procesného štádia. V konaní pred súdom, ktoré bezprostredne predchádza vydaniu meritórneho rozhodnutia, však musí existovať istota a presvedčenie, že skutok bol spáchaný a že tento je trestným činom. Súd hodnotí dôkazy voľne a nemusí svoje rozhodnutie odôvodniť znaleckým posudkom. Ťažko si však v aplikačnej praxi predstaviť, že by závery odborníkov z iných mimoprávných odvetví potrebné pre vyhodnocovanie skutkového stavu, vynesenie spravodlivého meritórneho rozhodnutia a uloženie spravodlivej a primeranej sankcie boli pre súd úplne irelevantné. V tomto smere si preto dovoľujeme poukázať na aplikačné nedostatky znaleckého posudku ako dôkazného prostriedku v trestnom konaní, ktorý môže vynesenie spravodlivého a racionálneho rozhodnutia vo veci samej značne komplikovať.

## SUMMARY

The tasks and goals of the law enforcement authorities in the respective phases of the criminal procedure shall always lead to a proper investigation of all the relevant circumstances. In the court procedure leading to a final decision, it must be sure beyond reasonable doubt that a crime was committed. The court assesses the evidence freely and does not have to justify the decision by expert opinions. However, it is difficult to imagine that the court would not need them in order to assess the circumstances well, decide equitably, and impose a just and adequate sanction. Therefore, in this article, we scrutinized expert opinions as crucial evidence in the criminal procedure with regard to drug related crimes.

## POUŽITÁ LITERATÚRA

### Knižné publikácie

*Biblia*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001.

BLAŽEJOVSKÝ, M.: *Drogy v dopravě*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 188 s. ISBN: 978-80-7478-903-8.

IVOR J. – POLÁK P. – ZÁHORA J.: *Trestné právo hmotné I – všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o, 2016, 555 s. ISBN: 978-80-8168-509-5.

LATA, J.: *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, 116 s. ISBN: 8086920240.

RAWLS, J.: *Spravodlivost' ako férovost'*. 1. vyd. Bratislava: Kalligram, 2007, 336 s. ISBN: 8071499110.

VRÁBLOVÁ, M. – KLÁTIK, J. – RÍSOVÁ, V.: *Drogové trestné činy*. Praha: Leges, 2018, 214 s. ISBN: 978-80-7502-362-9.

### Právne predpisy

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 139/1992 o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch.

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV.

Zjednocujúce stanovisko trestného kolégia NS SR z 05.04.2016, sp. zn. Tpj 88/2015 (R 35/2016).

### Dôvodová správa

Dôvodová správa k novele Trestného zákona č.105/2022 Z. z.

## **Judikatúra**

Rozhodnutie ESLP vo veci Ali and Ayse Duran proti Turecku z 8. apríla 2008.

Rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 3To/104/2016 zo dňa 08.11.2016.  
R 40/1972.

Rozhodnutie ESLP vo veci Nikolova a Velichkova proti Bulharsku z 20. decembra 2007.

Rozsudok z 24. júna 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, bod 69.

Rozsudok Okresného súdu Malacky, sp.zn. 7T/74/2022 zo dňa 07.02.2023.

Trestný rozkaz Okresného súdu v Žiari nad Hronom, sp. zn. 2T/7/2023 zo dňa 01.02.2023.

Uznesenie NS SR z 19. mája 2011, 5 Tost 13/201.

Uznesenie NS SR sp. zn. 5Tz 11/2004, zo dňa 20.05.2004.

Uznesenie KS Trenčín, sp. zn. 2 To 96/2017 zo dňa 11.01.2018.

Uznesenie NS SR sp. zn. 4Tdo 42/2019, zo dňa 03.09.2019.

Východiská a závery rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. US 6/2009 z 02.11.2011.

## **Elektronické zdroje**

Webové sídlo Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky:  
[https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/reg-detail/znalec/znalOrgUst\\_13631](https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/reg-detail/znalec/znalOrgUst_13631)

# PRÁVA ŽIEN V IRÁNSKOM IMPERIÁLNOH ŠTÁTE A V IRÁNSKEJ ISLAMSKÉJ REPUBLIKE

Women's Rights in the Imperial State of Iran and in the Islamic Republic of Iran

Nicole Makóová

**Abstrakt:** Tento článok sa zaoberá vývojom práv žien v Iráne od obdobia imperiálneho štátu až po islamskú republiku. Pomocou historického a komparatívneho prístupu analyzujeme právne a sociálne zmeny, ktoré v priebehu času ovplyvnili postavenie žien. Napriek určitým úspechom v oblasti vzdelávania, politického zastúpenia a zamestnanosti, ženy v Iráne čelia pretrvávajúcim výzvam pri dosahovaní rodovej rovnosti. Článok tiež skúma prierezovú dynamiku triedy, etnicity a náboženstva pri formovaní skúseností a aktivizmu žien. Zistenia naznačujú, že hoci iránske ženy preukázali odolnosť a húževnatosť pri presadzovaní svojich práv, ich boj zostáva nedokončený a vyžaduje si trvalé úsilie o odstránenie štrukturálnych prekážok a kultúrnych noriem, ktoré udržiavajú rodovú nerovnosť.

**Kľúčové slová:** práva žien; Irán; islamské právo; šaría; Korán; medzinárodné právo.

**Abstract:** This article examines the development of women's rights in Iran from the period of the Imperial State to the Islamic Republic. Through a historical and comparative approach, the author analyzes the legal and social changes that have affected the status of women over time. Despite some achievements in education, political representation, and employment, women in Iran face persistent challenges in achieving gender equality. The author also explores the intersectional dynamics of class, ethnicity, and religion in shaping women's experiences and activism. The findings suggest that, although the Iranian women have demonstrated resilience and tenacity in asserting their rights, their struggle remains unfinished and requires sustained efforts to remove the structural barriers and cultural norms perpetuating gender inequality.

**Keywords:** Women's Rights; Iran; Islamic Law; Sharia; Quran; International Law.

## ÚVOD

Všeobecné rešpektovanie ľudských práv, ich dodržiavanie a ich ochrana by mali byť základným cieľom nielen každého štátu, ale i každého jednotlivca. Ľudské práva predstavujú práva, ktoré patria každej ľudskej bytosti od jej narodenia. Pre človeka sú natoľko dôležité, že žiaden iný človek ani štát mu ich nemôže odoprieť, dokonca ani on sám sa ich nemôže vzdať. Vzťah moslimských krajín k ľudským právam sa vyznačuje právnym partikularizmom a kultúrnym relativizmom, podľa ktorých pri uznávaní a realizácii ľudských práv je potrebné hľadieť na islamské náboženstvo. Práve z toho dôvodu je islamské ponímanie toho, ktoré práva patria medzi základné ľudské práva a komu a v akej miere prináležia, odlišné od univerzálneho chápania ľudských práv.

V minulosti bola pozícia žien v spoločnosti určovaná ich biologickou rolou. Ženy boli primárne zodpovedné za starostlivosť o domácnosť a výchovu detí. Tento pohľad viedol k obmedzenému priznaniu práv ženám v porovnaní s mužmi, ktorí boli zodpovední za finančnú zabezpečenosť rodiny a jej zastupovanie v oblasti verejného života. V Iráne, kde je právny systém založený na islamskom práve (šaría), je postavenie žien ovplyvnené patriarchálnym modelom rodiny. Islamské štáty, vrátane Iránu, tvrdia, že práva priznané ženám sú v súlade s islamským právom. Avšak, bližšie skúmanie ukazuje, že každý štát má odlišný výklad toho, ako sa má správne zaobchádzať so ženami podľa islamských zákonov. Rozsah ženských práv závisí od interpretácie práva šaría, ktoré je zákonom a normou pre všetky oblasti života

moslimov. Je dôležité mať na pamäti, že skúmanie sociálnych javov v Iráne vyžaduje zohľadnenie piatich hlavných faktorov: šaría, tradície, zvyky, kultúra a právo. Každý z týchto faktorov má určitú mieru spoločného a zároveň je unikátny. Počas celej svojej histórie bola iránska spoločnosť patriarchálna s vplyvom týchto faktorov, v ktorej boli ženy podriadené mužom. Napriek tomu sa pred 150 rokmi začalo úsilie intelektuálov a vzdelaných mužov a žien o zmenu patriarchálneho systému v Iráne. Toto úsilie o zmenu pokračuje dodnes.

## 1. ISLAMSKÉ PRÁVO V IRÁNE

Islamské právo predstavuje Božie pravidlá, ktoré musí každý moslim, ktorý sa hlási k islamu dodržiavať. Nie islamské Božské právo, ale spoločnosť sa má prispôbiť právu.<sup>1</sup> Islamské právo sa delí na dve základné kategórie - sunnitské a šíitské právo. Sunnitské právo sa opiera o Sunnu, súbor islamských pravidiel a zvykov, ktoré sa vyvinuli v prvých storočiach islamskej histórie (netvorí súčasť Koránu, vychádzajú z legend o Mohamedovi a jeho prvých nasledovníkoch). Šíitské právo, na druhej strane, sa zakladá na názore šíitov, ktorí veria, že iba potomkovia Proroka Mohameda sú oprávnení viesť komunitu. V prípade islamského práva sunnitského sa ďalej rozdeľuje výklad práva, podľa toho, do akej právnej školy patrí.<sup>2</sup> Charakteristickým znakom islamského práva je náboženstvo, ktoré sa primárne uplatňuje v arabských krajinách, ale aj v niektorých štátoch Afriky, Ázie a Oceánie. V každom islamskom štáte má islamské právo svoj vlastný charakter. V niektorých krajinách sa uplatňuje výlučne, zatiaľ čo v iných sa používa iba v určitých oblastiach práva. Napríklad, v Saudskej Arábii sa islamské právo uplatňuje vo všetkých oblastiach práva, zatiaľ čo v Tunisku a Maroku sa uplatňuje v rodinnom práve. V islamskom svete prevažujú sunniti (87-90 %), teda sunnitské právo, kým šíiti (10 – 13 %) sú prevažne v Iraku, Iráne, Bahrajne, Azerbajdžane.<sup>3</sup>

Právo šaría, ktoré má korene v islamskej viere, sa v Iráne uplatňuje ako súbor právnych noriem a predpisov, ktoré sa týkajú nielen náboženských praktík, ale aj bežných každodenných činností jednotlivcov a spoločnosti ako celku. Rozdeľuje ľudské činy na povinné, odporúčané, neprikázané ani nezakázané, odsúdenia hodné a zakázané. Povinné činy sa delia na individuálne, napr. pravidelná modlitba a kolektívne, napr. *džihád*.<sup>4</sup> Odporúčané činy vznikajú na základe prorockých *hadís*ov.<sup>5</sup> Tieto činnosti zahŕňajú napríklad pomoc chudobným, návštevu chorých alebo štúdium islamských učení. Neprikázané činy nie sú výslovne zakázané, ale je odporúčané sa im vyhýbať, pretože môžu byť nebezpečné alebo môžu viesť k hriechu. Zakázané činy sú činnosti, ktoré sú výslovne zakázané v Koráne a *hadís*och, a sú považované za hriechy. Tieto činy sa týkajú napríklad konzumácie alkoholu, cudzoložstva, krádeže, násilia a podobne.

Právo šaría upravuje aj práva a postavenie žien v moslimskej spoločnosti. Ženy majú v moslimských krajinách rôzne práva v závislosti od právneho systému daného štátu a jeho výkladu práva šaría. Vo všeobecnosti majú však ženy špecifické postavenie. V islamskom práve má žena menšie práva, ale i menšie povinnosti ako muž, ktorému je „podriadená.“ Podľa platnej legislatívy má žena v určitých oblastiach obmedzené práva v porovnaní s mužom. V kontexte pracovného práva, má žena obmedzené právo na výpoveď a odškodnenie v porovnaní s mužom. Tieto obmedzenia pre ženy sa prejavujú aj v manželstve a pri rozvode. V oblasti

<sup>1</sup> POTMĚŠIL, J.: Islamské právo šaría. In: *Britské listy*. [online]. Dostupné na: <https://legacy.blisty.cz/art/38111.html>

<sup>2</sup> KNAPP, V.: *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 191.

<sup>3</sup> PEW RESEARCH CENTRE: *Muslims*. [online]. Dostupné na: <https://www.pewresearch.org/religion/2012/12/18/global-religious-landscape-muslim/>

<sup>4</sup> Džihád = náboženská povinnosť moslimov usilovať sa o rozširovanie islamu vo vlastnom srdci i vo svete.

<sup>5</sup> OSINA, P.: *Základy islamského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 58.

majetkových a záväzkových práv sa uplatňujú rovnaké právne normy pre mužov aj ženy bez ohľadu na ich pohlavie. To znamená, že muži a ženy majú rovnaké právo na vlastníctvo majetku, jeho prevod a obchodovanie s ním, ako aj na uzatváranie zmlúv a plnenie záväzkov.<sup>6</sup> Historicky sa však postavenie žien v spoločnosti značne líšilo v závislosti od kultúry a náboženstva. V predislamskej Arábii<sup>7</sup> nemali ženy právo na vlastníctvo majetku a dedenie, a ich úlohou bolo primárne sa starať o rodinu a ochraňovať česť svojho muža a kmeňa.<sup>8</sup> Príchod islamu priniesol pre ženy významné zmeny v ich postavení. Pred nástupom islamu bolo bežné, že novonarodené dievčatá boli zavraždené niekoľko dní po narodení. Táto prax bola známa ako „zabíjanie prvorodených dcér.“ Islam však túto praktiku odsúdil a zakázal ju. V Koráne sa vyskytuje pasáž, ktorá hovorí: „*Nezabíjajte svoje deti z obavy, že Vám neprinášajú obživu. Zabitie je veľký hriech.*“ (6:151). Okrem toho zakázal islam aj praktiku získavania množstva manželiek, ktorá bola pred príchodom islamu rozšírená. V Koráne sa hovorí, že muži majú právo mať najviac štyri manželky, ak dokážu zabezpečiť rovnaké podmienky pre každú z nich.<sup>9</sup>

## 2. HISTORICKÝ VÝVOJ V IRÁNE S PRIHLIADNUTÍM NA ŽENSKÉ PRÁVA

Napriek tomu, že všetky krajiny sú jedinečné, Irán si môže nárokovať prekvapivejšie politické zmeny, ktoré sa udiali v minulom storočí oproti ktorejkoľvek inej krajine. Medzi týmito zmenami boli pozoruhodné zmeny v úlohách a štatistikách žien. Iránsky režim už desaťročia systematicky diskriminuje ženy a zaobchádza s nimi ako s občanmi druhej kategórie, resp. ako menejcennými občanmi. Ľudské práva žien a úloha žien v iránskej spoločnosti sú zviazané v mohutnej sieti historických, politických, kultúrnych, ekonomických, sociálnych a právnych faktorov.

História Iránu je v zásade rozdelená na tri etapy, pričom každá historická doba zo sebou niesla aj inú úpravu v právach žien:

1. Predislamské staroveké obdobie (približne 559 p. n. l. až 630 n. l.) - v tomto období bol postoj k ženám ovplyvnený rôznymi faktormi, vrátane náboženských a kultúrnych zvyklostí, migrácie Árijcov a politických reforiem. Pred migráciou Árijcov pôvodní Iránci verili v niekoľko ženských bohov a uctievali ich a ženy mali dobré životné podmienky. Po migrácii Árijcov začala prevládať mužská moc a ženy boli potláčané a podceňované, hoci boli považované za panie svojich domácností. Napriek obmedzeným faktografickým a písomným informáciám o nekráľovských ženách mali kráľovské a vznešené ženy aktívnu úlohu v politickom živote perzského dvora a tešili sa značnej ekonomickej nezávislosti a slobode. V Sásánovskej ríši sa uskutočnili niektoré právne reformy podporujúce práva žien a ženy z vyšších vrstiev dokonca študovali právo. Ženy v Perzii, aspoň tie z vyšších vrstiev, mali do konca sásánovského obdobia viac práv ako ženy vo väčšine vtedajšieho sveta.<sup>10</sup>

2. Postislamské obdobie (630 n. l. až 1796 n. l.) - po arabskej invázii do Iránu v 7. storočí, sa islam rýchlo rozšíril do celého Blízkeho východu a Severnej Afriky. Tento proces priniesol so sebou výrazné sociálne a politické zmeny, ktoré ovplyvnili životy všetkých ľudí v regióne,

<sup>6</sup> POTMĚŠIL, J.: Průvodce šarí'ou – povinnosti člověka vůči člověku. In: *Britské listy*. [online]. Dostupné na: <https://legacy.blisty.cz/art/38285.html>

<sup>7</sup> Predislamská Arábia označuje Arabský polostrov pred vznikom islamu v roku 630 n. l.

<sup>8</sup> SALEH, N.: *Dilema islámské rétoriky: islám versus křesťanství a naopak*. Bratislava: EKO-KONZULT, 2008, s. 10-103.

<sup>9</sup> KŘÍKAVOVÁ, A. - MENDEL, M. - MÜLLER, Z.: *Islám, ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990, s. 179-180.

<sup>10</sup> ENCYCLOPEADIA IRANICA: *Iranian History in Pre-Islamic Times*. [online]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/4311179>



vrátane žien, a islam stal novým náboženstvom vládnucej triedy. Sásánovci, ktorí vládli v Iráne pred príchodom Arabov, mali relatívne pokrokové zákony týkajúce sa práv žien. Všetky tieto práva boli však odvolané a ženy sa museli prispôbiť novému spoločenskému poriadku. Korán sa stal legislatívnym dokumentom a v priebehu pár rokov boli miestne zákony modifikované pravidlami Koránu. Ženy mali malú moc nad svojimi sexuálnymi, psychologickými a emocionálnymi aspektmi života. Systém rodovej segregácie vytváral obmedzené možnosti zamestnania pre pracujúce ženy, ktorým zostávali na výber len povolania ako obsluha háremu, slúžky, česačky, pekárky a recitátorky Koránu. Ďalej, ženy nemohli svedčiť ako svedkyne; na ich účasť na súdnom konaní boli uvalené nové obmedzenia. Zahaľovanie žien sa stalo bežnou spoločenskou praxou. Pojem „žena“ znamenal kúpiteľný sexuálny objekt pre muža. Očakávaním od ženy bolo, že bude dobrou matkou a bude si plniť svoju úlohu domácej panej. Hoci existovali menšie úpravy v zákonných právach žien počas nasledujúcich tisíc rokov, nedošlo k ničomu významnému, čo by zvrátilo model iniciovaný po arabskom dobytí.

3. Moderné obdobie (od roku 1796 n. l.)<sup>11</sup>, ktoré sa delí na dynastiu Ghajar, dynastiu Pahlavi a obdobie tzv. postislamskej revolúcie.<sup>12</sup>

Výrazné zmeny nastali počas vlády Ghajarskej dynastie (1796-1925), ktorá zakotvila dve významné politické hnutia: *Tahrim Tanbaco* (zákaz tabaku) v roku 1891 a Ústavnú revolúciu (1906-1911), ktorá prvýkrát zaviedla parlamentnú vládu v Iráne. Po prvýkrát v histórii Iránu sa ženy stali viditeľnými a zohrávali dôležitú úlohu. Zúčastňovali sa na povstaniach a verejne požadovali reformy, ktoré by ich zrovnoprávnili s mužmi. Ústavná revolúcia bola začiatkom boja proti patriarchálnym islamským pravidlám a zvykom. V roku 1907 vznikla prvá dievčenská škola a začali vznikať ženské spolky. Avšak, ženy stále nemali právo voliť ani byť volené. Museli byť odeté v *čádoroch* a von vychádzať iba za svetla.

### 3. IRÁNSKY IMPERIÁLNY ŠTÁT

Pahlaviho dynastia (1925-1979) vládla v najvýznamnejšom období moderných iránskych dejín, známom ako Iránsky imperiálny štát. Počas vlády Reza Šacha Pahlaviho sa zrodil nacionalizmus a nastala modernizácia Iránu. Jeho politika dramaticky zmenila Irán v troch hlavných oblastiach: infraštruktúra, nezávislosť od zahraničnej okupácie a kontroly, a spustenie sociálno-kultúrnych reforiem. Pokiaľ ide o práva žien, Reza Šach Pahlavi bezprecedentne, inovatívne a kontroverznou politikou odstránil spoločenské tabu a obmedzenia. Polstoročie reforiem v ére Pahlaviovcov nakoniec emancipovalo uväznené ženy od stoviek rokov zaostalosti patriarchálnych a islamských zvykov. Dosiahnutie týchto cieľov však nebolo možné bez súčasného oslabenia islamských duchovných, ktorí kontrolovali všetky aspekty života žien. Šesťdesiate roky 20. storočia znamenali začiatok zásadných spoločenských a politických zmien vo veľkej časti sveta. Jadrom týchto zmien bol pokrok v oblasti práv žien. Šesťdesiate roky boli vrcholom reforiem v oblasti práv žien v Iráne za vlády Mohammada Rezu Pahlaviho (syn Reza Šacha Pahlaviho), prostredníctvom jeho reformného plánu nazývaného *Biela revolúcia*. Biela revolúcia spočívala v tom, že nadviazal zahraničné styky s USA, začal budovať ropný priemysel a snažil sa z krajiny spraviť veľmoc.<sup>13</sup>

V roku 1925, na začiatku vlády Reza Šacha Pahlaviho, nastali reformy v oblasti práv žien. Prvá reforma, ktorá sa týkala úpravy práv žien, ktorú zaviedol Reza Šach Pahlavi v roku 1936 sa nazývala *Štátny feministický projekt*, ktorý ženám umožnil prístup ku vzdelaniu a

<sup>11</sup> RAZACK, S.: *Antropológia. Sledovanie vývoja práv iránskych žien*. [online]. Dostupné na: <https://www.yoair.com/sk/blog/anthropology-tracing-the-evolution-of-iranian-womens-rights/>

<sup>12</sup> OSINA, P.: *Základy islamského práva*. Praha: Leges, 2012, s. 33-40.

<sup>13</sup> RAZACK, S.: *Antropológia. Sledovanie vývoja práv iránskych žien*. [online]. Dostupné na: <https://www.yoair.com/sk/blog/anthropology-tracing-the-evolution-of-iranian-womens-rights/>



zamestnaniu a odstránil zákazy, ktoré im bránili v určitých profesionálnych oblastiach. Projekt zahŕňal aj politiku s názvom *Kashf e Hijab (odhaľovanie)*, ktorá vyžadovala, aby sa všetky iránske ženy na verejnosti odhaľovali. Tento proces bol postupný a ženám bolo dovolené nosiť odkryté tváre a vlasy. Neskôr, bolo zahaleným ženám prísne zakázané objavovať sa na verejných miestach. To vyvolalo silný odpor medzi niektorými členmi duchovenstva, ktorí to vnímali ako nevhodné a neprijateľné. Ajatolláh Rúholláh Chomenjí, ktorý bol v tom čase významným duchovným lídrom, sa stal jedným z najväčších kritikov tejto politiky, tvrdil, že táto politika je v rozpore s islamskými tradíciami a hodnotami a vyzval ženy, aby pokračovali v nosení hidžábov.<sup>14</sup>

V roku 1931 štát ratifikoval zákon o manželstve (*qanun rage be ezdevag*) a reguloval inštitút manželstva a inštitút rozvodu. Tieto inštitúty boli predtým kontrolované klerikmi a zákon mal za cieľ oddeliť náboženstvo od civilnej legislatívy a zlepšiť práva žien. Zákon o manželstve však narazil na kritiku zo strany skupín obhajcov práv žien, ktorí ho považovali len za kodifikáciu rodovej nerovnosti tradičných islamských zákonov. Napríklad, manželia stále kontrolovali práva svojich manželiek pracovať a cestovať. Ženy boli tiež podrobené mužskému dohľadu a kontrole. Napriek tomu, zákon o manželstve predstavoval dôležitý krok vpred, pretože umožnil štátu získať väčšiu kontrolu nad záležitosťami týkajúcimi sa osobného postavenia, ktoré boli predtým kontrolované klerikmi. Zaviedol úrady pre uzatváranie manželstiev a rozvody, kde všetky záležitosti týkajúce sa osobného stavu museli byť registrované. Nezaregistrovanie týchto záležitostí znamenalo, že manželstvo alebo rozvod, hoci nábožensky platné, nemali žiadne štátne uznanie. Osoby, ktoré nesplnili svoju povinnosť oznámiť zmenu svojho osobného stavu, mohli byť potrestané pokutou.<sup>15</sup>

Rýchle kroky smerom k modernizácii zahŕňali zriadenie sekulárneho vzdelávacieho systému. V 30. rokoch 20. storočia bola negramotnosť žien v Iráne veľmi vysoká a predstavovala vážnu prekážku pre modernizáciu spoločnosti. Preto bol jeden z kľúčových cieľov vlády Reza Šach Pahlaviho zlepšiť prístup žien ku vzdelaniu. V roku 1936 bola zavedená povinná školská dochádzka pre chlapcov aj dievčatá a v 50. rokoch bol zavedený povinný predškolský stupeň pre deti oboch pohlaví. Vláda tiež investovala viac prostriedkov do rozšírenia stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania pre ženy a podporovala vznik nových škôl pre dievčatá a ženy a schválila financovanie vysokoškolského vzdelávania pre iránske ženy v zahraničí. Tento program umožnil iránskym ženám získať vzdelanie v rôznych oblastiach, vrátane medicíny, práva, inžinierstva a architektúry. Týmto spôsobom sa zvýšila úroveň kvalifikácie a odbornej prípravy iránskych žien, čo umožnilo ich vstup na trh práce a ich zapojenie do verejného života.<sup>16</sup>

Napriek tomu, že Reza Šach Pahlavi presadil odhaľovanie, reformu zákona o manželstve a zasadil sa o progresívny vývoj v oblasti vzdelávania žien a zamestnanosti, ženy boli stále diskriminované - nemohli voliť alebo byť volené do parlamentu, pretože boli „považované za rovnocenné kriminálnikom.“ Podľa článku 10 volebného zákona Národného Zhromaždenia Rady:

“Z hlasovania sú vylúčení:

1. Ženy;
2. Tí, ktorí nie sú spôsobilí na právne úkony;
3. Cudzinci;

---

<sup>14</sup> LSE BLOG: *The Cultural Veil: Iran's Weaponization of Culture to Oppress Women and Deflect Criticism*. [online]. Dostupné na: <https://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2022/05/25/the-cultural-veil/>

<sup>15</sup> BRILL: *Iranian Family Law in Theory and Practice*. [online]. Dostupné na: <https://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2022/05/25/the-cultural-veil/>

<sup>16</sup> ENCYCLOPAEDIA IRANICA: *Feminist movements III. In the Pahlavi Period*. [online]. Dostupné na: <https://iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii>

4. *Neveriaci;*
5. *Osoby mladšie ako dvadsať rokov;*
6. *Insolventní;*
7. *Tí, ktorí si zarábajú na živobytie nečestným spôsobom;*
8. *Vrahovia, zloději a iní páchatelia, ktorí porušili islamské zákony;*
9. *Politickí zločinci.*<sup>17</sup>

Článok 13 ods. 2 volebného zákona v časti *Kvalifikačné predpoklady kandidátov*, výslovne zakazoval, aby boli ženy volené do parlamentu. Článok 6 pre voľby do *Majlis e Sena* (Iránsky senát) tiež výslovne priznával volebné právo len mužom.<sup>18</sup>

Až v roku 1963 Mohammad Reza Šach Pahlavi, syn Reza Šacha Pahlaviho, začal sériu reforiem v rámci tzv. *Bielej revolúcie*, ktorá bola zameraná priamo na ženy a požadovala pre ne rovnaké politické práva. Reformoval volebné zákony, ktoré zakazovali ženám voliť a byť volené.<sup>19</sup>

Významné zmeny boli zavedené aj v rodinnom práve prijatím Zákona o ochrane rodiny z roku 1967, ktorý bol neskôr výrazne novelizovaný v roku 1975. Zákon vyžadoval súdne povolenie na polygamiu, ktoré sa udeľovalo len za výnimočných okolností. Ďalej, o rozvod mohli požiadať muži i ženy za podmienok, ktoré boli rovnaké pre obe pohlavia. Po zmysluplnej reforme volebného zákona a Zákona o ochrane rodiny, duchovenstvo stratilo veľkú časť svojej predchádzajúcej moci. Tieto zmeny považovali za absolútne porušenie islamských zákonov a trvali na tom, aby Mohammed Reza Šach Pahlavi zvrátil zmeny.<sup>20</sup>

Počas vlády Reza Šach Pahlaviho bolo ženám zakázané zastávať politické funkcie. Po *Bielej revolúcii* sa však ženy úspešne začlenili do verejných funkcií (ministerky, členky vlády, veľvyslankyne a univerzitné profesorky). V roku 1968 sa kráľovná Farah stala oficiálnou *cisárovnou regentkou*,<sup>21</sup> čo bola najvyššia politická funkcia, ktorá bola kedy udelená žene na Blízkom východe. Okrem toho, v roku 1969 bolo prvýkrát zvolených päť žien za sudkyne. Tento krok bol ďalším dôležitým krokom na ceste k rovnosti a zdôraznil dôležitosť zapojenia žien do súdnictva.<sup>22</sup>

#### 4. IRÁNSKY ISLAMSKÝ ŠTÁT

Iránska revolúcia v roku 1979 ukončila viac ako polstoročie vlády dynastie Pahlavi a zaviedla Iránsky islamský štát pod vedením ajatolláha Ruholláha Chomejního, ktorý vládol na základe princípu *Velayat e Faqih* (vláda znalcov islamského práva). Tento princíp vyžaduje, aby riadenie a správa štátu boli v súlade s islamskými zákonmi, tak ako sú interpretované vybranou skupinou náboženských učencov.<sup>23</sup> Iránska revolúcia v roku 1979 nastala z dôvodov rozporu v iránskej spoločnosti a predstavovala prejav iránskeho „nacionalizmu“, ktorý sa snažil o odklon od západného vplyvu a modernizácie.<sup>24</sup> Revolúcia bola založená na ľudovom hnutí, ktoré sa formovalo z mnohých frakcií proti represívnej monarchii. Jednou z týchto frakcií boli aj iránske ženy, ktoré sa aktívne zúčastnili na hnutí a bojovali za zmenu vlády, ktorá by im

<sup>17</sup> MELLI G.: *The election law of the national assembly council*. Teherán: Korshidi, 1925, s. 1304.

<sup>18</sup> MELLI G.: *The election law of the national assembly council*. Teherán: Korshidi, 1925, s. 1346.

<sup>19</sup> BRITANNICA: *White revolution*. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/White-Revolution>

<sup>20</sup> ISLAMIC FAMILY LAW: *Iran, Islamic republic of Iran*. [online]. Dostupné na: <https://scholarblogs.emory.edu/islamic-family-law/home/research/legal-profiles/iran-islamic-republic-of/>

<sup>21</sup> Cisárovná regentka zastupuje vládcu počas jeho neprítomnosti.

<sup>22</sup> KADIVAR, J.: *Women, Power and Politics in 21st Century Iran*. Farmham: Ashgate, 2012, s. 107-120.

<sup>23</sup> SHVELIN, N.: *Velayat-e Faqih in the Constitution of Iran: The implementation of theocracy*. [online]. Dostupné na: <https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1479&context=jcl>

<sup>24</sup> TIEFENBRUN, S. W.: *The Semiotics of Women's Human Rights in Iran*. In: *Connecticut Journal of International Law*, 2007, roč. 23, č. 1, s. 6.

poskytla väčšie práva a slobody. Revolúcia predstavovala ľudové hnutie, ktoré pozostávalo z mnohých frakcií proti represívnej monarchii a všetci, ktorí sa jej zúčastnili boli odhodlaní vytvoriť nový poriadok, ktorý by dal ženám väčšie práva. Ruholláh Chomejní, ktorý sa stal vodcom revolúcie, počas jej prvých dní potreboval podporu iránskych žien, aby mohol zvrhnúť režim Mohameda Reza Šach Pahlaviho. Prisľúbil im viac práv a slobody prostredníctvom nového politického systému, ktorý by bol založený na islamistickom demokratickom teokratickom modeli. Aj keď niektoré ženy protestovali proti tejto myšlienke, ich počet prevýšil počet náboženských žien, ktoré verili, že ide o správne riešenie pre islamský národ.<sup>25</sup>

V skutočnosti však akonáhle nastala revolúcia, Chomejní a jeho prívrženci upevnili svoju moc odstránením opozície, zničili ľavicové sily, očistili sa od nepodporujúcich náboženských vodcov a rozdelili sekulárnych intelektuálov podľa pohlavia.<sup>26</sup> Po Iránskej revolúcii začal vládnuť Ruholláh Chomejní, ktorý predstavoval islamského duchovného vodcu a zakladateľa právneho systému, ktorého interpretácia spočívala v práve šaría.<sup>27</sup> Sľuby, ktoré dal ženám, aby jeho politiku podporovali, nikdy nenaplnil a, práve naopak, po jeho nástupe sa jeho politika voči ženám stala oveľa prísnejšia a represívnejšia.

V roku 1979 Rúholláh Chomejní označil nezahalené ženy za „nahé“ a žiadal, aby dodržiavali nosenie islamského hidžábu na úradoch a pracoviskách. Neskôr sa povinné nosenie hidžábu rozšírilo na celú ženskú populáciu, a tak sa Irán stal prvou a jedinou islamskou krajinou, ktorá zaviedla povinné nosenie hidžábu. V roku 1983 parlament schválil *Ta'zirat*, zákon stanovujúci trest až do výšky sedemdesiatštyri rán bičom, za porušenie povinnosti nosiť hidžáb. V roku 1996 bol *Ta'zirat* zrušený a otázka povinného nosenia hidžábu bola riešená článkom 638 Islamského trestného zákonníka, podľa ktorého sa za porušenie povinnosti nosiť hidžáb ukladá trest odňatia slobody alebo pokuta. V súčasnosti je nosenie hidžábu povinné pre všetky ženy a dievčatá, ktoré dovŕšili siedmy rok veku, nachádzajúce sa v Iráne, bez ohľadu na ich náboženské presvedčenie alebo národnostný pôvod. V Islamskom trestnom zákone neexistuje žiadny trest za spôsob obliekania sa pre mužské pohlavie.<sup>28</sup>

Povinné nosenie hidžábu nielenže diskriminuje ženy, ale aj výslovne porušuje právo žien na slobodu prejavu, myslenia a správania. Presadzovanie povinného hidžábu iránskou vládou porušuje medzinárodné zmluvy, ako napr. článok 3 a článok 26 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. Podľa článku 3: „*Štáty, zmluvné strany paktu, sa zaväzujú zabezpečiť rovnaké práva mužov a žien na požívanie všetkých občianskych a politických práv ustanovených v tomto pakte.*“<sup>29</sup> Článok 26 uvádza, že: „*Všetci sú si pred zákonom rovní a majú právo na rovnakú ochranu zákona bez akejkoľvek diskriminácie. Zákon zakáže akúkoľvek diskrimináciu a zaručí všetkým osobám rovnakú a účinnú ochranu proti diskriminácii z akýchkoľvek dôvodov, napr. podľa rasy, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného presvedčenia, národnostného alebo sociálneho pôvodu, majetku a rodu.*“<sup>30</sup> Okrem toho,

<sup>25</sup> TIEFENBRUN, S. W.: The Semiotics of Women's Human Rights in Iran. In: *Connecticut Journal of International Law*, 2007, roč. 23, č. 1, s. 7.

<sup>26</sup> TIEFENBRUN, S. W.: The Semiotics of Women's Human Rights in Iran. In: *Connecticut Journal of International Law*, 2007, roč. 23, č. 1, s. 7.

<sup>27</sup> LIDSKÁ PRÁVA: *Nekonečný boj za rovnoprávnosť: postavení žen v Iránu*. [online]. Dostupné na: <http://www.lidskaprava.cz/student/prava-zen/clanky/nekonecny-boj-za-rovnopravnost-postaveni-zen-v-iranu>

<sup>28</sup> LIDSKÁ PRÁVA: *Nekonečný boj za rovnoprávnosť: postavení žen v Iránu*. [online]. Dostupné na: <http://www.lidskaprava.cz/student/prava-zen/clanky/nekonecny-boj-za-rovnopravnost-postaveni-zen-v-iranu>

<sup>29</sup> Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach. Článok 3. [online]. Dostupné na: <https://cloud-0.edupage.org/cloud/Medzinarodny-pakt-o-obcianskych-a-politickych-pravach.pdf?z%3AgtBvYebToZ7NU9Qqg5ZvMZ38KzMIIm%2F1bVAYuF%2BTYC%2Frjsecgd1NTx6PYzHpokcw>

<sup>30</sup> Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach. Článok 26. [online]. Dostupné na: <https://cloud-0.edupage.org/cloud/Medzinarodny-pakt-o-obcianskych-a-politickych-pravach.pdf?z%3AgtBvYebToZ7NU9Qqg5ZvMZ38KzMIIm%2F1bVAYuF%2BTYC%2Frjsecgd1NTx6PYzHpokcw>

článok 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv uvádza: „Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu...”<sup>31</sup> Je dôležité poznamenať, že oba zmienené dohovory Irán ratifikoval.

Po schválení novej Ústavy v roku 1979 sa spomínajú práva a povinnosti žien len v štyroch článkoch z celkového počtu 177.

Článok 3 ods. 14 uvádza zabezpečenie právnej ochrany a rovnosti pred zákonom pre všetkých (mužov i ženy).

V článku 8 sa spomína *al-'amr bilma'ruf wa al-nahy 'an al-munkar*, čo je prebratý verš z Koránu [9:71], ktorý v preklade znamená, že veriaci (muži i ženy) sú strážcami jeden druhého, prikazujú dobro a zakazujú zlo.

Článok 20 hovorí: „Všetci občania krajiny, muži aj ženy, požívajú rovnakú ochranu zákona a požívajú všetky ľudské, politické, hospodárske, sociálne a kultúrne práva v súlade s islamskými kritériami.”

V článku 21 sa uvádza, že: „Vláda musí zabezpečiť práva žien vo všetkých ohľadoch v súlade s islamskými kritériami.”<sup>32</sup>

Dovetok v súlade s islamskými kritériami v článku 20 a v článku 21 je potvrdením obmedzení práv žien, pretože explicitne ustanovuje, že obmedzuje práva žien podľa zásad islamu, a teda, že každý dialóg o právach žien musí byť chápaný v náboženskom kontexte.

Poukazuje na to aj fakt, že ženy síce môžu voliť a byť volené do niektorých funkcií, ale na základe islamských presvedčení majú zakázané vykonávať funkciu sudcu či vydávať súdne rozhodnutia. Zákonodarcovia sa v tomto prípade riadia názorovým konsenzom islamských šiítskych právnikov (*fiqh*), ktorí veria, že ženy nemôžu byť vymenované za sudkyne. V Ústave, článku 163, majú uvedené: „Podmienky a kvalifikácia, ktoré musí sudca spĺňať, sa určia zákonom, v súlade s kritériami *fiqh*.”<sup>33</sup> Zákon o kvalifikačných predpokladoch na vymenovanie sudcov ženám umožňuje pracovať ako poradkyne v iných inštitúciách alebo ako vyšetrojúce sudkyne.<sup>34</sup> Hoci má vyšetrojúca sudkyňa určité povinnosti, je jej zakázané vydať akékoľvek konečné súdne rozhodnutie, čo je jedna z výrazných právomocí „skutočného” sudcu.

V roku 2013 sa v správe osobitného spravodajcu OSN uvádza, že OSN zistila diskrimináciu žien a rodové rozdiely v Iráne práve vo vyššie spomenutých situáciách.<sup>35</sup> Irán odmietol všetky zistenia OSN.<sup>36</sup>

Okrem obmedzení týkajúcich sa zamestnávania žien, Irán v posledných rokoch čoraz viac obmedzuje uplatňovanie práva žien na vysokoškolské štúdium. V akademickom roku 2012/2013 prijali príslušné orgány politiku tzv. *islamizácie*, ktorá zaviedla obmedzenia akademickej slobody vysokoškolských študentov, najmä žien. Momentálne obmedzenia zahŕňajú zákazy zápisu žien na štrnásť študijných odborov, od ropného priemyslu a strojárstva

---

pravach.pdf?z%3AgtBvYebToZ7NU9Qqg5ZvMZ38KzxMIm%2F1bVAYuF%2BTYC%2Frjsecgd1NTx6PYzH pokcw

<sup>31</sup> Všeobecná deklarácia ľudských práv. Článok 19. [online]. Dostupné na: <https://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/UDHRvSVK.pdf>

<sup>32</sup> Ústava Iránskej islamskej republiky. Články: 3, 8, 20, 21. [online]. Dostupné na: [https://www.constituteproject.org/constitution/Iran\\_1989.pdf](https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf)

<sup>33</sup> Ústava Iránskej islamskej republiky. Článok 163. [online]. Dostupné na: [https://www.constituteproject.org/constitution/Iran\\_1989.pdf](https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf)

<sup>34</sup> THE ISLAMIC CONSULTATIVE ASSEMBLY RESEARCH CENTER: *The law assigns a number of existing court tribunals to the subject of Article 21 of the Constitution*. [online]. Dostupné na: <http://rc.majlis.ir/falaw/show/92925>

<sup>35</sup> HUMAN RIGHTS COUNCIL: *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. A/HRC/22/56 (2013)*. [online]. Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/761914?ln=en>

<sup>36</sup> THE IRANIAN GOVERNMENT: *Detailed Reply by the Islamic Republic to the Special Rapporteur's Report. 2013*. [online]. Dostupné na: <https://www.shaheedoniran.org/english/dr-shaheeds-work/latest-reports/a-brief-reply-by-the-iranian-government-to-the-sr-s-february-2013-report/>



až po zdravotníckej technológii a religionistiku.<sup>37</sup> V reakcii na kritiku iránskych poslancov, minister pre vedu a vysoké školstvo odôvodnil toto rozhodnutie slovami: „Až 90 % študijných odborov stále zostáva otvorených pre obe pohlavia, študijné odbory len pre mužské pohlavie boli potrebné pre vytvorenie rovnováhy, navyše niektoré oblasti štúdia nie sú veľmi vhodné pre ženy.“<sup>38</sup>

Obmedzenia, ktoré Irán zaviedol na zápis žien na určité študijné odbory, sú v rozpore s Medzinárodným paktom o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Článok 2 ods. 2 ustanovuje: „Štáty, zmluvné strany paktu, sa zaväzujú, že zaručia, že práva formulované v tomto pakte sa budú uskutočňovať bez akéhokoľvek rozlišovania podľa rasy, farby, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmysľania národnostného a sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia.“ Okrem toho, článok 3 výslovne zaväzuje zmluvné strany paktu, že zabezpečia rovnaké práva mužov a žien pri používaní všetkých hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv uvedených v tomto pakte. Ďalej sa v článku 13 písm. c) jasne uvádza, že: „vyššie vzdelanie sa tak isto sprístupní každému, a to podľa schopností všetkými vhodnými prostriedkami a najmä postupným zavádzaním bezplatného vzdelania.“<sup>39</sup> Zakázanie či obmedzenie možnosti žien zapísať sa na určité študijné odbory je jasnou diskrimináciou voči nim a porušením článkov 2, 3 a 13 písm. c) Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach.

Po smrti Rúholláha Chomejního sa vlády chopil Alí Chámeneí v roku 1989. Alí Chámeneí zvolil liberálnejší prístup čo sa týka uplatňovania práv žien v Iráne. Poskytoval im pomoc pri všeobecnom rozvoji, opätovne otvoril ženské centrá a zrušil zákon o rodine, ktorý zaviedol jeho predchodca.<sup>40</sup> Od roku 1997 má Irán prezidentskú formu vlády, kedy je prezident volený v priamych voľbách (dvojkolovým väčšinovým systémom) na obdobie štyroch rokov. Žiadna osoba nemôže vykonávať funkciu prezidenta viac ako dve funkčné obdobia za sebou. V skutočnosti je ale moc prezidenta obmedzená iránskym duchovenstvom.<sup>41</sup> V súčasnosti je prezidentom Ebráhím Raísí ktorý nastúpil do svojho úradu v roku 2021.

Podľa Svetového ekonomického fóra bol Irán v roku 2020 na 148. mieste zo 153 v rodovej rovnosti, pričom predstavoval jednu zo šiestich krajín sveta, ktorá dovedy neschválila Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien prijatý OSN;<sup>42</sup> (*CEDAW is against Islamic Republic of Iran's Collective Prosperity and Cultural Relativism. CEDAW is against the Iran's Constitution and Sharia Law*). Aj napriek tomu, že Irán má prezidentskú vládu, funguje v ňom Rada dohliadaateľov, ktorá je pod vedením duchovného vodcu. V roku 2021, po nastúpení prezidenta Ebrahíma Raísího, bol zavedený populačný zákon, ktorým sa zakázala sterilizácia, zaviedla sa bezplatná distribúcia antikoncepčných prostriedkov a prístup k bezpečnému potratu. Účelom zákona bolo prinútiť dievčatá, ktoré sa v Iráne môžu vydávať už od 13. rokov

<sup>37</sup> HUMAN RIGHTS WATCH: *Iran: Ensure Equal Access to Higher Education*. [online]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2012/09/22/iran-ensure-equal-access-higher-education>

<sup>38</sup> HUMAN RIGHTS COUNCIL: *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran. A/HRC/22/56 (2013)*. [online]. Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/761914?ln=en>

<sup>39</sup> Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Článok 2, 3 a 13. [online]. Dostupné na: <https://www.amnesty.sk/wp-content/uploads/2012/01/Medzin%C3%A1rodn%C3%BD-pakt-o-hospod%C3%A1rskych-soci%C3%A1lnych-a-kult%C3%BArnych-pr%C3%A1vach.pdf>

<sup>40</sup> RAZACK, S.: *Antropológia. Sledovanie vývoja práv iránskych žien*. [online]. Dostupné na: <https://www.yoair.com/sk/blog/anthropology-tracing-the-evolution-of-iranian-womens-rights/>

<sup>41</sup> KUCHARČÍK, R.: Irán- ústavno-politická charakteristika. In: *Fórum pre medzinárodnú politiku*. [online]. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/staty-regiony/blizky-stredny-vychod/iran/iran-ustavno-politicka-charakteristika-rudolf-kucharcik/>

<sup>42</sup> LIDSKÁ PRÁVA: *Nekonečný boj za rovnoprávnosť: postavení žen v Iráne*. [online]. Dostupné na: <http://www.lidskaprava.cz/student/prava-zen/clanky/nekonecny-boj-za-rovnopravnost-postaveni-zen-v-iranu>

zakladať rodiny.<sup>43</sup> V roku 2022 prezident Ebrahím Raísí zaviedol dekrét o hidžbábe a cudnosti, ktorý uprednostňuje presadzovanie hidžábu, vrátane prísnych nariadení o obliekaní žien na pracoviskách a zvýšenej vládnej propagandy v tejto oblasti.<sup>44</sup> Zvýšili sa i hliadky mravnostnej polície.

Pre ucelenejší prehľad komparatívy v jednotlivých obdobiach uvádzam nasledovné:

Rok	Politické obdobie	Dovolenia	Zákazy
1925-1941	Reza Šach Pahlavi	-starostlivosť o rodinu a manžela -masové vzdelávanie -platené zamestnania	-ukončenie ženských spolkov -ukončenie vydávania ženských časopisov -zakázanie viacerých sociálnych práv napr. právo vyjadriť svoj názor -zákaz nosenia hidžádu na verejnosti
1941-1979	Mohamed Reza Šach Pahlavi	-zavedenie <i>Bielej revolúcie</i> -volebné právo pre ženy -boj s analfabetizmom	
1979-1989	Rúholláh Chomejní	-vyhlásenie zákona o rodine	-vzdanie sa svojich funkcií vo vysokých pozíciách, najmä politike -povinné zahaľovanie
1989-súčasnosť	Alí Chámení / Ebrahím Raísí		-nulová tolerancia pri nenosení hidžábu -zvýšené hliadky mravnostnej polície -populačný zákon

<sup>43</sup> BEGUM, R.: *Iranian Women's Demands for Freedom Must Be Heard*. [online]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2022/11/16/iranian-womens-demands-freedom-must-be-heard>

<sup>44</sup> UNITED AGAINST NUCLEAR IRAN: *Iran's War on Women*. [online]. Dostupné na: <https://www.unitedagainstnucleariran.com/irans-war-on-women>

## 5. POHĽAD ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV NA ŽENSKÉ PRÁVA V IRÁNE

V roku 2022 sa v Iráne stal kontroverzný prípad, na ktorý zareagoval celý svet vrátane iránskej spoločnosti. Mahsá Amini (22 rokov) bola dňa 13. septembra 2022 zatknutá mravnostnou políciou za porušenie zákona o nosení hidžábu v Teheráne. Podľa očitých svedectiev ju v policajnej dodávke, v ktorej ju odvážali na policajnú stanicu, brutálne zbili.<sup>45</sup> Následne, dve hodiny po zatknutí, obdržal jej brat telefonát od mravnostnej polície, že Mahsá Amini utrpela infarkt a mozgovú príhodu. Dňa 16. septembra, teda tri dni po zatknutí, Mahsá Amini zomrela. Jej rodina tvrdila, že Amini nemala problémy so zdravím, a že po prevezení do nemocnice mala opuchnutú tvár a čierne a modré nohy.<sup>46</sup>

Tento incident vyvolal v Iráne množstvo protestov za práva žien po celej krajine. Od Aminieej smrti boli zaznamenané mnohé ďalšie incidenty, ktoré sa skončili smrťou protestujúcich žien aj mužov.<sup>47</sup> Počas protestov sa udiali ďalšie incidenty, napríklad bola zatknutá novinárka Niloufar Hamendi (ako prvá upozornila na smrť Amini), desať dní po začatí protestov zmizla Nika Sharakami (našli ju s rozdrveným nosom a rozbitou lebku, pričom pred zmiznutím sa zdôverila svojmu priateľovi, že ju prenasledujú iránske bezpečnostné služby) a Hadis Najafi bola zastrelená ranami do hlavy a krku bezpečnostnými zložkami.<sup>48</sup>

V októbri 2022 vydal Európsky parlament uznesenie o smrti Mahsá Amini a potláčaní práv protestujúcich za práva žien v Iráne. V predmetnom uznesení vyzval OSN, najmä Radu pre ľudské práva, aby bezodkladne začala komplexné vyšetrovanie udalostí, ktoré sa odohrali v Iráne a žiadal, aby Rada OSN pre ľudské práva vytvorila medzinárodný mechanizmus vyšetrovania a zodpovednosti za porušovanie ľudských práv, ktorého sa dopúšťala iránska vláda.<sup>49</sup>

Rada OSN pre ľudské práva v novembri 2022 hlasovala za začatie vyšetrovania porušovania ľudských práv v Iráne, kde od začiatku protestov, ktoré sa spustili po smrti Amini, prišlo o život tristo ľudí a štrnásťtisíc ľudí bolo zatknutých.<sup>50</sup> Dňa 14.12.2022 OSN hlasovala za vylúčenie Iránu z Komisie OSN pre postavenie žien (UNCSW) z dôvodu brutálnych zásahov bezpečnostných zložiek proti celoštátnym protestom, na ktorých čelo sa postavili ženy. Za návrh hlasovalo 29 členov Hospodárskej a sociálnej rady OSN. Irán bol členom komisie od roku 2022, čo znamená, že členstvo získal len pár mesiacov pred tým, ako sa stal incident popísaný vyššie, ktorého následkom bola vlna protestov.<sup>51</sup>

---

<sup>45</sup> AMNESTY INTERNATIONAL: *Amnesty vyzýva medzinárodné spoločenstvo, aby pomohlo zastaviť krviprelievania na protestoch v Iráne.* [online]. Dostupné na: <https://www.amnesty.sk/amnesty-vyzyva-medzinarodne-spolocenstvo-aby-pomohlo-zastavit-krviprelievania-na-protestoch-v-irane/>

<sup>46</sup> UNITED AGAINST NUCLEAR IRAN: *Iran's War on Women.* [online]. Dostupné na: <https://www.unitedagainstnucleariran.com/irans-war-on-women>

<sup>47</sup> AMNESTY INTERNATIONAL: *Amnesty vyzýva medzinárodné spoločenstvo, aby pomohlo zastaviť krviprelievania na protestoch v Iráne.* [online]. Dostupné na: <https://www.amnesty.sk/amnesty-vyzyva-medzinarodne-spolocenstvo-aby-pomohlo-zastavit-krviprelievania-na-protestoch-v-irane/>

<sup>48</sup> UNITED AGAINST NUCLEAR IRAN: *Iran's War on Women.* [online]. Dostupné na: <https://www.unitedagainstnucleariran.com/irans-war-on-women>

<sup>49</sup> EURÓPSKY PARLAMENT: *Uznesenie Európskeho parlamentu zo 6. októbra 2022 o smrti Mahsa Jina Amini a potláčaní protestujúcich za práva žien v Iráne 2022/2849.* [online]. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0352\\_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0352_EN.html)

<sup>50</sup> WINTOUR, P.: *Iran protests: UN council votes to investigate human rights abuses.* [online]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/24/iran-protests-un-council-votes-to-investigate-human-rights-abuses>

<sup>51</sup> HOLMES, O.: *Iran ousted from UN body tasked with empowering woman.* [online]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/14/iran-likely-to-be-ousted-from-un-womens-body-bloody-crackdown>



## ZÁVER

V Iráne, ako aj v mnohých iných krajinách, pretrváva silný patriarchálny systém, ktorý diskriminuje ženy a obmedzuje ich prístup k základným ľudským právam. Napriek tomu, že Korán neposkytuje základ pre diskrimináciu žien, v iránskom spoločenskom kontexte je interpretovaný a aplikovaný tak, aby podporoval patriarchálny systém myslenia.

Je dôležité poznamenať, že mnohé z týchto interpretácií sú založené na kultúrnych a tradičných hodnotách, ktoré nie sú priamo spojené s náboženstvom. Keďže v Iráne, a v mnohých ďalších krajinách, sa dodržiavajú pravidlá a tradície, ktoré sú založené na patriarchálnom systéme, sú ženy odsúdené na nízke spoločenské postavenie a na obmedzenie ich práv.

Aj keď je zrejmé, že patriarchálny systém má svoje korene v histórii, spoločnosť sa v súčasnosti musí snažiť o jeho prekonanie. Je dôležité, aby sa zmenila spoločenská mentalita, a aby sa ženám priznali rovnaké práva ako mužom. Počas Pahlaviho vlády, ktorá viedla modernizačnú kampaň, bolo ženám priznaných viac práv, a to natoľko, že dochádzalo až k zákazu zahaľovania. Tento pokrok bol však výrazne obmedzený po nastolení islamskej republiky v roku 1979. Preto je dôležité, aby sa pri prekonávaní patriarchálneho systému brali do úvahy historické faktory komplexne, a aby sa urobil kompromis medzi kultúrnymi hodnotami a potrebou zmeny.

## SUMMARY

In Iran, as in many other countries, a heavy patriarchal system persists that discriminates against women and restricts their access to fundamental human rights. Although the Qur'an does not provide a basis for discrimination against women, Iran society interprets and applies it to support the patriarchal system.

It is important to note that many of these interpretations lie in cultural and traditional values that are not directly related to religion. In Iran and many other countries, with rules and traditions based on the patriarchal system, women get condemned to low social status and the limitation of their rights.

Although, obviously, the patriarchal system has its roots in history, society must now strive to overcome it. It is necessary to change the social mentality and to advocate for the same rights for women and men. The Pahlavi government led a modernization campaign and granted women a spectrum of rights. Even veiling was prohibited - a significant violation of freedom of religion. However, the rise of the Islamic Republic in 1979 destroyed this progress. Therefore, it is necessary to keep reminding the historical background in complexity to overcome the patriarchal system and try to make a compromise between cultural values and the need for change.

## POUŽITÁ LITERATÚRA

AMNESTY INTERNATIONAL: *Amnesty vyzýva medzinárodné spoločenstvo, aby pomohlo zastaviť krviprelievania na protestoch v Iráne.* [online]. Dostupné na: <https://www.amnesty.sk/amnesty-vyzyva-medzinarodne-spolocenstvo-aby-pomohlo-zastavit-krviprelievania-na-protestoch-v-irane/> [cit. 2023-07-11].

BEGUM, R.: *Iranian Women's Demands for Freedom Must Be Heard.* [online]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2022/11/16/iranian-womens-demands-freedom-must-be-heard> [cit. 2023-07-11].

BRILL: *Iranian Family Law in Theory and Practice.* [online]. Dostupné na: <https://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2022/05/25/the-cultural-veil/> [cit. 2023-07-11].

BRITANNICA: *White revolution*. [online]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/White-Revolution> [cit. 2023-07-11].

ENCYCLOPEADIA IRANICA: *Iranian History in Pre-Islamic Times*. [online]. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/4311179> [cit. 2023-07-11].

ENCYCLOPEADIA IRANICA: *Feminist movements III. In the Pahlavi Period*. [online]. Dostupné na: <https://iranicaonline.org/articles/feminist-movements-iii> [cit. 2023-07-11].

EURÓPSKY PARLAMENT: *Uznesenie Európskeho parlamentu zo 6. októbra 2022 o smrti Mahsa Jina Amíni a potláčaní protestujúcich za práva žien v Iráne 2022/2849*. [online]. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0352\\_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0352_EN.html) [cit. 2023-07-11].

HOLMES, O.: *Iran ousted from UN body tasked with empowering women*. [online]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2022/dec/14/iran-likely-to-be-ousted-from-un-womens-body-bloody-crackdown> [cit. 2023-07-11].

HUMAN RIGHTS COUNCIL: *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Islamic Republic of Iran, A/HRC/22/56 (2013)*. [online]. Dostupné na: <https://digitallibrary.un.org/record/761914?ln=en> [cit. 2023-07-11].

HUMAN RIGHTS WATCH: *Iran: Ensure Equal Access to Higher Education*. [online]. Dostupné na: <https://www.hrw.org/news/2012/09/22/iran-ensure-equal-access-higher-education> [cit. 2023-07-11].

ISLAMIC FAMILY LAW: *Iran, Islamic republic of Iran*. [online]. Dostupné na: <https://scholarblogs.emory.edu/islamic-family-law/home/research/legal-profiles/iran-islamic-republic-of/> [cit. 2023-07-11].

KADIVAR, J.: *Women, Power and Politics in 21st Century Iran*. Farmham: Ashgate, 2012, 218 s. ISBN 9781409402046.

KNAPP, V.: *Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996, 248 s. ISBN: 8071790893.

KŘIKAVOVÁ, A. - MENDEL, M. - MÜLLER, Z.: *Islám, ideál a skutečnost*. Praha: Panorama, 1990, 367 s. ISBN: 8070380128.

KUCHARČÍK, R.: *Irán - ústavno-politická charakteristika*. In: Fórum pre medzinárodnú politiku. [online]. Dostupné na: <http://mepoforum.sk/staty-regiony/blizky-stredny-vychod/iran/iran-ustavno-politicka-charakteristika-rudolf-kucharcik/> [cit. 2023-07-11].

LIDSKÁ PRÁVA: *Nekonečný boj za rovnoprávnost: postavení žen v Iránu*. [online]. Dostupné na: <http://www.lidskaprava.cz/student/prava-zen/clanky/nekonecny-boj-za-rovnopravnost-postaveni-zen-v-iranu> [cit. 2023-07-11].

LSE BLOG: *The Cultural Veil: Iran's Weaponization of Culture to Oppress Women and Deflect Criticism*. [online]. Dostupné na: <https://blogs.lse.ac.uk/eurocrisispress/2022/05/25/the-cultural-veil/> [cit. 2023-07-11].

MEDZINÁRODNÝ PAKT O HOSPODÁRSKYCH, SOCIÁLNYCH A KULTÚRNYCH PRÁVACH

MEDZINÁRODNÝ PAKT O OBČIANSKYCH A POLITICKÝCH PRÁVACH

MELLI, G.: *The election law of the national assembly council*. Teherán: Korshidi, 1925.

OSINA, P.: *Základy islamského práva*. Praha: Leges, 2012, 128 s. ISBN: 9788087576137.

PEW RESEARCH CENTRE: *Muslims*. [online]. Dostupné na: <https://www.pewresearch.org/religion/2012/12/18/global-religious-landscape-muslim/> [cit. 2023-07-11].

POTMĚŠIL, J.: *Islamské právo šari'a*. In: Britské listy. [online]. Dostupné na: <https://legacy.blisty.cz/art/38111.html> [cit. 2023-07-11].

POTMĚŠIL, J.: *Průvodce šari'ou – povinnosti člověka vůči člověku*. In: Britské listy. [online]. Dostupné na: <https://legacy.blisty.cz/art/38285.html> [cit. 2023-07-11].

- RAZACK, S.: *Antropológia. Sledovanie vývoja práv iránskych žien*. [online]. Dostupné na: <https://www.yoair.com/sk/blog/anthropology-tracing-the-evolution-of-iranian-womens-rights/> [cit. 2023-07-11].
- SALEH, N.: *Dilema islámské rétoriky: islám versus kresťanství a naopak*. Bratislava: EKO-KONZULT, 2008, 202 s. ISBN: 9788080790936.
- SHVELIN, N.: *Velayat-e Faqih in the Constitution of Iran: The implementation of theocracy*. [online]. Dostupné na: <https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1479&context=jcl> [cit. 2023-07-11].
- THE IRANIAN GOVERNMENT: Detailed Reply by the Islamic Republic to the Special Rapporteur's Report, 2013. [online]. Dostupné na: <https://www.shaheedoniran.org/english/dr-shaheeds-work/latest-reports/a-brief-reply-by-the-iranian-government-to-the-sr-s-february-2013-report/> [cit. 2023-07-11].
- THE ISLAMIC CONSULTATIVE ASSEMBLY RESEARCH CENTER: *The law assigns a number of existing court tribunals to the subject of Article 21 of the Constitution*. [online]. Dostupné na: <http://rc.majlis.ir/falaw/show/92925> [cit. 2023-07-11].
- TIEFENBRUN, S. W.: The Semiotics of Women's Human Rights in Iran. *Connecticut Journal of International Law*, 2007, roč. 23, č. 1, 120 s. ISSN: 0897-1218.
- VŠEOBECNÁ DEKLARÁCIA ĽUDSKÝCH PRÁV
- UNITED AGAINST NUCLEAR IRAN: *Iran's War on Women*. [online]. Dostupné na: <https://www.unitedagainstnucleariran.com/irans-war-on-women> [cit. 2023-07-11].
- ÚSTAVA IRÁNSKEJ ISLAMSKÉJ REPUBLIKY. [online]. Dostupné na: [https://www.constituteproject.org/constitution/Iran\\_1989.pdf](https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf) [cit. 2023-07-11].
- WINTOUR, P.: *Iran protests: UN council votes to investigate human rights abuses*. [online]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2022/nov/24/iran-protests-un-council-votes-to-investigate-human-rights-abuses> [cit. 2023-07-11].

# NASADENIE AGENTA V TRESTNOM KONANÍ A MOŽNOSTI JEHO OPERATÍVY

Acting as an Agent in Criminal Proceedings and Related Operations

Matej Pevný

**Abstrakt:** Práca sa zameriava na právnu úpravu inštitútu agenta z hľadiska slovenskej legislatívy. Súčasťou práce je legislatívno-doktrínálne vymedzenie pojmov agent na účely trestného konania a tajný spolupracovník ako osoba konajúca v prospech právo presadzujúcich zložiek na Slovensku. Zohľadňuje takisto judikatúru súvisiacu s operatívou agenta a jej zákonné ohraničenie. Cieľom práce je poskytnúť hlbší pohľad do danej problematiky predovšetkým prostredníctvom komparatívy uvedených inštitútov.

**Kľúčové slová:** agent; spravodajstvo; agent provokatér.

**Abstract:** The author analyzes the legal regulation of acting as an agent in Slovakia. The author defines the term "agent" and "secret informant" as persons working in favor of law enforcement authorities in criminal proceedings. He takes into account the case law on agents and their legal limitations. The article aims to provide comprehensive information through a comparative analysis of the relevant institutes.

**Keywords:** Agent; Intelligence; Agent Provocateur.

## 1. VYMEDZENIE POJMU „AGENT“

S pojmom agent sa nestretávame iba v súvislosti s literárnou tvorbou, ale taktiež aj v právnych predpisoch a v judikatúre. Inštitút agenta je často diskutovanou témou rôznych skupín z radov laickej verejnosti. Utajené postupy právo-presadzujúcich zložiek stále vyvolávajú v ľuďoch rešpekt a niekedy, vzhľadom k stigme vytvorenej za bývalého režimu, aj strach. Do slovenského právneho poriadku sa inštitút agenta uviedol zákonom č. 247/1994 Z. z., ktorým sa fakticky novelizoval vtedajší trestný poriadok (zákon č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov). Pre právne vymedzenie tohto pojmu sú v súčasnosti kľúčové dva zákony – Trestný poriadok (zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov, ďalej len „TP“) a Zákon o Policajnom zbore (zákon č. 171/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov, ďalej len „PolZ“). Považujeme za podstatné spomenúť, že oba zákony upravujú rovnaký inštitút a tieto predpisy fungujú v akejsi legislatívnej symbióze. Zatiaľ čo PolZ ustanovuje základnú právnu úpravu pre vytvorenie agenta, TP poskytuje legislatívny rámec jeho operatívy, čo je mimoriadne dôležité vo vzťahu k princípu proporcionality, ale taktiež princípu enumeratívnosti verejno-právnych pretenzií vychádzajúceho z čl. 2 ods. 2 Ústavy SR.

Samotným agentom na účely PolZ a TP sa rozumie osoba (zvyčajne policajt<sup>1</sup>), ktorá na základe príkazu prokurátora alebo súdu prispieva k odhaľovaniu, zisťovaniu a usvedčovaniu páchatel'ov vybraných trestných činov taxatívne vymedzených v § 10 ods. 19 TP. Takáto osoba môže vystupovať alebo pod svojou identitou (teda skutočným, resp. vlastným občianskym menom – v takom prípade osobu nazývame agent), alebo pod identitou legalizačnou, teda legendou (v takom prípade osobu nazývame legalizant, eventuálne agent - legalizant). Tvorba legendy ako takej je pomerne náročný proces, v ktorom sa osobe vytvorí nová (krycia) identita,

---

<sup>1</sup> Pojmom „policajt“ sa na účely tohto príspevku rozumie príslušník Policajného zboru SR, alebo príslušník polície iného štátu (§ 10 ods. 19 TP).

pod ktorou bude počas svojej operatívnej činnosti vystupovať. Legenda označuje určitý súbor informácií osobného, majetkového a podobného (avšak výlučne nepravdivého, alebo kombinácie pravdivého a nepravdivého) charakteru, ako napríklad meno, trvalé bydlisko, dosiahnuté vzdelanie a pod. (TP v tomto prípade poskytuje demonštratívny výpočet a to najmä z dôvodu, že údaje a jednotlivé prvky legendy vždy závisia od typu a profilu prostredia, v akom bude agent nasadený). V súvislosti s legalizačným procesom je samozrejme mimoriadne podstatné aj vytvorenie príslušných dokladov a dokumentov a nahranie týchto údajov do príslušných informačných systémov (napríklad Obchodný register Slovenskej republiky, Katastrálny Portál a pod.). Legenda nielen že markantným spôsobom chráni bezpečnosť agenta, jeho rodinu a okolie, ale častokrát aj prispieva k lepšej a stabilnejšej infiltrácii záujmového prostredia. Na zhromažďovanie informácií súvisiacich s trestnými činmi korupcie a trestnými činmi terorizmu môže byť prokurátorom za agenta ustanovená aj iná osoba ako policajt, pričom táto osoba musí byť navrhnutá policajtom alebo príslušníkom Policajného zboru Slovenskej republiky povereným ministrom vnútra Slovenskej republiky. Z kritického hľadiska je nasadenie agenta – nepolicajta pri uvedených TČ veľmi logické, nakoľko skupiny páchajúce uvedenú trestnú činnosť bývajú častokrát mimoriadne exkluzívne a zložité na infiltráciu. Umožnením použitia agenta, ktorý svojimi, či už fyziognomickými, osobnostnými, ale aj morfológicko-anatomickými znakmi vykazuje väčšiu mieru potenciálu na infiltráciu daných skupín, eventuálne už členom danej skupiny v čase ustanovenia za agenta je, markantným spôsobom prispieva k efektívnosti trestného konania. Ako príklad môžeme uviesť infiltráciu skupiny, u ktorej existuje dôvodné podozrenie, že sa dopúšťa pravicového terorizmu. V takom prípade je efektívnejšie nasadiť agenta – nepolicajta, ktorý sa v neonacistických kruhoch pohybuje dlhšiu dobu a fakticky má v tejto komunite vybudované akési „renomé,“ nehovoriac o vonkajších znakoch (napr. tetovania, štýl obliekania a pod.), prehľade v danej subkultúre (napr. znalosť textov piesní, hesiel, pozdravov a pod. - tento typ informácií označujeme ako tzv. CULTINT<sup>2</sup>) a iné. Agent sa v takom prípade bude pohybovať, dá sa povedať, v „domacom“ prostredí, ktoré fakticky ani nemusí infiltrovať, prípadne ho musí infiltrovať v oveľa menšej miere, akej by ho musel infiltrovať legalizant. **Pre účely vyšetrovania je v takomto prípade oveľa jednoduchšie a bezpečnejšie použiť takéhoto agenta (nepracujúceho pod legendou), pretože šanca akceptácie takejto osoby je oveľa vyššia a to bez potreby vytvárania legendy, ktorá v extrémnych prípadoch môže trvať aj niekoľko rokov.**

Považujeme za dôležité spomenúť, že pojem agent má doktrinálne širší výklad, a to najmä s poukazom na terminológiu používanú v súvislosti so spravodajskou činnosťou (v Slovenskej republike sa za spravodajskú službu považuje **iba Slovenská informačná služba a Vojenské spravodajstvo** – napriek tomu, že aj iné zložky disponujú možnosťou vykonávať spravodajskú činnosť, napr. Policajný zbor SR, Finančná správa SR a pod., za spravodajské služby *expressis verbis* považujeme<sup>3</sup> len uvedené dve agentúry). Pri spravodajskej činnosti sa na operatívne účely často používajú osoby, spadajúce do skupiny informačno-operatívnych prostriedkov, tzv. tajní spolupracovníci (ďalej len „TS,“ v zahraničnej terminológii označovaní taktiež pojmom "assets"). Z hľadiska ich postavenia sa nejedná o osoby v služobnom pomere, ale o osoby, ktoré s vybranou spravodajskou alebo právo-presadzujúcou zložkou spolupracujú na dobrovoľnej báze, ktorá nemusí byť pravidelná. Spolupráca na báze donútenia alebo tzv. *kompromatu* (kompromitujúceho materiálu, ktorý spravodajská služba využíva na donútenie potenciálneho spolupracovníka k tajnej spolupráci, pričom takýto materiál má obsah, ktorým možno poškodiť

<sup>2</sup> Z anglického Cultural Intelligence – informácie o kultúre (pozn. autora).

<sup>3</sup>Jediné ustanovenia v slovenskej legislatíve priznávajúce štátnej zložke status spravodajskej služby sú § 1 ods. 1 Zákona a Slovenskej informačnej služby a § 4 ods. 1 Zákona o Vojenskom spravodajstve, preto akúsi „exkluzivitu“ postavenia spravodajskej služby požívajú len tieto dve agentúry.

povest' – v minulosti sa hojne používali dôkazy o nevere v manželstve, páchaní trestnej činnosti, ale taktiež aj vykonštruované obvinenia) je **zakázaná**. Napriek tomu, že v niektorých situáciách je takáto forma spolupráce mimoriadne efektívna, prevláda názor, že demokratická spravodajská služba by v procese verbovania TS nemala využívať vydieranie, resp. žiadnu nátlakovú metódu. Rovnako je nevýhodou takejto formy spolupráce aj nízka stabilita spolupracovníka a častokrát aj hodnovernosť výstupov, ktoré takto naverbovaný TS poskytne. V súčasnosti sú preto v legislatívnych podmienkach SR dovoľené len dobrovoľné formy spolupráce (predovšetkým *hodnotovo motivovaná spolupráca*, *finančne motivovaná spolupráca* a *spolupráca motivovaná vlastným egom/vzrušením*, pričom pre stabilnú spoluprácu je ideálne, ak sú tieto formy motivácie splnené kumulatívne).

Úrovně tajnej spolupráce radíme do štyroch kategórií – agent, dôverník, informátor a pomocný článok. Práve agent je najvyšším stupňom tajnej spolupráce, jedná sa o jedinou úroveň, na ktorej je vyžadovaná písomná alebo slovná viazanosť TS,<sup>4</sup> ktorú spravidla skladá príslušnému riadiacemu dôstojníkovi (označenie „*dôstojník*“ v tomto prípade používame na označenie funkcie, nie hodnoty). Napriek tomu, že TS na úrovni agent sa môže stať agentom v zmysle TP, neexistuje automatická spojitosť týchto dvoch inštitútov a v praxi fungujú na akejosi symbiotickej úrovni. Rovnako aj podmienky pre ustanovenie TS za agenta v zmysle TP sa ničím nelíšia od podmienok ustanovenia bežnej osoby za agenta v zmysle TP. Na účely zákona sa TS označuje ako tzv. „osoba konajúca v prospech,“ pričom jednotlivé zákony (PolZ, ZoSIS,<sup>5</sup> ZoVS,<sup>6</sup> ZoZVJS<sup>7</sup> a ZoFS<sup>8</sup>) bližšie určujú v koho prospech takáto osoba koná a aké sú hranice jej pôsobnosti. Medzi zaujímavosti nepochybne patrí, že osobou konajúcou v prospech SIS nemôže byť žurnalista. V aplikačnej praxi legislatívy upravujúcej operatívnu spravodajských služieb je takéto obmedzenie pomerne raritou, pričom aj v slovenskej legislatíve sa jedná o prvok, ktorý do nej bol pridaný *ad hoc*. Tento zákaz bol do slovenského právneho poriadku ustanovený zákonom č. 178/2004 Z. z., ktorým zákonodarca reagoval na prevalenie kauzy bývalého riaditeľa sekcie vnútorného spravodajstva SIS, ktorého legalizačné povolenie bolo práve novinárskeho charakteru. Máme za to, že takto reštriktívna formulácia zákona výrazným spôsobom komplikuje možnosti spravodajských aktivít SIS, nakoľko práve legenda novinára je mimoriadne účinným prostriedkom na krytie zberu informácií, najmä pre ofenzívne spravodajstvo. Rovnako tak vhodnosť odôvodnenia tohto ustanovenia záujmom ochrany života novinárov<sup>9</sup> je pomerne otázna, keďže ňou na druhej strane zákonodarca fakticky znižuje úroveň možností ochrany tajných spolupracovníkov SIS, nehovoriac o tom, že podľa nedávnych skutočností sú slovenskí žurnalisti v ohrození života bez ohľadu na to, či je alebo nie je možné vykonávať spravodajskú činnosť pod legendou novinára.

## **2. KOMPARATÍVA INŠTITÚTOV „AGENT V TRESTNOM KONANÍ“ A „OSOBA KONAJÚCA V PROSPECH PZ“**

Ako sme už načrtli, PolZ rozlišuje medzi pojmami agent a osoba konajúca v prospech PZ (ďalej len „TSPZ“). Hlavným dôvodom takejto „dichotómie“ je nepochybne rozsah, akým jednotlivé osoby prispievajú k informáciám použiteľným v trestnom konaní, *modus operandi*, ale taktiež aj aktívnosť agenta a pasivita TSPZ. Zatiaľ čo TSPZ plní striktné informatívnu

---

<sup>4</sup> ALÁČ, M.: *Získavanie informácií na spravodajské účely a na účely trestného konania*. Bratislava: C. H. Beck, 2015.

<sup>5</sup> Zákon o Slovenskej informačnej službe (zákon č. 46/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov).

<sup>6</sup> Zákon o Vojenskom spravodajstve (zákon č. 500/2022 Z. z.).

<sup>7</sup> Zákon o Zbore väzenskej a justičnej strážnej (zákon č. 4/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov).

<sup>8</sup> Zákon o Finančnej správe (zákon č. 35/2019 Z. z. v znení neskorších predpisov).

<sup>9</sup> Dôvodová správa k zákonu č. 178/2004 Z. z.

funkciu a ním ohlásené informácie majú fakticky len operatívny význam (policajtovi, resp. riadiacemu dôstojníkovi poskytuje len informácie slúžiace ako tzv. echo, a teda nezaistuje priamo dôkazy pre trestné konanie, nakoľko takéto dôkazy ani použité byť nemôžu), agent sa priamo podieľa na zbere informácií (či už fyzickým zabezpečením dôkazov – fyzické zmocnenie sa, resp. „krádež“ napr. listiny; alebo zabezpečením prostredníctvom ITP – vyhotovenie fotografie danej listiny), ktoré považuje za prínosné pre dôkaznú situáciu v trestnom konaní, aktívne sa spolupodieľa na činnosti a funguje v rámci vnútorných štruktúr organizácie, v ktorej je nasadený. Taktiež mu Trestný zákon poskytuje akúsi formu imunity proti trestnému stíhaniu za činy inak trestné, ktoré spácha ako agent, v prípade že ich spáchanie je nevyhnutné pre ochranu života a zdravia jeho, jemu blízkej osoby alebo ak ho k takému činu donúti zločinecká skupina,<sup>10</sup> avšak s výnimkou niektorých vybraných trestných činov taxatívne vymedzených v § 30 ods. 2 zákona č. 300/2005 v znení neskorších predpisov (ďalej len „TZ“) - napr. trestný čin sexuálneho násillia podľa § 200 TZ. Túto výnimku na druhej strane v istých prípadoch vykrýva ustanovenie § 24 TZ o krajnej núdzi, čomu sa budeme venovať v špecializovanej kapitole. Tajnému spolupracovníkovi z povahy veci, nakoľko od neho nie je vyžadovaná a ani očakávaná (legálna) aktívna participácia v záujmovom prostredí, Trestný zákon neposkytuje takúto formu hmotnoprávnej exempcie. Na druhej strane je **legitímne, aby tajný spolupracovník nedisponoval takouto formou imunity, nakoľko vzhľadom k povahe istej časti tajných spoluprác na účely operatívny súvisiacej s trestným konaním by takáto imunita mohla byť zneužívaná členmi zločineckých organizácií, pričom by takéto poskytnutie imunity narúšalo princíp proporcionality z dôvodu nedostatočne vyváženého rizika.**

### 3. INICIATÍVA AGENTA AKO ROZLIŠOVACÍ PRVOK

Z doktríny slovenského trestného práva, ale aj implicitne z Trestného poriadku, je jasne badateľné akési rozdelenie typov agenta podľa iniciatívy s akou vykonáva svoje nasadenie v teréne. Toto rozdelenie dostalo pomenovanie ako „agent kontrolór“ a „agent provokatér“, pričom práve provokácia je mimoriadne sporným prvkom či už z hľadiska judikatúry, legislatívy, ale aj pohľadu širokej verejnosti. Zo základnej definície agenta uvedenej v TP je síce badateľný zákaz toho, aby agent iniciatívne navádzal k spáchaniu TČ (pričom takýto zákaz mal do roku 2003 v podmienkach legislatívy SR absolútnu povahu<sup>11</sup>), avšak zákonodarca z dôvodu vyššej náročnosti odhaľovania trestných činov korupcie verejných činiteľov a korupcie zahraničných verejných činiteľov kvázi legalizoval iniciatívne navádzanie agentom k spáchaniu trestného činu v prípade splnenia určitých podmienok. Považujeme však za dôležité spomenúť, že agent provokatér ani v takomto prípade nemôže fungovať ako akýsi overovací prostriedok<sup>12</sup> morálnej úrovne verejných činiteľov a chodiť „od prepážky k prepážke“ so snahou korumpovať napr. pracovníkov mestského úradu metódou „kto sa prvý chytí“ s cieľom oddeliť poctivých zamestnancov od tých nepoctivých. Pred nasadením agenta provokatéra je nevyhnutné, aby zistené skutočnosti nasvedčovali tomu, že verejný činiteľ, na ktorého je agent nasadený, by sa daného trestného činu dopustil aj v prípade, že by na neho agent nasadený nebol. Ako príklad môžeme uviesť pracovníčku stavebného úradu, na ktorú kolegyňa podala trestné oznámenie za prijímanie úplatku podľa § 329 TZ, pričom vyšetrovateľ vykonal niekoľko procesných úkonov a v dôsledku záverov týchto úkonov existuje dôvodné podozrenie, že daná úradníčka má v pláne úplatok prijať (napr. záznam hovoru, zabezpečený prostredníctvom IMSI

<sup>10</sup> § 30 ods. 1 Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

<sup>11</sup> Porovnaj časovú verziu zákona č. 141/1961 Zb. účinnú do 30.11.2003 a časovú verziu zákona č. 141/1961 Zb. účinnú od 1.12.2003.

<sup>12</sup> Pozri Rozsudok ESELP č. 59696/00 vo veci Chudobin vs. Rusko z dňa 26. októbra 2006.



catcheru,<sup>13</sup> v ktorom úradníčka tretej osobe vyjadrila svoj úmysel prijať úplatok) alebo úplatky preukázateľne prijíma na opakovanej báze a nejednalo sa len o jednorazovú záležitosť (nakolko v takom prípade by splnenie dikcie „*zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchatel' by spáchal taký trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný*“ bolo veľmi otázne). V prípade pochybností by však stále existovala možnosť nasadiť agenta kontrolóra, ktorý by, napríklad z pozície kolegu danej úradníčky, mohol pasívne sledovať či ku korupcii dochádza a eventuálne zabezpečovať dôkazy pre trestné konanie vedené proti danej úradníčke.

#### 4. PLNENIE ÚLOHY AGENTA AKO OKOLNOSŤ VYLUČUJÚCA PROTIPRÁVNOSŤ KONANIA

Zo samotnej povahy práce, aká sa od agenta očakáva, je zrejmé, že takýto operatívca sa bude pohybovať v prostredí, kde existuje predpoklad že dochádza alebo bude dochádzať k trestnej činnosti. Zákonodarca preto počíta s tým, že agent sa bude (či už priamo alebo nepriamo) podieľať na páchaní takejto činnosti. Z hľadiska principiálnej logiky by bolo iracionálne, aby sme agenta úkolovali k činnosti, ktorá by ho vystavila hrozbe trestného stíhania. Práve tento prvok bol dôvodom, prečo je tento procesnoprávny inštitút zmienený aj v Trestnom zákone, konkrétne v § 30 tohto zákona. § 30 TZ zakladá podklad pre hmotnoprávnu exempciu v prípade, že bol čin inak trestný spáchaný agentom.<sup>14</sup>

Inštitút agenta uzrel v slovenskom právnom poriadku svetlo sveta dňa 1. 10. 1994, kedy ho zákonodarca implementoval zákonom č. 247/1994 Z. z. do už existujúceho trestno-procesného kódexu (zákona č. 141/1961 Zb. v znení neskorších predpisov, ďalej len „ZoSKT“). Zaujímavosťou je, že samotné plnenie úlohy agenta ako okolnosť vylučujúca protiprávnosť činu *expressis verbis*, bolo do zákona č. 140/1961 Zb. zakomponované až v roku 1999 (*sic!*) zákonom č. 183/1999 Z. z. – novelou Trestného zákona, ktorá sa venovala prevažne boju proti organizovanému zločinu, terorizmu a korupcii (táto novela taktiež prispela k zjednoteniu právnej úpravy Slovenskej republiky s právnou úpravou európskych štátov v boji proti niektorým formám, predovšetkým organizovanej, kriminality). Túto skutočnosť však nesmieme chápať tak, že pred touto novelou sa agenti dopúšťali páchania trestnej činnosti pri výkone svojho povolania. Konanie agenta bolo stále možné subsumovať pod § 15b zákona č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len „STZ“) a síce výkon práv a povinností, vďaka čomu bolo možné vylúčiť riziko trestného stíhania, avšak výpočet tohto ustanovenia bol príliš rozsiahly. Aj z tohto dôvodu zákonodarca vykonal istú formu legislatívnej reštrikcie tým, že do trestného zákona zakomponoval ustanovenie fungujúce ako *lex specialis* na konanie agenta. Výhodou ustanovenia podľa § 15c STZ bolo predovšetkým to, že obsahoval negatívny výpočet trestných činov, ktorých trestnosť nevylučuje, čo ustanoveniu § 15b STZ chýbalo a pôsobil vo svojej podstate absolútne, čím spôsoboval istú formu disproporcie. Na druhej strane, asi ťažko by sme vedeli označiť podieľanie sa agenta napríklad na protištátnej činnosti za okolnosť, ktorá spadá do bežného rozsahu výkonu práv a povinností, aký zákonodarca predpokladal pri tvorbe tohto ustanovenia.

Súčasný TZ prakticky obsahuje doplnené a ľahko pozmenené znenie ustanovenia § 15c STZ, pričom toto ustanovenie je rozdelené do troch častí.

<sup>13</sup> Typ informačno-technického prostriedku, ktorý sa využíva na zachytávanie a prípadné zaznamenávanie telefonickej komunikácie. V českej literatúre je možné stretnúť sa aj s označením Agáta (pozn. autora).

<sup>14</sup> Pričom agentom sa na účely tohto ustanovenia rozumie striktnie agent v zmysle § 10 ods. 19 TP. Plnenie úlohy agenta ako úrovne tajného spolupracovníka pod § 30 TZ nezaraďujeme.

Prvá časť (§ 30 ods. 1 TZ) sa zameriava na výklad toho, aké konanie zakladá podklad pre hmotnoprávnu exempciu. *De facto* poskytuje akúsi formu imunity agentovi, ktorý sa pokúsi spáchať alebo spácha čin inak trestný v dôsledku toho, že *bol k tomu donútený zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou,*<sup>15</sup> *v ktorej pôsobí, alebo ak takýto čin spáchal z obavy o život alebo zdravie seba alebo blízkej osoby.* Takáto formulácia pôsobí do dvoch smerov, resp. chráni dva záujmy. Prvým záujmom je, z textu vyplývajúca, ochrana života a zdravia agenta a jemu blízkych osôb. Druhý záujem je vyjadrený mierne implicitne, avšak nepochybne je ním bezpečnosť a stabilita priebehu utajenej operatívy Policajného zboru SR, kedy by bolo pre páchatel'ov trestnej činnosti jednoduché odhaliť agenta tým, že by mu prikázali spáchať „banálny“ trestný čin, ktorého nespáchanie zo strany agenta by zvýšilo, prípadne spôsobilo, riziko odhalenia operácie (takzvaná *odkopávka*).

Druhá časť (§ 30 ods. 2 TZ) obsahuje negatívny výpočet trestných činov, ktoré sú exkludované z pôsobnosti ustanovenia prvého odseku. Medzi tieto, taxatívne vymedzené, trestné činy patria napríklad TČ podľa § 144 TZ, § 199 TZ, § 313 TZ a podobne. Táto časť exkluduje taktiež akékoľvek konanie z prvého odseku, ak ním agent spôsobil ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť. Zákonodarca týmto vymedzil trestné činy, ktoré chránia záujmy spoločnosti tak dôležité, že sú nadradené zjednodušenému zaisťovaniu dôkazov. Bližšej analýze tohto ustanovenia sa ešte budeme venovať.

Tretia časť (§ 30 ods. 3 TZ) ustanovenia je pomerne špecializovaný prvok, ktorý do trestného zákona pribudol ako prvok *de facto* potrebný k výkonu úlohy agenta provokatéra vo vzťahu k odhaľovaniu páchania trestných činov korupcie verejných činiteľ'ov a zahraničných verejných činiteľ'ov. Zákonodarca si uvedomil, že mechanizmus, ktorý bol do právneho poriadku SR zakomponovaný zákonom č. 457/2003 Z. z., požíval nedostatočnú mieru hmotnoprávnej rekognície tým, že STZ v § 15c neobsahoval takýto výpočet, a tým pádom nebol úplne konformný s obsahom ZoTKS. Konanie agenta provokatéra síce, napriek absencii ods. 3, nebolo protiprávnym, nakoľko sa stále jednalo o výkon práv a povinností, ale STZ chýbala akási náležitá formalita, ktorá by harmonizovala obsah trestnoprávnych kódexov. K takejto harmonizácii došlo v podstate až nadobudnutím účinnosti nových trestnoprávnych kódexov (Zákon č. 300/2005 Z. z. a Zákon č. 301/2005 Z. z.), teda dňa 1.1. 2006.

## ZÁVER

Z predchádzajúcich riadkov sa pozornému čitateľ'ovi naskytá otázka, či si agent vlastne nepodpíše odsudzujúci rozsudok v prípade, že mu zločinecká skupina pod hrozbou smrti nakáže spáchať čin, ktorý napĺňa skutkovú podstatu jedného, prípadne viacerých trestných činov uvedených v § 30 ods. 2 TZ. Uvedme si modelovú situáciu. *Agent infiltruje zločineckú skupinu, ktorá sa zameriava na obchodovanie s bielym mäsom, konkrétne predajom mladých dievčat na účely detskej prostitúcie do zahraničia. Príslušníci tejto skupiny majú pochybnosti o jeho lojalite, preto sa rozhodnú dať mu test. Pod hrozbou smrti ho donútia znásilniť jedno z dievčat, ktoré daná skupina predáva do zahraničia. Agent z obavy o svoj život daný čin vykoná. Z hľadiska výkladu § 30 TZ sa už nejedná o plnenie úlohy agenta ako okolnosť vylučujúcu protiprávnosť činu, nakoľko sa jedná o čin, resp. činy exkludované spod pôsobnosti tohto ustanovenia. Systematickým výkladom TZ však prideme na to, že nakoľko agent vykonal súlož „s pištoľou pri hlave,“ tak touto činnosťou v užšej podstate veci chránil iný záujem chránený*

---

<sup>15</sup> Pre zaujímavosť pozri k tejto problematike aj DVOŘÁK, J.: Využití tzv. „protiteroristického“ agenta a další trestněprávní prostředky v boji proti terorismu. In: *Legislativa EÚ a jednotlivých štátov EÚ v oblasti boja proti terorizmu: výzvy pre Slovenskú republiku. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie.* Praha: Leges, 2020, s. 53-70.

TZ – svoj život, ktorý je (z pohľadu systematiky TZ) hodnotou požívajúcou najvyššie miesto v hierarchii hodnôt TZ. *De iure* takúto činnosť síce nemôžeme radiť pod plnenie úlohy agenta (nakoľko takýto postup agenta je nepochybne a zjavne konaním *ultra vires*), avšak pomerne extenzívnym výkladom § 24 TZ vieme túto činnosť subsumovať pod krajnú núdzu a tým vylúčiť protiprávnosť takéhoto konania.

Obsiahnutie plnenia úlohy agenta v Trestnom zákone a priznanie tomuto inštitútu postavenie okolnosti vylučujúcej protiprávnosť konania je nepochybne veľmi vhodným a aktuálnym postupom zákonodarcu ako bojovať proti zločinu, ktorý je čím ďalej, tým viac sofistikovaný a systematizovaný, čím značne komplikuje vyšetrowanie. Pripomíname však, že je nevyhnutné postupovať proporčne a v súlade s princípom zásady *ultima ratio* vo vzťahu k používaniu prostriedkov na zabezpečenie dôkazov z troch smerov. Na strane jednej treba rešpektovať právo na súkromie osôb, ktorých činnosť má byť predmetom zberu informácií, avšak na strane druhej treba toto právo vyvažovať právom na život a zdravie agenta a jeho rodiny, pričom na tretej miske tejto atypickej váhy leží dosiahnuteľnosť požadovaného cieľa inými prostriedkami. Prevažne z tohto dôvodu vidíme veľkú mieru racionality vo vyváženom a odôvodnenom používaní agenta, ktoré je vhodným a proporcionálnym spôsobom dopĺňané používaním ITP,<sup>16</sup> prípadne IOP<sup>17</sup> v situáciách, kedy to povaha veci umožňuje. Zároveň je takýmto postupom, ktorý v ideálnom prípade vylučuje nadužívanie nasadenia agenta, možné znížiť počet udalostí, kedy by sa agent priblížil riziku spáchania činu inak trestného. Proporcionalitu, ktorú vyjadruje § 30 TZ preto treba implicitne chápať aj s prihliadnutím na alternatívne prostriedky operatívny orgánov činných v trestnom konaní obsiahnutých v TP.

## SUMMARY

Obviously, the agent would be in a very tricky situation if a criminal group, under the threat of death, orders him to commit a crime listed in Section 30, Subsection 2 of the Criminal Code. I will provide a model situation. *The agent infiltrates a criminal group that deals with human trafficking, specifically the sale of young girls for child prostitution abroad. Members of this group have doubts about his loyalty, so they decide to test him. Under the threat of death, they force him to rape one of the girls that the group is about to sell abroad. The agent performs the act out of fear for his life.* Pursuant to Section 30, Subsection 2 of the Criminal Code, the agent would be criminally liable for such an act. However, through a systematic interpretation of the Criminal Code, we will come to the conclusion that the agent performed intercourse under the threat of death, protecting his life as the highest value according to the Criminal Code. *De jure*, the agent acted *ultra vires*. But, through a relatively extensive interpretation of Section 24 of the Criminal Code, such an act can be classified as an extreme necessity, and, thereby, we can rule out the illegality of such an action.

Under Section 30, acting as an agent is a circumstance excluding the unlawfulness of an act. It is a very appropriate and up-to-date reaction of the legislature to fight against crime, which is becoming more sophisticated, systematized, and tricky to investigate. However, it is always necessary to remember the proportionality test and the *ultima ratio* principle. In this case, we need to balance three goals - to respect the privacy of persons whose activities are subject to information collection, to protect the life and health of the agent and his family, and to use criminal means only when all other options have been exhausted. Mainly for this reason, we

---

<sup>16</sup> Informačno-technické prostriedky (hovorovo aj káble, itepka a pod.), pre bližší výklad pojmu pozri § 10 ods. 20 TP, prípadne ZÁHORA, J. (ed.): *Informačno-technické prostriedky v trestnom konaní – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2019.

<sup>17</sup> Informačno-operatívne prostriedky (napr. sledovanie osôb a vecí), pre bližší výklad pojmu pozri ALÁČ, M.: *Získavanie informácií na spravodajské účely a na účely trestného konania*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 119-147.

see a great degree of rationality in the balanced and justified use of the agent, supplemented by information-technical and information-operational means where the nature of the matter allows it. At the same time, such a procedure, which in the ideal case excludes the over-use of the agent's deployment, makes it possible to reduce the number of events when the agent would risk committing an otherwise criminal act. Furthermore, to achieve proportionality, there are also alternative means of operation of law enforcement authorities in the Code of Criminal Procedure.

## POUŽITÁ LITERATÚRA

ALÁČ, M.: *Získavanie informácií na spravodajské účely a na účely trestného konania*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, 184 s. ISBN: 9788089603329.

Dôvodová správa k zákonu č. 178/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

DVOŘÁK, J.: Využití tzv. „protiteroristického“ agenta a další trestněprávní prostředky v boji proti terorismu. In *Legislativa EÚ a jednotlivých štátov EÚ v oblasti boja proti terorizmu: výzvy pre Slovenskú republiku. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie (JALČ, A. ed.)*. Praha: Leges, 2020, s. 53-70. ISBN: 9788075024480.

Rozsudok ESLP č. 59696/00 vo veci Chudobin vs. Rusko zo dňa 26. októbra 2006.

Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

ZÁHORA, J. (ed.): *Informačno-technické prostriedky v trestnom konaní – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2019, 267 s. ISBN: 978-80-7502-363-6.

Zákon o finančnej správe (zákon č. 35/2019 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Zákon o Slovenskej informačnej službe (zákon č. 46/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Zákon o Vojenskom spravodajstve (zákon č. 500/2022 Z. z.).

Zákon o Zbore väzenskej a justičnej stráže (zákon č. 4/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov).

